

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA MUZIKOLOGIE

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PROVEDENÍ JANÁČKOVÝCH OPER
NA SCÉNĚ OLOMOUCKÉHO DIVADLA**

**THE PERFORMANCE OF THE JANAČEK'S OPERAS
ON STAGE OF THE THEATRE IN OLOMOUC**

Bc. Alice Blahunková

Vedoucí práce: Mgr. Alice Ondřejková, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury. Souhlasím, aby tato práce byla uložena a zpřístupněna ke studijním účelům na Univerzitě Palackého v Olomouci.

V Olomouci 20. dubna 2013

Děkuji Mgr. Alici Ondřejkové, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné připomínky a velkou trpělivost. Děkuji také paní Věře Šmídové – archivářce Moravského divadla v Olomouci za poskytnutý materiál. A v neposlední řadě děkuji manželovi Jiřímu, dceři Amálce a jejím babičkám za vytvoření vhodných podmínek pro psaní diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	7
STAV PRAMENŮ A LITERATURY	9
OLOMOUCKÁ OPERA	13
Stručná historie olomoucké opery	13
Významné osobnosti olomoucké opery	19
OPERNÍ TVORBA LEOŠE JANÁČKA	24
JANÁČKOVY OPERY V OLOMOUCI	27
I. JEJÍ PASTORKYŇA	27
1.1. Geneze opery	27
1.2. Osoby a jejich hlasové obory	29
1.3. Děj opery	29
1.4. Olomoucká nastudování	31
1.4.1. Premiéra 1924	31
1.4.2. Premiéra 1935	33
1.4.3. Premiéra 1940	35
1.4.4. Premiéra 1947	36
1.4.5. Premiéra 1952 a 1954	38
1.4.6. Premiéra 1963	40
1.4.7. Premiéra 1978	42
1.4.8. Premiéra 1995	43
II. KÁŤA KABANOVÁ	46
2.1. Geneze opery	46
2.2. Osoby a jejich hlasové obory	47
2.3. Děj opery	48
2.4. Olomoucká nastudování	50

2.4.1. Premiéra 1931	50
2.4.2. Premiéra 1948	52
2.4.3. Premiéra 1961	54
2.4.4. Premiéra 1973	56
2.4.5. Premiéra 1998	58
III. PŘÍHODY LIŠKY BYSTROUŠKY	62
3.1. Geneze opery	62
3.2. Osoby a jejich hlasové obory	64
3.3. Děj opery	64
3.4. Olomoucká nastudování	66
3.4.1. Premiéra 1935	66
3.4.2. Premiéra 1943	68
3.4.3. Premiéra 1957	70
3.4.4. Premiéra 1970	72
3.4.5. Premiéra 1989	74
3.4.6. Premiéra 2003	76
IV. ŠÁRKA	80
4.1. Geneze opery	80
4.2. Osoby a jejich hlasové obory	81
4.3. Děj opery	82
4.4. Olomoucké nastudování z roku 1938	83
V. VĚC MAKROPULOS.....	85
5.1. Geneze opery	85
5.2. Osoby a jejich hlasové obory	87
5.3. Děj opery	87
5.4. Olomoucké nastudování z roku 1958	89
VI. Z MRTVÉHO DOMU	93
6.1. Geneze opery	93
6.2. Osoby a jejich hlasové obory	94

6.3. Děj opery 95

6.4. Olomoucké nastudování z roku 1967 96

JANÁČKOVY OPERY NA JINÝCH ČESKÝCH SCÉNÁCH 100

SOUČASNÝ POHLED OLOMOUCKÝCH DIRIGENTŮ A SÓLISTŮ

NA JANÁČKOVU TVORBU 102

ZÁVĚR 105

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY 109

SHRNUTÍ

SUMMARY

ZUSAMMENFASSUNG

SEZNAM PŘÍLOH

DVD s inscenacemi MDO: Její Pastorkyňa (1995), Káťa Kabanová (1998), Příhody lišky Bystroušky (2003)

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

ANOTACE

ÚVOD

Janáčková operní tvorba patří ke stěžejnímu repertoáru většiny českých divadel, ani olomoucké divadlo nebylo v tomto směru výjimkou. Po vzniku českého profesionálního divadla v Olomouci roku 1920 se základním repertoárem stala díla Smetanova, Dvořákova a záhy i Janáčkovy opery. O tehdejší oblíbenosti Janáčkovy osobnosti svědčí i jeho portrétní reliéf na provozní budově.¹

Cílem práce bylo zachycení všech Janáčkových oper nastudovaných v olomouckém divadle v průběhu let 1920–2012. Tedy od roku 1924, kdy byla v Olomouci poprvé uvedena *Její pastorkyňa*, až po poslední inscenovanou Janáčkovu operu *Příhody lišky Bystroušky* v roce 2003. Práce se snaží zhodnotit úroveň nastudování a interpretaci, zjistit obsazení jednotlivých rolí² i ohlas odborné veřejnosti pomocí dochovaných recenzí a novinových článků.

Výchozím materiálem pro vznik tohoto textu se staly divadelní ročenky a především reflexe v dobovém tisku, u posledních tří uvedených inscenací³ také videozáznam premiéry. Cenným dokladem jsou také některé dochované archiválie vztahující se k Janáčkovým inscenacím.⁴ V posledních deseti letech bychom mohli zaznamenat absenci Janáčkových operních titulů na olomouckém jevišti, proto se alespoň tato práce snaží ohlédnout za již nastudovanými a provedenými inscenacemi.

Velké úskalí a nebezpečí pro skutečně objektivní přístup při hodnocení představení se skrývá v dobových recenzích, v nichž dochází především k pozitivní kritice a neobsahují téměř žádné negativní prvky. Od konce 50. let 20. století, kdy se v *Hudebních*

¹ Autorem je sochař Julius Pelikán (1887-1969), na průčelí zádního traktu budovy jsou dále reliéfy: Aloise Jiráska, Eduarda Vojana, Hany Kvapilové. Viz. příloha č. 4.

² Pokud tyto údaje bylo možné zjistit, u některých inscenací (převážně v období 2. sv. války) není možné tyto údaje dohledat, např. některá křestní jména pěvců, autory kostýmů, počet repríz, datum derniéry apod.

³ *Její pastorkyňa* (prem. 1995), *Káťa Kabanová* (1998), *Příhody lišky Bystroušky* (2003), DVD s těmito inscenacemi v příloze.

⁴ Více o pramenech a literatuře v následující kapitole Stav pramenů a literatury.

rozhladech objevovaly recenze Vladimíra Hudce, tento problém částečně odpadá, ale i nadále se v běžném denním tisku od jiných autorů objevují spíše články informativního, nikoliv hodnotícího charakteru.

Práce je členěna do několika kapitol. V první z nich se čtenář seznámí se stručnou historií olomoucké opery, s operními šéfy, dirigenty a sólisty, kteří interpretovali Janáčkovy díla. Dále následuje kapitola a stručný úvod k Janáčkově operní tvorbě.

Hlavní část práce je rozdělena do šesti obsáhlejších kapitol, dle četnosti uvádění Janáčkových titulů. Podkapitoly podrobněji reflektují jednotlivá olomoucká provedení. Každé nové nastudování obsahuje dataci, soupis osob a obsazení, a v hlavním textu jsou výňatky z recenzí dokumentující průběh premiéry a úroveň inscenace.

Dále následuje kapitola porovnávající četnost provedení Janáčkových inscenací v Olomouci s plzeňskou operou v Divadle J. K. Tyla. Plzeňský soubor se svým charakterem, počtem stálých sólistů, i dramaturgií velmi podobá olomoucké scéně, cílem bylo zjistit, zda je počet inscenací adekvátní ve srovnání s jinou operní scénou.

Závěrečná kapitola se vztahuje k aktuální situaci olomoucké opery, k jejím plánům a také zohledňuje osobní názory dirigentů a sólistů na Janáčkovu tvorbu.

Přílohy práce obsahují přehledný soupis provedených Janáčkových oper v Olomouci, fotografie z představení, smlouvy s výtvarníky, návrhy kostýmů, rozpočty a jiné zajímavosti.

STAV PRAMENŮ A LITERATURY

Téma zabývající se uvedením Janáčkových oper na jevišti olomouckého divadla nebylo dosud podrobněji zpracováno. Literaturu a prameny je možné rozdělit do dvou větších celků. První oblast tvoří monografie a literatura zabývající se výhradně skladatelskou osobností Leoše Janáčka a jeho tvorbou. Pro účely této práce, jsem pozornost zaměřila především na Janáčkovu operní tvorbu. Druhou oblast představují publikace a prameny mapující činnost a historii olomouckého divadla, resp. olomoucké opery.

Monografie zachycující život a dílo Leoše Janáčka např. od Jaroslava Vogela⁵, Jaroslava Šedy,⁶ Bohumíra Štědrně,⁷ Jana Racka,⁸ Roberta Smetany⁹ či Vladimíra Helferta,¹⁰ poskytují základní soupis životopisných dat i skladatelské tvorby. Stručný a rychlý přehled, i s anglickým překladem, podává publikace s názvem *Leoš Janáček: Život a dílo v datech a obrazech*.¹¹ Tento text je vhodné doplnit dobovými fotografiemi z Janáčkovy života vydanými v ucelené knižní podobě.¹²

Nejpodrobněji je život a celé skladatelovo dílo zmapováno nikoliv v české publikaci, ale zahraniční. Jedná se o dvousvazkovou práci v anglickém jazyce Johna Tyrella.¹³ Pro Tyrella představuje Janáček (a česká opera) těžiště jeho badatelského zájmu. Tyrell se také podílel na soupisu skladatelského a literárního odkazu Janáčka.¹⁴

⁵ VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997.

⁶ ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961.

⁷ ŠTĚDRŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976.

⁸ RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963; RACEK, Jan: *Poznámky k tvůrčímu profilu*, Olomouc, 1938; RACEK, Jan: *Leoš Janáček a současní moravští skladatelé*, Brno, 1940.

⁹ SMETANA, Robert: *Vyprávění o Leoši Janáčkově*, Olomouc, 1948.

¹⁰ HELFERT, Vladimír: *O Janáčkově*: Soubor statí a článků, Praha, 1949.

¹¹ DRLÍKOVÁ, Eva, ed.: *Leoš Janáček: Život a dílo v datech a obrazech*, Brno, 2004.

¹² PŘIBÁŇOVÁ, Svatava, ZHRÁDKA, Jiří: *Leoš Janáček ve fotografiích*, Brno, 2008.

¹³ Pro účely této práce využito druhého dílu: TYRELL, John: *Janáček: Years of a Life. Volume 2 (1914-1928)*, Tsar of the Forests, London, 2007.

¹⁴ SIMEONE, Nigel, TYRELL, John, STRAKOVÁ, Theodora, ed.: *Janáček's works: a catalogue of the music and writings of Leoš Janáček*, Oxford, 1997.

Dále existuje množství publikací či sborníků,¹⁵ které se vztahují přímo k Janáčkovým operám. Pojednávají většinou o vzniku konkrétního díla, podávají stručný rozbor, počet verzí či jednotlivých provedení. Z této kategorie zmiňme publikaci *Svět Janáčkových oper*, obsahující podrobný popis s daty a místy konání premiér všech Janáčkových oper po celém světě (do roku 1998).¹⁶ O Janáčkově skladebném stylu s ukázkami konkrétních příkladů pojednává kniha Miloše Štědroně.¹⁷ Spíše pro dirigenty či jiné interprety, jsou vhodné *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, od dirigenta Jana Zbavitele,¹⁸ ale pro přehlednost úvodních informací o každé Janáčkově opeře, najde tato publikace využití i pro širší zájemce.

Další kategorii představují publikace či spisy zabývající se konkrétní operou, výběr je omezen pouze na šest děl, které byly provedeny v Olomouci – *Její pastorkyňa*, *Káťa Kabanová*, *Příhody lišky Bystroušky*, *Šárka*, *Věc Makropulos*, *Z mrtvého domu*.¹⁹

Janáčkovou hudebně-dramatickou tvorbou se často zabývali také studenti v rámci svých diplomových prací. Velké množství jich vzniklo na FFMU v Brně, věnují se však především scénografií.²⁰

¹⁵ HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, svazek 3, Praha, 1955; NOWAK, Jan, ed., STEINMETZ, Karel, ed.: *Leoš Janáček světový a regionální: sborník z 29. ročníku muzikologické konference Janáčkiana 2008*, (webová konference), Ostrava, 2008.

¹⁶ PŘIBÁŇOVÁ, Svatava – LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana: *Svět Janáčkových oper*, Brno, 1998.

¹⁷ ŠTĚDRŇ, Miloš: *Leoš Janáček a hudba 20. století: paralely, sondy, dokumenty*, Brno, 1998.

¹⁸ ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, I. díl: *Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010; ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, II. díl: *Káťa Kabanová, Z mrtvého domu*, Brno, 2011.

¹⁹ ČÁSTKOVÁ, Patricie: *Káťa Kabanová na brněnském jevišti*, Brno, 2003; FIRKUŠNÝ, Leoš: *Poslední Janáčkovy opera Z mrtvého domu*, Brno, 1937; Janáček, Leoš: *Příhody lišky Bystroušky: opera o 3 jednáních*, klavírní výtah, Vídeň, 1924.; JANÁČEK, Leoš. *Šárka: opera o 3 jednáních: na libreto L. Janáčka podle stejnojmenného dramatu J. Zeyera*, klavírní výtah, Brno, 2000; KAŠLÍK, Hynek: *Retuše Karla Kovařovice v Janáčkově opeře Její pastorkyňa*, Praha, 1938; KŘUPKOVÁ, Lenka: *K hudebně dramatické struktuře opery Věc Makropulos Leoše Janáčka*, Olomouc 1995. Diplomová práce (vedoucí práce: BEK, Mikuláš); HOSTOMSKÁ, Anna: *Opera: průvodce operní tvorbou*, 7. dopl. vyd., Praha, 1965.

²⁰ PELIKÁNOVÁ, Lucie: *Scénografie Janáčkových oper*, Brno 2007. Bakalářská práce. (vedoucí práce: KLEIN, Pavel); VINTERLÍKOVÁ, Michaela: *Vybrané scénografie Janáčkovy opery Příhody lišky Bystroušky v brněnských divadlech*, Brno 2011. Bakalářská práce (vedoucí: HAVLÍČKOVÁ, Margita); ILLEOVÁ, Nikola: *Opery Leoše Janáčka na brněnských scénách po roce 1989*, Brno 2013. Bakalářská práce. (vedoucí práce: ZHRÁDKA, Jiří); VOHNOUTOVÁ EL ROUMHAINOVÁ,

Dějiny olomouckého divadla, zvláště opery, jsou podrobně zaznamenány v několika stěžejních publikacích: *Kalendárium opery a operety*²¹ od Vladimíra Hudce a v omezené míře také jako součást rozsáhlejší publikace *Kalendárium dějin divadla v Olomouci*.²² Ale pro účely této práce je vhodnější Hudcovo *Kalendárium* vydané ve sborníku *Musicologica Olomucensia VIII*. K dalším cenným zdrojům řadíme stať Karla Steinmetze²³ v *Almanachu*, mapující roky 1920–2000. Předchozí *Almanach*, obsahující roky 1920–1990²⁴ dokumentuje fotografiemi a krátkými komentáři osudy olomouckého divadla, jeho proměny, problémy i úspěchy. Komplexní pohled na olomouckou hudební kulturu podávají dvousvazkové *Dějiny Olomouce*, zvláště druhý díl, který spadá do období tématu práce.²⁵

K historii olomoucké opery se váží slovníková hesla v: *Malé encyklopedii české opery* a v *Encyklopedii divadelních souborů*,²⁶ kde najdeme informace o sólistech a dirigentech, kteří působili v Olomouci, dále informace o olomouckých interpretech nalezneme také v třídílném *Českém biografickém slovníku 20. století*²⁷ a dvousvazkovém *Československém hudebním slovníku osob a institucí*.²⁸

Suzanne: *K reflexi Janáčkovy tvorby v Plzni*, Brno 2006. Bakalářská práce. (vedoucí práce: ZAHŘÁDKA, Jiří). Z publikací vydaných tiskem: BLAŽYŇKA, Miloslav. *Janáčkovy opery na Slovensku*, Bratislava, 2006.

²¹ HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, in: AUPO, Facultas Philosophica, Philosophica-aesthetica 31, *Musicologica Olomucensia VIII*, Olomouc, 2006.

²² ŠTEFANIDES, Jiří a kol. *Kalendárium dějin divadla v Olomouci: (od roku 1479)*, Praha, 2008.

²³ STEINMETZ, Karel, ed.: *Almanach: Moravské divadlo Olomouc 1920-2000*, Olomouc, 2000, s. 25-46;

²⁴ JOSEFÍK, Josef, ed.: *Almanach k sedmdesátému výročí vzniku českého divadla v Olomouci 1920/1990*, Olomouc, 1990.

²⁵ SCHULZ, Jindřich, ed.: *Dějiny Olomouce*, 2. svazek, Olomouc, 2009.

²⁶ Janota, Dalibor a Kučera, Jan Pavel.: *Malá encyklopedie české opery*, Praha, 1999; ŠORMOVÁ Eva, ed.: *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*, Praha, 2000.

²⁷ TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, I. díl, A-J*, Praha, 1999; TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, II. díl, K-P*, Praha, 1999; TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, III. díl, Q-Ž*, Praha, 1999.

²⁸ ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko a ŠTĚDRONĚ, Bohumír, ed.: *Československý hudební slovník osob a institucí, Díl I., A-L*, Praha, 1963; ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko a ŠTĚDRONĚ, Bohumír, ed.: *Československý hudební slovník osob a institucí, Díl II., M-Ž*, Praha, 1965.

Cenným zdrojem informací je především archiv MDO, kde jsou uloženy ročenky, výroční zprávy, fotografie z představení, videozáznamy posledních tří Janáčkových olomouckých inscenací.²⁹

Také archivní materiál uložený ve Státním okresním archivu v Olomouci, fond: Moravské divadlo Olomouc (1921) 1945–2005, M5–88 ukrývá důležité materiály. Tento fond obsahuje zejména korespondenci, podklady pro premiéry a jednotlivá představení, zápisy z umělecké rady, smlouvy o hostování, změny a dodatky v obsazení, smlouvy s výtvarníky, rozpočty, divadelní programy, plakáty. Ročenky a některé programy z inscenací se nacházejí také ve Vědecké knihovně v Olomouci.

Neodmyslitelným zdrojem pro vznik této práce jsou dobové recenze v tisku.³⁰ Kritiky v týdenících a denících dosahují různé úrovně a je třeba brát v potaz i ovlivnění dobou jejich vzniku. V měsíčníku *Hudební rozhledy* se často objevovaly recenze převážně od Vladimíra Hudce (od roku 1957), které lze považovat za objektivní.

V dnešní době mají své využití také internetové zdroje, zrcadlící zvláště aktuální situaci v olomouckém divadle, počty sólistů, sboristů a orchestrálních hráčů najdeme na webu Moravského divadla Olomouc.³¹

Informace o aktuálnějším pohledu a názoru na Janáčkovu tvorbu v Olomouci lze získat z uskutečněných rozhovorů³² se současným šéfem opery Miloslavem Oswaldem, dirigentem Petrem Šumníkem a několika sólisty.

²⁹ *Její pastorkyňa* (1995), *Káťa Kabanová* (1998), *Příhody lišky Bystroušky* (2003), v příloze práce.

³⁰ Československý deník, Hanácké noviny, Lidové noviny, Moravská orlice, Moravský deník, Moravský večerník, Národní noviny, Našinec, Nový den, Olomoucký den, Stráž lidu, Svobodné slovo, Volné slovo, Právo.

³¹ <http://www.moravskedivadlo.cz/opera-a-opereta/umelci/>

³² Přepisy všech rozhovorů jsou v příloze č. 36.

OLOMOUCKÁ OPERA

Stručná historie olomoucké opery³³

Smetanova *Libuše*, dne 1. září 1920, slavnostně zahájila první³⁴ sezónu Českého divadla v Olomouci³⁵ Prvním ředitelem a zároveň i šéfem opery³⁶ se stal **Jaroslav Stuka–Wilkonski**.³⁷ V těchto začátcích měl soubor celkem dvacet tři sólistů, dvacet čtyři členů sboru a čtyřicet členů divadelního orchestru (hlavně z německé městské kapely). Repertoár se soustředil převážně na česká díla. Přestože se uskutečnilo v první sezóně deset premiér a celkově se odehrálo sedmdesát jedna představení, nejednalo se o sezónu příliš úspěšnou. Pro teprve budující se a upevňující soubor se stalo toto tempo neudržitelné a situace se musela stabilizovat a na místo šéfa byl dosazen **Karel Nedbal**.

Za Nedbalova působení v sezóně 1921/1922 jako první zazněla Fibichova *Šárka*. Ředitelem divadla se stal Antonín Drašar,³⁸ který ve funkci setrval do roku 1931. Některé premiéry dirigoval také Jaroslav Budík. Repertoár se i nadále držel českých děl, ale zazněly i Wagnerovy opery – *Tannhäuser*, *Lohengrin* a *Bludný Holanďan* nebo Richarda Strausse – *Salome*, *Růžový kavalír*, *Elektra*. Jednalo se o

³³ Faktografické údaje k historii olomoucké opery čerpány z prací: HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, in: AUPO, Facultas Philosophica, Philosophica-aesthetica 31, *Musicologica Olomucensia VIII*, Olomouc, 2006, s. 153-231; STEINMETZ, Karel: *Opera v Olomouci – od minulosti k dnešku*, in: STEINMETZ, Karel, ed.: *Almanach: Moravské divadlo Olomouc 1920-2000*, Olomouc, 2000, s. 25-46; STÝSKAL, Jiří, et al.: *Moravské divadlo*, in: ŠORMOVÁ Eva, ed.: *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Vyd. 1. Praha, 2000. s. 301-313; SCHULZ, Jindřich, ed.: *Dějiny Olomouce*, 2. svazek, Olomouc, 2009.

³⁴ Tradice uvádění oper v Olomouci byla již od 18. st., in: STEINMETZ, K.: *Almanach*, s. 25.

³⁵ Další názvy divadla v Olomouci se měnily v průběhu let: České divadlo v Olomouci (1920-45), Městské divadlo v Olomouc (1945-48), Krajské oblastní divadlo Olomouc (1948-58), Divadlo Oldřicha Stibora (1958-74), Státní divadlo Oldřicha Stibora (1975-91), Moravské divadlo Olomouc (1992-dosud), in: ŠORMOVÁ E.: *Česká divadla*, s. 301.

³⁶ Soupis všech šéfů olomoucké opery a ředitelů divadla v tabulce, příloha č. 2 a 3.

³⁷ V letech 1918-1920 sbormistr pěveckého spolku Žerotín. Tamtéž, s. 302.

³⁸ Antonín Drašar se znal s Janáčkem, fotografie ze setkání v lázních Luhačovice v roce 1927, příloha č. 5; o rok později 1928 se Janáček v Luhačovicích setkal se svým spolužákem z pražské varhanické školy s Antonínem Petzoldem, příloha č. 6.

náročný repertoár, ovšem Nedbal dokázal s olomouckým souborem tyto inscenace kvalitně nastudovat a prezentovat nejen domácímu publiku. První významný zájezd olomoucké opery se uskutečnil do Vídně v roce 1924,³⁹ na pozvání české menšiny. Soubor absolvoval třicet sedm představení převážně se Smetanovými operami (sto let od skladatelova narození). Ze Smetanových oper zazněla *Prodaná nevěsta*, *Libuše*, *Hubička*, *Dvě vdovy*, z Dvořákových oper *Rusalka*, *Čert a Káča*, ale také Kovařovicovi *Psohlavci*.⁴⁰ O úspěchu tohoto zájezdu svědčí dochované recenze z místního tisku.⁴¹ Další významný zájezd⁴² se uskutečnil v roce 1927 do Krakova, kde soubor provedl Smetanovy opery, Dvořákova *Rusalka*, Fibichova *Šárka*, ale i Verdiho *Trubadúr* a Pucciniho *Tosca*. Soubor také pravidelně hostoval v Prostějově, Přerově, Pardubicích, Hradci Králové a dalších městech.

Po odchodu Nedbala do Bratislavy se v roce 1928 stal šéfem opery **Emanuel Bastl**, který pokračoval v dramaturgii a repertoár dále obohacoval a doplňoval i o operní novinky: *Švanda dudák* Jaromíra Weinbergera, *Lucerna* či *Zvíkovský rarášek* Vítězslava Nováka. Ale také uvedl Pucciniho: *Turandot*, *Toscu* a Verdiho *Traviatu*. Z důvodu hospodářské krize musel ředitel divadla Stanislav Langer propouštět zaměstnance, proto Bastl dostal výpověď. Problém představovaly i časté zájezdy do vzdálených měst – Liberec, České Budějovice.

Druhým významným obdobím pro olomouckou operu se stalo nastoupení **Adolfa Hellera** do funkce šefa (ve funkci setrval od 1932–1939). Heller jako svou první inscenaci nastudoval Musorgského *Borise Godunova*, titulní roli zpíval host z Metropolitní opery Pavel Ludikar. Heller většinou spolupracoval na inscenacích s režisérem

³⁹ Další úspěšné zájezdy olomoucké opery se uskutečnily v letech 1926, 1928, 1930. KUČEROVÁ, Alice: *Zájezdy olomoucké opery do Vídně - rok 1924*. In: *Hudba v Olomouci a na střední Moravě III.*, Olomouc, 2009, s.128.

⁴⁰ Tamtéž, s. 125.

⁴¹ *Německé listy vídeňské o zájezdu Olomoucké opery do Vídně 1924*. Vídeň: Melantrich, 1924.

⁴² Do Vídně jel soubor opět v roce 1926, kde Nedbal společně s Budíkem provedli opět opery Smetanovy Dvořákovy a Janáčkovy *Její pastorkyni.*, in: STEINMETZ, K.: *Almanach*, s. 29.

Oldřichem Stiborem⁴³ a výtvarníkem Josefem Gabrielem.⁴⁴ Stiborova první operní režie byla Wagnerův *Parsifal* v roce 1933.⁴⁵ Stibor, jako převážně činoherní režisér, požadoval po pěvcích také adekvátní herecký projev.⁴⁶ Heller zvýšil podíl světového repertoáru a uváděl méně známá díla, např. Debussyho *Ztraceného syna*, Straussova *Arabella*, Ariadnu na Naxu, Pucciniho *Děvče ze Zlatého západu*, Monteverdiho *Orfea*. Heller i nadále podporoval český repertoár, kde preferoval Janáčkovy opery⁴⁷ a Martinů *Hry o Marii*. Některé z premiér vysílal i rozhlasem. Po Hellerově emigraci do USA v roce 1939 přebral soubor opět Karel Nedbal.

Karel Nedbal⁴⁸ získal i ve válečném období pro operní soubor vynikající pěvce, díky nimž se dařilo provozovat i náročnější díla – v Olomouci zpívali: Eduard Haken, Beno Blachut,⁴⁹ Ludmila Červinková, Milada Marková, Božena Stoeckrová, Adolf Frank. Počátkem roku 1942 se stal šéfem výpravy Oldřich Šimáček.⁵⁰ Heller se i v tomto nelehkém období snažil vytvořit zajímavý repertoár, se kterým operní soubor často vyjížděl na zájezdy. Divadelní budova na

⁴³ Oldřich Stibor (1901-1943), režisér, manžel pěvkyně L. Červinkové, v olomouckém divadle působil v letech 1931-40, nastudoval 146 premiér, levicový představitel české divadelní avantgardy, ovlivněn ruským revolučním divadlem. K jeho úspěšným inscenacím patří: *Lady Macbeth Mcenského újezdu* (D. Šostakovič, prem. 1936), *Fidelio* (L. van Beethoven, prem. 1937), *Boris Godunov* (M. P. Musorgskij, prem. 1940). Byl obětí nacistické okupace, r. 1940 zatčen gestapem. In: ŠEVČÍKOVÁ, HANA: *Oldřich Stibor: Malá bibliografie k 80. výročí narození*, Olomouc, 1981.

⁴⁴ Josef Gabriel (1902-1970), scénograf, malíř, výtvarník, v letech 1931-41 šéfem výpravy v Českém divadle v Olomouci, kde v tomto období udělal výpravu k většině operním a činoherním. Gabriel, prosazoval novátorskou scénografii a využíval fotomontáží olomouckého avantgardního fotografa Karla Kašpaříka. In: TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, I. díl, A-J*, Praha, 1999, s. 355; [http://www.mistopismoravy.cz/print/os.php?os\[id\]=192](http://www.mistopismoravy.cz/print/os.php?os[id]=192).

⁴⁵ Na této režii se pouze podílel (hl. režisérem byl Přemysl Pospíšil), ale dle dobových kritik byl jeho rukopis patrný. SPURNÁ, Helena: *Operní inscenace Oldřicha Stibora*, in: *Opus musicum*, roč. 44, č. 6, 2002, s. 66.

⁴⁶ Tamtéž, s. 68.

⁴⁷ *Příhody lišky Bystroušky* (prem. 12. 1. 1935), *Její pastorkyňa* (21. 9. 1935), *Šárka* (26. 2. 1938).

⁴⁸ O druhém působení K. Nedbala v olomoucké opeře je bakalářská práce: SKROTTOVÁ, Marie: *Působení Karla Nedbala v Olomouci se zaměřením na léta 1940–1944*, Olomouc 2012. Bakalářská práce (vedoucí práce: ONDREJKOVÁ, Alice).

⁴⁹ Beno Blachut (1913-1985) působil v Olomouci v r. 1939-41, poté odešel s Eduardem Hakenem do ND v Praze, In: HUDEC, V.: *Kalendárium opery a operety*, s. 179.

⁵⁰ Oldřich Šimáček (1919), jevištní výtvarník, v letech 1942-58 šéf výpravy olomouckého divadla. Jeho scéna použita např. v těchto operách: Mozart: *Únos ze serailu* (prem. 1942), Strauss: *Salome* (1942), Wagner: *Bludný Holanďan* (1943), Smetana: *Prodaná nevěsta* (1944), Foerster: *Debora* (1946), Dvořák: *Rusalka* (1946), Verdi: *Aida* (1946) a další. In: SOUKUP, Michal: *Oldřich Šimáček: Scénografie*, Olomouc, 1989.

Horním náměstí byla vytížena německým souborem, proto se přistoupilo k náhradnímu řešení a 12. září 1942 Smetanovou *Prodanou nevěstou* se zahájil provoz v Novém divadle v Hodolanech. V tomto válečném období Nedbal nastudoval Folprechtovy opery *Láska hra osudná*, *Zlomené srdce*, Mascagniho *Sedláka kavalíra*, Leoncavallovy *Komedianty*, Mozartovy opery *Così fan tutte*, *Únos ze serailu*, Verdiho *Falstaffa* a *Othella*, Fibichovu *Šárku*, Janáčkovu *Její pastorkyni*.

Po 2. světové válce nastoupil jako ministr školství Zdeněk Nejedlý, který K. Nedbala jmenoval členem umělecké správy Národního divadla v Praze. Šéfem olomoucké opery se stal dirigent a skladatel **Iša Krejčí**,⁵¹ za jeho působení v letech 1945–1958 opera nastudovala mnoho významných děl českého repertoáru – všechny Smetanovy opery, šest Dvořákových oper, tři opery Janáčkovy, tři opery Fibichovy, tři Foersterovy a dvě Novákovy. Krejčí nezůstal jen u osvědčeného českého repertoáru, ale uvedl i několik novinek, např. Vladimíra Ambrose: *El Christo de la Luz*, od téhož autora opera *Maryla*, Zdeňka Vostřáka: *Rohovín Čtverrohý*, Jarmila Burghausera: *Karolinka a Lhář*. Dále se na repertoáru objevovala i díla Mozarta nebo Čajkovského. V poválečném období se dramaturgie záměrně vyhýbala dílům německých autorů.⁵² Krejčí se snažil povznést úroveň celého operního souboru, zaměřoval se na přesnou interpretaci a plastický zvuk orchestru.

Po odchodu I. Krejčího do Prahy v listopadu 1958 byl šéfem opery **Zdeněk Košler**. Za jeho éry dochází k velké obměně mezi sólisty. V repertoáru navazuje na předchozí úspěšnou práci souboru a snaží se o pestrou dramaturgii. Publiku se poprvé představil nastudováním Janáčkovy *Věci Makropulos*, v prosinci 1958, z Janáčkovy tvorby provedl také *Káťu Kabanovou* v roce 1961. Za jeho působení opera

⁵¹ Z operní tvorby Iši Krejčího zazněly na olomoucké scéně opery *Pozdvížení v Efesu* (prem. 6. 3. 1952, podruhé 21. 4. 1968), *Antigona* (20. 3. 1965). In: HUDEC, V.: *Kalendárium opery a operety*, s. 193.

⁵² KUČEROVÁ, Alice: *Proměny kultury a repertoáru v průběhu prvních poválečných let a po únoru roku 1948 se zaměřením na olomouckou hudební scénu*. In: *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I.*, Olomouc, 2007, s.106.

také nastudovala Orffovu *Chytračku*, Bartókův *Hrad Modrovousův*, Wagnerova *Lohengrina*, Suchoňovu *Krútnavu*, Jeremiášovi *Bratry Karamazovi*, Pauerova *Žvanivého slimejše* a *Červenou Karkulku*.

Zdeněk Košler odešel do Ostravy a šéfem olomoucké opery se stal **Pavel Pokorný**, ve funkci setrval od roku 1963–1972. Soubor disponoval zkušenými pěvci: Amálii Braunovou, Marii Hůrskou-Vozkovou, Miladu Markovou, Boženu Ministrovou, Vlastu Ployharovou, Václava Eremiáše, Hynka Maxu, Jaroslava Sobotu, Františka Šiftu, Josefa Šulistu, Konráda Tučka a další. Připravil několik československých premiér – např. Miloš Sokola: *Marnotratný syn*, Robert Hanelle: *Obraz Doriana Graye*, Martinů: *Voják a tanečnice*, také jeho operu *Ariadna, Orlík*⁵³ A. Honegera, Britten: *Albert Herring*, Suchoň: *Svatopluk*.

Miloš Konvalinka⁵⁴ nastoupil do funkce šéfa opery od sezóny 1972/1973, kdy byl Pokorný z politických důvodů sesazen. V této době soubor disponuje dalšími dirigenty: Františkem Preislerem, Zvonimírem Skřivanem a také Pavlem Pokorným, jenž v divadle zůstal na postu dirigenta. Konvalinka se snažil o uvádění soudobých autorů a jejich děl: Kašlíkův *Krakatit*, Cikkerův *Beg Bajazid*, Zámečnickova *Fraška o kádi a Mindija*, O. Taktakišviliho – gruzinského skladatele. Ale také nastudoval Janáčkovu *Káru Kabanovou* v roce 1973, Mozartovu *Figarovu svatbu* nebo Pucciniho *Děvče ze Zlatého západu*. Za jeho éry se uplatňovali vedle zkušených sólistů, také mladí, talentovaní sólisté: Petruše Cimburková, Jana Stupárková (provdaná Majtnerová), Eva Kinclová, Pavel Stejskal, Leo Marian Vodička.

M. Konvalinku vystřídal po jeho odchodu do Prahy ve funkci šéfa opery **Reginald Kefer**, který přišel z brněnského rozhlasu. Do olomoucké opery přišli mladí pěvci: Eva Böhmová, Olga Koubková,

⁵³ Prem. 4. 2. 1968. Hl. roli zpívala Amálie Braunová-Kadlčíková a Zdena Talpová, scéna Jiří Procházka, režie Emil František Vokálek (1926-1975), který působil v olomouckém divadle od r. 1955-72, in: HUDEC, V.: *Kalendárium opery a operety*, s. 190, 201.

⁵⁴ Miloš Konvalinka (1919–2000) působil v olomouckém rozhlase od roku 1951 jako hudební redaktor. Od roku 1971 byl také vedoucím olomouckého studia.. In: ONDREJKOVÁ, Alice: *Olomoucké studio Československého rozhlasu – hudební redakce, vysílání, nahrávání a dramaturgie v letech 1949–1993*, Olomouc 2011. Disertační práce (školitel: VIČAR, Jan), s. 56, 61.

Zdeňka Mollíková, Jana Regalová, Richard Haan, Jaroslav Majtner, Vladislav Zápražný, Vladimír Třebický a další. Také Kefer se snažil uvádět soudobá díla, např.: Pauerovu *Zuzanu Vojířovou*, Klusákovu *Dvanáctou noc*, Suchoňovu *Krútňavu*, Vysoce hodnoceny byly inscenace Mozartova *Tita*, Verdiho *Nabuccca*, Janáčkova *Její pastorkyňa* a *Příhody lišky Bystroušky*.

Po listopadu 1989 byla olomoucká opera dočasně bez šéfa a od října 1990 se šéfem opery stal režisér **Martin Dubovic**. Za svého působení se orientoval převážně na zahraniční repertoár a velmi sporadicky se objevovala díla soudobých autorů. Pod finančním tlakem a po uzavření Nového divadla v Hodolanech došlo v roce 1993 k nutné a nevyhnutelné fúzi opery s operetním souborem. Od té doby soubor připravuje obvykle tři operní a dvě operetní premiéry v sezóně. Sloučením se rozšířila základna pěvců o operetní zpěváky a do souboru nově nastoupili: Elena Gazdíková, Magda Málková⁵⁵ a Petr Martínek. Z repertoáru soubor nastudoval: Beethovenův *Fidelio*, Gounodův *Faust a Markétka*, Mozartův *Idomeneo*, Verdiho *Trubudúr*, Donozetti *Nápoj lásky* a další.

Václav Málek, sólista opery a režisér, se stal šéfem v lednu 1999. Operní soubor se potýkal s generační krizí, což částečně vyřešil příchod nových sólistů do olomoucké opery: Hana Kostelecká, Lea Vítková, Cecilia Valls, David Szendiuch, Jakub Kettner. Za Málkova působení ve funkci šéfa byly nastudovány např. tyto inscenace: Gluckův *Orfeus a Eurydika*, Verdiho *Simone Boccanegra*, Čajkovského *Piková dáma*, Mozartova *Kouzelná flétna*, Dvořákův *Čert a Káča*, Smetanovy *Dvě vdovy* a další inscenace.

Ludmila Machytková,⁵⁶ sólistka opery a operety, ve funkci šéfkyně setrvala od roku 2002–2009. Repertoár zůstával spíše tradiční, ale objevovaly se méně hrané opery. V době působení Machytkové došlo

⁵⁵ M. Málková získala v roce 1999 cenu „Libuška“ za roli Anežky ve Smetanově opeře *Dvě vdovy*. In: HUDEC, V.: *Kalendárium opery a operety*, s. 227.

⁵⁶ L. Machytková je držitelkou Ceny Thálie z roku 1997 za nejlepší ženský výkon v oboru opereta - muzikál, za roli Anny Elisy v Lehárově operetě Paganini. KOLÁŘ, Bohumír: *Ludmila Machytková získala pro Olomouc Cenu Thálie*, in: Hanácké noviny, roč. 9, č. 40, 4. 4. 1998, s. 7.

k nastudování např. těchto oper: Donizettiho *Skandál v opeře*, Pucciniho *Bohéma*, Verdiho *Attila*⁵⁷ a *Nabucco*, Dvořákova *Rusalka*, Smetanova *Čertova stěna* nebo Janáčkovy *Příhody lišky Bystroušky*.

Od roku 2010 je šéfem opery a operety dirigent **Miloslav Oswald**.⁵⁸ Operní soubor se snaží nabízet divákům klasický „ověřený“ repertoár a v menší míře méně známé tituly. Operní soubor se nadále účastní tradičních operních festivalů - Janáčkovy Hukvaldy a Smetanova Litomyšl a hostuje v zahraničí, především v Německu, Polsku a na Slovenku.

Významné osobnosti olomoucké opery⁵⁹

Mezi významnými osobnostmi v dějinách olomoucké opery je celá řada jmen, jejichž nositelé by si pozornost a připomenutí zasloužili, ale není možné se o každém podrobně zmínit. Zde uvedené osobnosti jsou sólisté, kteří vynikali jako výborní interpreti Janáčkových oper, ale za svou kariéru ztvárnili celou řadu dalších operních úloh.

Amálie Braunová-Kadlčíková (1935)

Mezzosopranistka. Studovala u Bohumila Sobského na JAMU v Brně. Po studiích nastoupila v košické opeře, od roku 1960 členka opery v Olomouci, v letech 1967–1974 stálý host Komické opery v Berlíně.

⁵⁷ Tato inscenace v režii Michaela Taranta byla vyhlášena za nejlepší operní inscenaci na festivalu českého hudebního divadla OPERA. Dostupné na:

<http://www.moravskedivadlo.cz/cinohra/umelci/?s=detail&id=54>

⁵⁸ V sezóně 2012/2013 je stálých 20 sólistů, 29 členů operního sboru a 59 orchestrálních hráčů. Dostupné na: <http://www.moravskedivadlo.cz/opera-a-opereta/umelci/>

⁵⁹ Faktografické údaje k vytvoření medailonků čerpány z následujících prací: HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, in: AUPO, Facultas Philosophica, Philosophica-aesthetica 31, *Musicologica Olomucensia VIII*, Olomouc, 2006, s. 153-231; JANOTA, Dalibor a KUČERA, Jan Pavel.: *Malá encyklopedie české opery*, Praha, 1999; ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko a ŠTĚDRŮŇ, Bohumír, ed.: *Československý hudební slovník osob a institucí, Díl I., A-L*, Praha, 1963; ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko a ŠTĚDRŮŇ, Bohumír, ed.: *Československý hudební slovník osob a institucí, Díl II., M-Ž*, Praha, 1965; TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, I. díl, A-J*, Praha, 1999; TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, II. díl, K-P*, Praha, 1999; TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, III. díl, Q-Ž*, Praha, 1999.

Nastudovala řadu rolí: Carmen (Bizet: *Carmen*), Amneris (Verdi: *Aida*), Olga (Čajkovskij: *Evžen Oněgin*), Panna Róza (Smetana: *Tajemství*), Donna Isabella (Fibich: *Nevěsta messinská*), Kostelnička (Janáček: *Její pastorkyňa*). Věnovala se také koncertní a pedagogické činnosti.

Marie Hůrská-Vozková (1917–1996)

Sopranistka. Studovala na pražské konzervatoři, od roku 1941–1974 zpívala v olomoucké opeře, nastudovala řadu odlišných rolí: Libuše (Smetana: *Libuše*), Kostelnička (Janáček: *Její pastorkyňa*) Anežka (Smetana: *Dvě vdovy*), Markétka (Gounod: *Faust a Markétka*), Turandot (Puccini: *Turandot*), Tosca (Puccini: *Tosca*), Ortruda (Wagner: *Lohengrin*), Madeleine (Giordano: *André Chenier*). Věnovala se i pedagogické činnosti.

Milada Marková-Sochorová (1913–1986)

Dramatická sopranistka, zpěv studovala u Marty Fleischerové, od roku 1935 v olomoucké opeře, poté v Bratislavě, trvale v Olomouci od roku 1938 až do penze, také zpěv vyučovala. Na olomouckém jevišti se představila nejčastěji v Janáčkových operách: Kostelnička (*Její pastorkyňa*), Káťa i Kabanicha (*Káťa Kabanová*), Emilia Marty (*Věc Makropulos*), Zlatohřbítek lišák (*Příhody lišky Bystroušky*), Katěrina (Jeremiáš: *Bratři Karamazovi*), ve Straussových operách: Salome (*Salome*), Oktavián (*Růžový kavalír*), Mignon (Thomas: *Mignon*).

Božena Ministrová (1922)

Altistka, zpěv studovala u Marty Zapletalové, v roce 1945 v opeře Opava (jedna ze zakládajících členů opavské opery), od roku 1946–1948 v Olomouci, poté v Brně a Opavě, od roku 1956–1983 v olomoucké opeře. Ztvárnila Carmen (Bizet: *Carmen*), Dalilu (Saint-Saëns: *Samson a Dalila*), Ortrudu (Wagner: *Lohengrin*), Herodias (Strauss: *Salome*), Verdi: Azucena (*Trubadúr*), Amneris (*Aida*), Káču (Dvořák: *Čert a Káča*) z Janáčkových operních rolí zpívala Buryovku

(*Její pastorkyňa*), Kabanichu (*Káťa Kabanová*), Glašu (*Z mrtvého domu*), Paní revírníkovou (*Příhody lišky Bystroušky*) a další role.

Vlasta Ployharová (1928)

Sopranistka. Studovala pražskou konzervatoř u Vlasty Linhartové a v Itálii u Giny Cigny. V letech 1956–1984 sólistka olomoucké opery. Věnovala se i koncertní činnosti, v roli Antonie (Offenbach: *Hoffmanovy povídky*) vystupovala se souborem Laterny magiky v New Yorku a Berlíně. Její úspěšné role: Smetana: Mařenka (*Prodaná nevěsta*), Katuška (*Čertova stěna*), Rusalka (Dvořák: *Rusalka*), Bystrouška (Janáček: *Příhody lišky Bystroušky*), Manon (Massenet: *Manon*), Zuzanka (Mozart: *Figarova svatba*), Despina (Mozart: *Così fan tutte*).

Božena Stoeigrová (1903–1961)

Altistka. Absolventka brněnské konzervatoře u Theodora Žaluda. Roku 1929 nastoupila do divadla v Pardubicích, od roku 1931 sólista olomoucké opery. Úspěšné role: ze Smetanových oper: Děčana (*Braniboři v Čechách*), Háta (*Prodaná nevěsta*), Radmila (*Libuše*), Martinka (*Hubička*), panna Róza (*Tajemství*), z Dvořákových: Káča (*Čert a Káča*), Ježibaba (*Rusalka*), z Janáčkových: Buryjovku (*Její pastorkyňa*), Kabanichu (*Káťa Kabanová*), Donna Isabella (Fichich: *Nevěsta messinská*), Veruna (Blodek: *V studni*), Verdi: Azucena (*Trubadúr*), Ulrika (*Maškarní ples*), Amneris (*Aida*), Eboli (*Don Carlos*), Čajkovskij: Olga (*Evžen Oněgin*), Pavlína (*Piková dáma*). Věnovala se také koncertnímu repertoáru.

Hynek Maxa (1922–2001)

Barytonista. Studoval soukromě u italského pěvce Ferdinanda Carpiho. Začínal jako sborový zpěvák v ND v Praze, od roku 1959–1975 sólista v Olomouci, ztvárnil role: Rigoletto (Verdi: *Rigoletto*), Filip (Verdi *Don Carlos*), Scarpia (Puccini: *Tosca*), Telramund (Wagner: *Lohengrin*), malíř Mathis (Hindemit: *Malíř Mathis*), Flambeau

(Honegger: *Orlík*), Hostoval v Rumunsku, Německu, Rakousku. Věnoval se také koncertní a pedagogické činnosti. V roce 2012 byl posmrtně uveden do Síně slávy Moravského divadla Olomouc.

František Šifta (1922–2002)

Tenorista. Studoval u Marie Řezníčkové. Začínal v ostravské operetě (1951), v letech 1952–1957 sólista opery v Olomouci (zpíval i operetu). Ztvárnil role: Dalibor (Smetana: *Dalibor*), Laca (Janáček: *Její pastorkyňa*), Florestan (Beethoven: *Fidelio*), Manrico (Verdi: *Trubadúr*), Max (Weber: *Čarostřelec*), Turiddu, (Mascagni: *Sedlák kavalír*), Cavaradossi (Puccini: *Tosca*), Lohengrin Wagner: *Lohengrin*), Samson (Saint-Saëns: *Samson a Dalila*). Také koncertoval, natáčel pro rozhlas. V roli Hoffmanna (Offenbach: *Hoffmanovy povídky*) zpíval s Laternou magikou v USA. Hostoval i na dalších zahraničních scénách: Německo, Estonsko, Rusko, Rumunsko.

Josef Šulista (1920–2008)

Basbarytonista. Zpěv studoval u Marie Ranzow na Brucknerově konzervatoři v Linci a také u Rudolfa Vaška v Ostravě. V letech 1943–1945 působil v Linci, poté v Teplicích a v Liberci do roku 1952. Od roku 1952–1959 v Olomouci (od roku 1980 měl úvazek zároveň i v ostravské opeře), nastudoval mnoho rolí: ze Smetanovy opery *Tajmství*: Malina, Kalina, Bonifác, Mistr zednický, z opery *Dalibor*: Vladislav, Beneš, Budivoj, z Dvořákova *Jakobína*: Hrabě Vilém, Bohuš, Adolf, Revírník (Janáček: *Příhody lišky Bystroušky*), Don Giovanni (Mozart: *Don Giovanni*), Filip (Verdi: *Don Carlos*) a další. Věnoval se koncertní činnosti a natočil několik nahrávek.

Konrád Tuček (1922)

Tenorista. Studoval u Dmitra Levytského. Od roku 1951 do penze působil v Olomouci, kromě sezóny 1962/1963, kdy zpíval v Rostocku. Nastudoval mnoho úspěšných rolí: Vašek (Smetana: *Prodaná nevěsta*), Števa (Janáček: *Její pastorkyňa*), Almoviva (Rossini: *Lazebník*

*sevilla*ský), Don Ottavo (Mozart: *Don Giovanni*), Cavaradossi (Puccini: *Tosca*), Pinkerton (Puccini: *Madame Butterfly*), Lenský (Čajkovskij: *Evžen Oněgin*), Faust (Gounod: *Faust a Markétka*) a další.

Leo Marian Vodička (1950)

Tenorista. Studoval na Jamu u Josefa Války. Roku 1971/1972 člen opery v Českých Budějovicích, Od roku 1972–1979 v olomoucké opeře, poté v ND v Praze a Brně. Jeho úspěšné role: ze Smetanových oper - Jeník (*Prodaná nevěsta*), Dalibor (*Dalibor*), Princ (Dvořák: *Rusalka*), Laca (Janáček: *Její pastorkyňa*), Puccini: Rudolf (*Bohéma*), Cavaradossi (*Tosca*), Pinkerton (*Madama Butterfly*), Verdi: Manrico (*Trubadúr*), Radames (*Aida*). Také často vystupoval ve vídeňské Státní opeře, V Curychu. Také natáčel nahrávky (operní komplety).

OPERNÍ TVORBA LEOŠE JANÁČKA

Leoš Janáček (1854–1928) se věnoval ve svém díle téměř všem hudebním formám a nejen práci skladatelské, dirigentské a učitelské, ale také literární, sběratelské a organizační. Navzdory všem těžkostem, které mu život přinášel byl člověkem úžasné síly a vitality.⁶⁰ Tento fakt se samozřejmě nutně musel promítnout i do jeho skladatelské tvorby.

Charakteristika hudební situace, v době kdy se začal Janáček zabývat operou, není jednoduchá. V tuto dobu byly úspěšné opery Richarda Wagnera (1813–1883), romantický směr se chýlil ke konci.⁶¹ I jeho cesty do Ruska, nebyly příliš obvyklé, „pražské tendence“ se orientovaly spíše na Francii a na západ, ale „*Moravan a romantický Slovan*“⁶² se zaměřoval na ruskou literaturu.

Janáček se začal věnovat operní tvorbě ve svých třiceti čtyřech letech a u tohoto hudebně-dramatického útvaru vydržel až do své smrti. Téměř každý rok se věnoval komponování nové opery nebo úpravám již hotových děl. Vytvořil celkem devět oper.⁶³ Ale na většině operních scén, domácích i zahraničních, se stále objevují jen tři z Janáčkových oper – *Její pastorkyňa*, *Příhody lišky Bystroušky* nebo *Káťa Kabanová*.⁶⁴

Zlomovým okamžikem v Janáčkově operní tvorbě byla *Její pastorkyňa*. Vladimír Helfert se velmi výstižně zmiňuje k charakteristice hudby v této opeře: „[Janáčková hudba] *rozezpívá se v největší vřelost a nejsilnějšími tóny tam, kde vyjadřuje soucit*

⁶⁰ PALA, František: *Operní dílo Leoše Janáčka*, in: Programový list Divadla Oldřicha Stibora v Olomouci, č. 8, 1958, s. 10-12

⁶¹ Tamtéž, s. 10.

⁶² Tamtéž, s. 14.

⁶³ Taktéž je celá řada oper nedokončených - torza, náměty: *Poslední Abencerage* (1885), *Andělská sonáta* (1901), *Gazdina roba* (1904), *Honza hrdina* (1905), *Paní Mincmistrová* (1906), *Anna Karenina* (1907), *Živá mrtvola* (1916), *Divoška* (1920), *Dítě* (1923). In: SIMEONE, Nigel, TYRELL, John a STRAKOVÁ, Theodora, ed.: *Janáček's works: a catalogue of the music and writings of Leoš Janáček*, Oxford, 1997, s. 456-465.

⁶⁴ ZAHŘÁDKA, Jiří: *Janáček jako „repertoárový autor“ u nás i ve světě*, in: *Leoš Janáček světový a regionální*, sborník z konference, Ostrava, 2008, s. 129.

s trpící lidskou duší. Tento soucit stává se pak základní hybnou silou v dalších tragických operách Janáčkových a vyplňuje do velké míry smysl Janáčkovy tragismu.“⁶⁵

Základní znak a těžiště opery je v lidském hlase, díky „nápěvkům mluvy“ tuto skutečnost zdůrazňoval. Jaroslav Vogel o Janáčkových „nápěvcích“ píše: „[...] *realistický nápěvek v Janáčkově smyslu se vyznačuje hlavně tím, že nezachycuje pouze [...] idealizovanou intonaci slova, nýbrž živou mluvu se všemi individuálními i krajovými (proto také záliba v nářečí!) zvláštnostmi, s celou neopakovatelností určitého afektu, určitého životního okamžiku, určitého prostředí.*“⁶⁶

S nápěvky souvisí i „*strhující verva rytmická*“⁶⁷ a harmonická stavba.

Janáček si plně uvědomoval složitost hudebně-dramatického umění a charakterizoval jej slovy: „*Opera je složkou několika umění Těch věcí, na něž skladatel opery mysliti musí, je velmi mnoho, a proto se opera vždy považovala za vrchol tvorby. Dějiny opery jsou matkou moudrosti. [...] A v té [v opeře, operách] se pozná ten pravý národ. Takový, jaký je.*“⁶⁸

Janáčková operní díla v chronologickém sledu:⁶⁹

- **Šárka** (1887–1888)
libreto Julius Zeyer podle vlastního románu
- **Počátek románu** (1891)
libreto Jaroslav Tichý podle románu Gabriely Preissové
- **Její pastorkyňa** (1894–1903)
libreto Leoš Janáček podle dramatu Gabriely Preissové
- **Osud** (1903–1905)

⁶⁵ HELFERT, Vladimír: *Janáčková operní tvorba*, in: Programový list Krajského oblastního divadla v Olomouci, č. 2, 1957, s. 4.

⁶⁶ VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 14.

⁶⁷ PALA, František: *Operní dílo Leoše Janáčka*, in: Programový list Divadla Oldřicha Stibora v Olomouci, č. 8, 1958, s. 12.

⁶⁸ ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 181.

⁶⁹ Konkrétněji o jednotlivých operách, které byly provedeny v Olomouci, bude pojednáno v dalších kapitolách práce.

libreto Fedora Bartošová podle Leoše Janáčka

- **Výlety páně Broučkovy** (1908–1917)

libreto Viktor Dyk a František Serafínský Procházka podle románu Svatopluka Čecha

- **Káťa Kabanová** (1919–1921)

libreto Leoš Janáček podle Ostrovského dramatu Bouře

- **Příhody lišky Bystroušky** (1921–1923)

libreto Leoš Janáček podle knihy Rudolfa Těsnohlídka

- **Věc Makropulos** (1923–1925)

libreto Leoš Janáček podle dramatu Karla Čapka

- **Z mrtvého domu** (1927–1928)

libreto Leoš Janáček podle románu Fjodora Michajloviče Dostojevského

I. JEJÍ PASTORKYŇA

1.1 Geneze opery

Třetí⁷⁰ Janáčkovou operou je *Její pastorkyňa* zkomponovaná v letech 1894–1903. V této době prožíval Janáček neradostné chvíle svého života – smrt syna Vladimíra a dcery Olgy.⁷¹ Opera vznikla podle dramatu Gabriely Preissové (1862–1946). Libreto si Janáček vypracoval sám dle této literární předlohy.

Skladatel k dílu G. Preissové přistupoval velmi opatrně a zodpovědně – pokud již musel udělat nějaké úpravy, vždy s citem a respektem. Nejvíce jich udělal pro dynamičtější tok děje.⁷²

Její pastorkyňa byla také Janáčkovým prvním operním dramatem, kde použil principu nápěvků mluvy.⁷³ Dramatický účinek posílil velkým kontrastem mezi charaktery jednotlivých postav. „*Jsou vypracovány a propojeny s hudbou do nejmenších detailů od tlukotu mlýna symbolizovaného obstinátním xylofonem až po jedinečnou povznášející katarzi závěru opery – oslavy lásky, která nezná prostoru ani hranic.*“⁷⁴ „Janáček [se snažil] zobrazovat na jevišti život ve vší jeho mnohotvárnosti. Nechtěl stylizovat, protože byl přesvědčen, že sám obraz je již tak napínavý, aby diváka zaujal.“⁷⁵

V *Její pastorkyni* nalezneme výrazné reakce na verismus: redukce přede hry, krátké ariózo, dialogické prvky v monologu, tóninové skoky, klesání nebo stoupání do tóniny o sekundu nižší/vyšší, výseky

⁷⁰ První byla *Šárka* (1887), druhá *Počátek románu* (1891).

⁷¹ Syn Vladimír zemřel na spálu 1890 a dcera Olga 1903. Právě Olze Janáček tuto operu věnoval. In: RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 78-79.

⁷² ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 197.

⁷³ RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 79.

⁷⁴ ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka, I. díl: Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010, s. 11.

⁷⁵ PETRŽELKA, Ivan: *Leoš Firkušný o Janáčkově a české hudbě*, Brno, 2007, s. 31

celotónové stupnice.⁷⁶ „Využívá exprese, hudebního realismu, [...] hlavně v prvním a třetím jednání přistupuje i folklorní kolorit.“⁷⁷

Děj opery se odehrává na Slovácku, proto je vhodné, pokud režisér tuto skutečnost respektuje. „Prodanou nevěstu můžeme hrát v kterékoliv vesnici nejen v Čechách, Její pastorkyňa je svým koloritem pevně zakotvena na Slovácku a neznalost tohoto prostředí a vlivu citelně poškodí každou inscenaci, která tuto skutečnost nebude respektovat.“⁷⁸

Brněnská premiéra⁷⁹ se uskutečnila 21. ledna 1904 za řízení Janáčkova žáka Cyrila Metoděje Hrazdiry (1868–1926), v režijním pojetí Josefa Malého.⁸⁰ Na pražskou premiéru Janáček čekal dvanáct let. Mezitím operu v letech 1906 a 1911 přepracoval.

Pražská premiéra *Její pastorkyně* se uskutečnila 26. května 1916. Toto nastudování bylo provedeno již s úpravami⁸¹ Karla Kovařovice (1862–1920) a takto zazněla *Její pastorkyňa* i na dalších českých scénách (Plzeň, Ostrava, Olomouc) a v zahraničí.⁸²

Divadla mají možnost studovat operu nejen ve verzi Kovařovice z roku 1916, ale také verzi z roku 1908, která vyšla zásluhou dirigenta Charlese Mackerrase (1925–2010) v edičním zpracování.

⁷⁶ Janáček a verismus, in: ŠTĚDRŮN, Miloš: Leoš Janáček a hudba 20. století: paralely, sondy, dokumenty, Brno, 1998, s. 23-24.

⁷⁷ ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, I. díl: *Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010, s. 11.

⁷⁸ Tamtéž, s. 11.

⁷⁹ Opera byla oficiální estetikou odmítnuta. Kritika užívala estetických kritérií odvozených ze Smetanova díla., in: PALA, František: *Operní dílo Leoše Janáčka*. Programový list Divadla Oldřicha Stibora v Olomouci, č. 8, 1958, s. 14.

⁸⁰ RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 77.

⁸¹ V době, kdy K. Kovařovic dělal úpravy v instrumentaci existoval již klavírní výtah, který pořídil sám Janáček v roce 1908, ale bohužel nesouhlasí na mnoha místech s partiturou z roku 1903, proto provádění z tohoto materiálu nepřipadá do úvahy. V roce 1917 Universal Edition ve Vídni vydala partitura *Pastorkyně* s úpravami K. Kovařovice. In: KAŠLÍK, Hynek: *Retuše Karla Kovařovice v Janáčkově opeře Její pastorkyňa*, Praha, 1938, s. 8-9.

⁸² PŘIBÁŇOVÁ, Svatava – LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana: *Svět Janáčkových oper*, Brno, 1998, s. 99.

Název opery *Její pastorkyňa* v zahraničí nenajdeme, při německém překladu⁸³ pro Vídeň (premiéra ve Vídni 16. února 1918), bylo poprvé použito názvu podle jedné z hlavních postav – *Jenůfa*.⁸⁴

1.2. Osoby a jejich hlasové obory

Stařenka Buryjovka , výminkářka a hospodyně ve mlýně.....	alt
Laca Klemeň , nevlastní bratr Števy	tenor
Števa Buryja , vnuk Buryjovky.....	tenor
Kostelnička Buryjovka , vdova, stařenčina snacha	soprán
Jenůfa , její pastorkyňa	soprán
Stárek	baryton
Rychtář	bas
Rychtářka	mezzosoprán
Karolka , jejich dcera	soprán
Pastuchyňa	mezzosoprán
Barena , služka ze mlýna.....	soprán
Jano, pasák	soprán
Tetka	alt

1.3 Děj opery

První jednání

- podvečer u podhorského mlýna na moravsko slovenském pomezí

Jenůfa vyhlíží Števu, který se má vrátit od odvodu. Čeká s ním dítě a jeho odchod na vojnu by překazil chystanou svatbu. Števův nevlastní bratr Laca je do Jenůfy také zamilovaný. Števa se vrací do mlýna

⁸³ O překlad měl již v roce 1904 zájem sám Gustav Mahler – v tu dobu ředitel vídeňské dvorní opery, ale tehdy mu Janáček nemohl vyhovět. In: VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 218-219.

⁸⁴ VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 217.

v podnapilém stavu a radostně oznamuje, že jej neodvedli. Laca se neraduje. Kostelnička, Jenůfčina pěstounka, dává Števu podmínku, pokud vydrží rok se neopít, může si ji vzít. Sama vzpomíná na svého manžela – opilce. Laca se snaží přesvědčit Jenůfu, že ji Števa stejně miluje jen pro její krásu a v hádce ji poraní nožem tvář.

Druhé jednání

- zimní podvečer v domě Kostelničky

Kostelnička skrývá Jenůfu, z obavy, aby se utajilo její těhotenství a porod Števova dítěte. Snaží se Števu přemluvit, aby si ji vzal, ale ten již nechce, kvůli poraněné tváři. Zasnoubil se s Karolkou, dcerou rychtáře. Ale Laca Jenůfu stále miluje a rád by si ji vzal. Od Kostelničky se dozví o dítěti, ale ta mu v zoufalství namluví, že dítě zemřelo. Po jeho odchodu vezme Jenůfčina syna a jde ho utopit do řeky. Jenůfě po probuzení namluví, že měla několik dní horečku a syn jí mezitím zemřel. Jenůfa je zcela zdcena a svoluje ke svatbě s Lacou.

Třetí jednání

- svátečně vyzdobená světnice v Kostelniččině domě

Přípravy na svatbu Jenůfy a Lacy vrcholí, ale přijde zpráva, že se v řece našlo mrtvé dítě. Jenůfa pozná, že to byl její syn. Svatebčané viní Jenůfu, že ona své dítě zabila, ale Kostelnička se k vraždě přiznává. Jenůfa ji odpustí, chápe její čin, udělala jej z lásky k ní, pro její šťastný život. Karolka Števu zavrhuje, vždyť i on je viníkem tohoto neštěstí. Jenůfa posílá Lacu pryč, nevěří, že by si ji chtěl ještě vzít, ten ale zůstane po jejím boku. Jenůfa poznává, že v něm našla opravdovou lásku.⁸⁵

⁸⁵ Text je kompilátem z následujících publikací.: Petráněk, Pavel: *Leoš Janáček, Její pastorkyňa*, divadelní program z představení ND v Praze, premiéra 11. 9. 2005, Praha, 2005, s. 5., ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 193-194., ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, I. díl: *Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010, s. 102-103.

Její pastorkyňa

1.4. Olomoucká nastudování

1.4.1. Premiéra 4. 10. 1924

Dirigent: Karel Nedbal/Emanuel Bastl

Režisér: Bohuš Vilím

Výtvarník: Emil Kopřiva

Počet představení: 13

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Slávka Mazáková/Jarmila Mlčochová/N. Robby, **Laca** – Hübner j.h./Josef Bartoš j. h./K. Seidl, **Števa** – František Hájek/Otakar Masák, **Kostelnička** – Gabriela Hotváthová j.h./Karla Micková/Alba Sehnalová, **Jenůfa** – Olga Vlková/Ludmila Mašková-Kublová/Marie Holznerová, **Stárek** – Josef Celerin/E. Bergmann, **Rychtář** – Jan Kühn/Ladislav Havlík, **Rychtářka** – Anna Budíková, **Karolka** – Marie Šponarová/Soňa Svatošová, **Pastuchyňa** – Milada Šarapatková, **Barena** – Marie Hönigová, **Jano** – Ludmila Borovičková, **Tetka** – Heřma Melicharová

První⁸⁶ uvedení Janáčkovy opery *Její pastorkyňa* se uskutečnilo za účasti samotného skladatele. V tomto roce Janáček také slavil své sedmdesáté narozeniny,⁸⁷ proto i toto představení bylo chápáno jako pocta autorovi.⁸⁸ Po prvním jednání dostal darem vavřínový věnec od města Olomouce, lyru od pěvecko-hudebního spolku Žerotín a další

⁸⁶ Janáčková opera *Její Pastorkyňa* v Olomouci zazněla již r. 1916 v rámci cyklu, který pořádala Divadelní společnost sdružených měst východočeských. Tyto produkce byly v Olomouci v Národním domě. In: Programový list, č. 2, 1957, s. 6.

⁸⁷ Oslavy probíhaly převážně v Brně a Praze, existuje i úplný soupis koncertů a představení vztahujícím se k tomuto významnému skladatelskému jubileu, in: TYRELL, John: Janáček: Years of a Life. Volume 2 (1914-1928), Tsar of the Forests, London, 2007, s. 511.

⁸⁸ G.: *Divadlo*, in: Nový den, roč. 6, č. 115, 9. 10. 1924, s. 3.

dary.⁸⁹ „Janáček byl dojat takovým projevem lásky, kterého se mu v hlavním městě Hané dostalo.“⁹⁰

Rozhodnutím inscenovat *Její pastorkyni* si olomoucký soubor vytyčil vysoké cíle. „Uvedením *Její pastorkyně* postavila se opera naše před vážnou a zodpovědnou zkoušku umělecké vyspělosti.“⁹¹

Z pěvců nejlépe obstála Ludmila Mašková, jako Jenůfa. „Která z této dost pasivní bytosti udělala bytost živou, hárající stejně prudkou láskou k nevěrnému milenci, jako zachvívanou mystériem mateřství, ku konci tragedie klidně a usmířeně odevzdávající se dobrému Lacovi.“⁹² Taktéž Kostelnička v podání Karly Mickové, vyzněla přesvědčivě. „[Micková] vytvořila s celou láskou a pečlivostí a snažila se zdolati chromné zatížení fyzické, které Janáček zpěvně na tuto úlohu nakupil.“⁹³ Jarmila Mlčochová „velmi dobře vystihla stařenku Buryjovku.“⁹⁴ „Ztepilým zjevem“⁹⁵ byla Karolka v podání Marie Šponarové.

Z mužských rolí vynikl Števa v podání Otakara Masáka: „Hlasově i zjevem znamenitě zapadající v rámeček této úlohy.“⁹⁶ Lacu zpíval hostující Josef Bartoš, „hlasově méně svěžím [...] jevící ve vyšších polohách zřejmou únavu.“⁹⁷ Josef Celerin byl „statným stárkem.“⁹⁸

Představení dirigoval šéf opery Karel Nedbal. Za nedostatek lze považovat slabé obsazení smyčcových nástrojů. „[...] slabé obsazení smyčců je u Janáčka, kladoucího na ně největší váhu dvojnásob citelné.“⁹⁹ Ale za usilovnou práci byl Nedbal odměněn hřejivými slovy: „[Můžeme] uměleckému šéfu naší opery vysloviti plné uznání za celou práci a námahu, které z provedení byly zjevny. Jen sborové

⁸⁹ Leoš Janáček v Olomouci, in: Moravský večerník, roč. 3, č. 229, 6. 10. 1924, s. 3.

⁹⁰ Tamtéž, s. 3.

⁹¹ AMBROS, Emanuel: *Z olomoucké opery: Leoš Janáček: Její Pastorkyňa*, in: Československý deník, roč. 6, č. 235, 7. 10. 1924, s. 1.

⁹² AMBROS, Emanuel: *Z olomoucké opery: Leoš Janáček: Její Pastorkyňa*, in: Československý deník, roč. 6, č. 235, 7. 10. 1924, s. 1.

⁹³ Tamtéž, s. 1.

⁹⁴ Tamtéž, s. 2.

⁹⁵ Tamtéž, s. 2.

⁹⁶ Tamtéž, s. 2.

⁹⁷ Tamtéž, s. 2.

⁹⁸ Tamtéž, s. 2.

⁹⁹ Tamtéž, s. 2.

části, hlavně sbor dívek ve třetím aktu, bude nutno intonačně i rytmicky vyladiti.“¹⁰⁰

Scénu pro tuto inscenaci navrhl Emil Kopřiva, která byla „*sice v prvním aktu trochu pohádková a rozcházející se s určitým realismem, [...] ale jinak řešena delikátně a působivě.*“¹⁰¹ Režie se ujal Bohuš Vilím. „*Všechny akty vytvořil s pravou a přiléhavou náladovostí, vyvolávající pravého účinu.*“¹⁰²

1.4.2. Premiéra 21. 9. 1935

Dirigent: Adolf Heller

Režisér: Oldřich Stibor

Výtvarník: Josef Gabriel

Počet představení: 8

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Božena Stoe grová, **Laca** – Josef Vojta, **Števa** Jaroslav Sobota, **Kostelnička** – Alba Sehnalová, **Jenůfa** – Ludmila Červinková, **Stárek** – Ferdinand Schwarz, **Rychtář** – Karel Ludvík, **Rychtářka** – M. Zapletalová, **Karolka** – M. Effenbergerová j.h., **Pastuchyňa** – O. Malinovská, **Barena** – Milada Marková, **Jano** – Števa Petrová, **Tetka** – Kamila Dubinová

Druhé nastudování opery *Její Pastorkyňa* se uskutečnilo za řízení Adolfa Hellera. Pod jeho taktovkou „*opera působila plnou svou dramatickou realitou a citovou bezprostředností.*“¹⁰³ „*Premiéra tohoto díla [...] měla vysokou úroveň.*“¹⁰⁴ Scénické pojetí bylo svěřeno Josefu

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 2.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 2.

¹⁰² Tamtéž, s. 2.

¹⁰³ -jk-: *Z olomoucké opery: Janáčkova Její pastorkyňa*, in: Moravský deník, roč. 30, č. 223, 24. 9. 1935, s. 3.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 3.

Gabrielovi. Režisér Oldřich Stibor „*chápe plně odpovědný úkol operní režie, zamítá starý statický systém a usiluje o plné využití hereckých možností, klade ovšem hlavní důraz na skutečný hudební podklad.*“¹⁰⁵

„*Všichni představitelé podali své role s přesvědčivou procítěností.*“¹⁰⁶ Konkrétně je nutné zmínit Jenůfu, v podání Ludmily Červinkové, jejíž kariéra měla v tu dobu vzestupnou tendenci. Také Barena v podání Milady Markové „*ukázala co se dá pohybovým a mimickým zvládnutím udělat z malé úlohy.*“¹⁰⁷ Alba Sehnalová jako Kostelnička „*tuto tragickou postavu podala pěvecky znamenitě.*“¹⁰⁸ I recenze v Našinci se právě k jejímu výkonu vyjadřovala velmi pozitivně: „*S plným uznáním a nejvyšším uspokojením přijímáme ukázněný projev A. Sehnalové jako Kostelničky.*“¹⁰⁹ Josef Vojta „*vedl postavu Laci s plným úspěchem.*“¹¹⁰

Ale zásadním problémem a možná i důvodem k uspořádání pouze osmi představení byla nízká návštěvnost této inscenace, o problému se zmiňoval *Moravský deník*: „*Řada míst [zůstala] nevyprodaných. Není tu naším úkolem, abychom pátrajíce po příčinách, [...] ale u jedné věci se musíme zastavit: udělala správa divadla po stránce reklamní všecko, aby toto dílo propagovala, jak si zaslouží?*“¹¹¹ Podobný závěr najdeme i v Našinci: „*Představení „Její Pastorkyně“ bylo opravdovým úspěchem a neúčast obecnstva padá na vrub malé reklamy a pak na vrub neúcty k mistru české hudby ze strany lhostejného publika.*“¹¹²

¹⁰⁵ V. S.: *L. Janáček „Její pastorkyňa“ v českém divadle v Olomouci*, in: *Našinec*, roč. 71, č. 221, 25. 9. 1943, s. 3.

¹⁰⁶ -jk-: *Z olomoucké opery: Janáčková Její pastorkyňa*, in: *Moravský deník*, roč. 30, č. 223, 24. 9. 1935, s. 3.

¹⁰⁷ Tamtéž, s.3.

¹⁰⁸ -jk-: *Z olomoucké opery: Janáčková Její pastorkyňa*, in: *Moravský deník*, roč. 30, č. 223, 24. 9. 1935, s. 3.

¹⁰⁹ V. S.: *L. Janáček „Její pastorkyňa“ v českém divadle v Olomouci*, in: *Našinec*, roč. 71, č. 221, 25. 9. 1943, s. 3.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 3.

¹¹¹ -jk-: *Z olomoucké opery: Janáčková Její pastorkyňa*, in: *Moravský deník*, roč. 30, č. 223, 24. 9. 1935, s. 3.

¹¹² V. S.: *L. Janáček „Její pastorkyňa“ v českém divadle v Olomouci*, in: *Našinec*, roč. 71, č. 221, 25. 9. 1943, s. 3.

1.4.3. Premiéra 30.11. 1940

Dirigent: Karel Nedbal j.h.

Režisér: Oskar Linhart

Výtvarník: Josef Gabriel

Počet představení: 13

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Božena Stoeurová, **Laca** – Jan Kysela/Beno Blachut, **Števa** – Jan Kysela/Beno Blachut, **Kostelnička** – Milada Marková, **Jenůfa** – Emílie Zachardová, **Stárek** – Adolf Frank, **Rychtář** – Eduard Haken, **Rychtářka** – Alba Sehnalová, **Karolka** – Jarmila Pechová, **Pastuchyňa** – Kamila Dubinová, **Barena** – V. Severinová, **Jano** – A. Lébrová, **Tetka** – Marie Hönigová

Divadlo si připomínalo dvacet let Českého divadla v Olomouci a toto nastudování *Její pastorkyně* byla součástí právě probíhajících oslav.¹¹³

Režisér Oskar Linhart pojal inscenaci jako ryze realistickou, bez zbytečného přikrášlování, ale o to působivěji a niterněji; zásluhu na tom měla i scéna Josefa Gabriela, kde uplatnil „scénické obrazy, [které] byly přiléhavé a výrazné [a] dosáhly velkého účinku.“¹¹⁴

Karel Nedbal „provedení vedl bezpečně, pečlivě, energicky a vzletně [...] bylo bohatě odstíněno od drahého veselí drásavých duševních bouří po vroucí zpěvnost závěru, vždy pevně zvládnuté, vedené a vystupňované v nejprudší vír rozpoutaného mládí a duševní rozvrat. Orchester měl jasnou výslednou linii a plastičnost.“¹¹⁵

Emílie Zachardová se představila jako Jenůfa: „Její hlas byl lahodným i v nejprudším vypětí, [...] její hra byla promyšlená a

¹¹³ Č: *Slavnostní představení k 20. výročí Českého divadla v Olomouci*, in: Našinec, roč. 76, č. 283, 3. 12. 1940, s. 4.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 4.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 4.

*procítěná v prudkých přechodech mezi pokornou oddaností a výbuchy zoufalství*¹¹⁶ Kostelničku zpívala Milada Marková. „[...] *dobře zvládla přechod z tvrdosti přímo chlapské přes zoufalé pokoření, duševní otřesy z výčetek svědomí po pokorné podrobení se [...]*“¹¹⁷ „*Vyrovnaná v tiché dobrotě stáří*“¹¹⁸ byla Buryjovka Boženy Stoe grové. Laca v podání Beno Blachuta byl „*drsný, nechápavý ve své přímosti a dobrotě, prudký v hněvu, oddaný a věrný v lásce*“¹¹⁹ Jan Kysela zpíval Števu: „*Hlasově skvěle disponovaný [...] jenž přesvědčivě představil Števu jako furianta ze slabošství, zhýčkaného a zbabělého*“¹²⁰

Dojem z inscenace byl podle Moravského deníku pozitivní: „*Byla to opravdová pastva pro smysly jak po stránce zvukové, tak zrakové a výsledný strhující dojem je trvalý*“¹²¹

1.4.4. Premiéra 14. 3. 1947

Dirigent: Iša Krejčí

Režisér: Václav Černý

Výtvarník: Josef Gabriel

Choreografie: Bohumil Relský

Počet představení: 48

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Božena Stoe grová, **Laca** – Jaroslav Sobota, **Števa** – Otakar Pavlis, **Kostelnička** – Milada Marková, **Jenůfa** – Marie Hůrská, **Stárek** – František Kunc, **Rychtář** – Vladimír Stropnický, **Rychtářka** – Božena Ministrová, **Karolka** – Marie Tomšů,

¹¹⁶ Tamtéž, s. 4.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 4.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 4.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 4.

¹²⁰ Č: *Slavnostní představení k 20. výročí Českého divadla v Olomouci*, in: Našinec, roč. 76, č. 283, 3. 12. 1940, s. 4.

¹²¹ jš: *Z českého divadla v Olomouci*, in: Moravský deník, roč. 35, č. 2 4. 12. 1940, s. 289, s. 4.

Pastuchyňa – Kamila Dubinová, **Barena** – Vlastimila Daňková, **Jano**
– Marie Olejníčková, **Tetka** – Emilie Hudečková

V tomto čtvrtém nastudování¹²² Janáčkovy *Její pastorkyně* olomouckou operou se dirigentu Išovi Krejčímu podařilo vytvořit velmi kvalitní představení, což potvrzuje velké množství repríz i zájezdů¹²³ a také následující řádky ze *Stráže lidu*: „*Pastorkyňa už by se měla stát majetkem vsutku národním. Pojetí Iši Krejčího činí cestu k ní nejširší veřejnosti opravdu nad jiné schůdnou.*“¹²⁴

Z pěveckých rolí vévodila Milada Marková jako Kostelnička: „*To je postava skutečně velkého formátu. K naprosté pevnosti a sytosti hlasové se tu pojí hluboce procítěný herecký projev, který ani na jednom místě nevyzněl nějak prázdně nebo násilně.*“¹²⁵ I Marie Hůrská „*jako Jenůfa potěšila, hlavně dobrou hlasovou dispozicí a dala své vzácné úloze zjevně vše, co bylo v jejich silách. Herecky měla některá místa poněkud křečovitá a bezradná. Není pochyb, že má svou úlohu pečlivě nastudováno, [...] ale určité vnitřní uvolnění by ji jistě dopomohlo k výrazu přirozenějšímu a opravdovějšímu.*“¹²⁶

Z mužského obsazení se představil Jaroslav Sobota, který zpíval Lacu: „*Vyrovnal se s ním ale velmi čestně a s poctivostí jemu vlastní.*“¹²⁷ Méně se ovšem pěvecky dařilo Otakaru Pavlisovi, v roli Števy. „*[...] zůstal své úloze tentokrát mnoho dlužen. Nepřesná artikulace, mdlost hlasová i bezvýraznost vystoupení [...].*“¹²⁸ Stařenka Buryjovka Boženy Stoegrové a stárek Františka Kuncce si také vysloužili pochvalná slova: „*U obou byl krásný projev hlasový doplněn promyšleným jevištním postavením ve velmi přesvědčivý*

¹²² Fotografie v příloze č. 8.

¹²³ *Zájezd olomoucké opery do Kroměříže*, in: *Volné slovo*, roč. 3, č. 79, 3. 4. 1947, s. 5.

¹²⁴ -r-: *Janáček umírněný: K nové premiéře opery MDO*, in: *Stráž lidu*, roč. 3, č. 67, 20. 3. 1947, s. 5

¹²⁵ Tamtéž, s. 4.

¹²⁶ Tamtéž, s. 4.

¹²⁷ Tamtéž, s. 4.

¹²⁸ Tamtéž, s. 4.

celkový výraz.“¹²⁹ Opernímu sboru, ženské části, se příliš nevydařilo poslední jednání, důvodem byla „hlasová nevyváženost.“¹³⁰

Scéna Josefa Gabriela „vytvořila vhodný rámec citově zjihlé atmosféře celého díla.“¹³¹ Režie se ujal Václav Černý, „byla opět pečlivě dbalá celku i detailu a dala jevištní zdravou živost venkovského prostředí.“¹³²

1.4.5. Premiéra 7. 9. 1952 (a obnovená premiéra 1954)

Dirigent: Iša Krejčí

Režisér: Karel Jernek

Výtvarník: V. J. Hnízdo

Kostýmy: V. J. Hnízdo/B. Tomášková*¹³³

Choreografie: Ladislav Hunka

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Božena Stoe grová, **Laca** – Josef Vogl, **Števa** – Miloš Ježíšek/Zdeněk Švehla,* **Kostelnička** – Milada Marková, **Jenufa** – Jaroslava Hrubá/Marie Hůrská-Vozková, **Stárek** – Mirko Novák/Josef Šulista, **Rychtář** – Vladimír Stropnický, **Rychtářka** – Jarmila Bošinová, **Karolka** – Růžena Jelínková/Jitka Krupová/Marie Burešová,* **Pastuchyňa** – Ivana Mixová/Marie Stískalová,* **Barena** – Jitka Krupová, **Jano** – Alexandra Staňková/Draho slava Královcová,* **Tetka** – Kamila Dubinová

Při nahlédnutí do dramaturgického plánu olomoucké opery na celou sezónu 1952/1953 zveřejněného v *Hudebních rozhledech*

¹²⁹ Tamtéž, s. 5.

¹³⁰ Tamtéž, s. 5.

¹³¹ Tamtéž, s. 5.

¹³² Tamtéž, s. 5.

¹³³ Jména označená hvězdičkou patří k obnovené premiéře v roce 1954, ostatní jména jsou shodná s inscenací z roku 1952 i 1954.

zjistíme, že k „Roku české hudby“ se z českého repertoáru objevila Smetanova *Hubička*, *Dvě vdovy*, Dvořákův *Jakobín* a Janáčková *Její pastorkyňa*.¹³⁴

Dirigentem této inscenace¹³⁵ byl opět Iša Krejčí, který již měl zkušenosti s tímto dílem z nastudování v roce 1947. „*Janáčkovu hudební zachycení duševních krizí i katastrofy hlavních hrdinů dramatu bylo nejdokonaleji podáno dirigentem opery Išou Krejčím v posledních dvou dějstvích [...]. Dirigent si správně rozvrhl dramatickou gradaci každého jednání. [...] Zvláště dialogy Jenůfy a Kostelničky patřily k mistrovským místům provedení.*“¹³⁶

Role Jenůfy se zhostila Jaroslava Hrubá, „*jejíž hluboké promyšlení postavy od slovácky živelné pastorkyně [...], k nemocné a nešťastné ženě závislé na své pěstounce, mělo svoji správnou odezvu ve výraze, hlasu.*“¹³⁷ Milada Marková se představila v roli Kostelničky, s touto rolí se již setkala v předchozích nastudování z roku 1940 a 1947, což se projevilo v její interpretaci: „*Její herecký výkon, spojený s výstupy Jenůfy, byl strhující a hluboce prožitý.*“¹³⁸ Lacu hrál Josef Vogel, „*jeho hlasové dispozice se za rok odloučení od olomouckého divadla ještě více upevnily.*“¹³⁹ Také barytonista Josef Šulista „*se podobně slibně uvedl v roli Stárka.*“¹⁴⁰ Stařenku Buryjovku zpívala „*již z dřívějších let ovládající svou roli*“¹⁴¹ Božena Stoeurová, která Buryjovku poprvé ztvárnila v roce 1935, poté i následujících nastudováních v letech 1940, 1947 a nyní.

V roce 1954 se, ještě před začátkem nové divadelní sezóny,¹⁴² dne 21. srpna 1954, konala obnovená premiéra této inscenace, změny nastaly pouze v obsazení některých rolí. Důvodem, proč se tato

¹³⁴ *Dramaturgické plány českých operních divadel pro sezónu 1952-53*, in: *Hudební rozhledy*, roč. 5, č. 15, 1952, s. 25.

¹³⁵ Fotografie v příloze č. 9.

¹³⁶ or: *Janáčková Pastorkyňa v Olomouci*, in: *Svobodné slovo*, roč. 8, č. 215, 11. 9. 1952, s. 4.

¹³⁷ Tamtéž, s. 4.

¹³⁸ Tamtéž, s. 4.

¹³⁹ Tamtéž, s. 4.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 4.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 4.

¹⁴² Tamtéž, s. 4.

inscenace znovu zařadila do repertoáru byly oslavy „Roku české hudby“. Tato obnovená premiéra *Její pastorkyně* není v tisku příliš reflektována, dokonce není ani uvedena ve zveřejňovaném dramaturgickém plánu pro sezónu 1954/1955 v *Hudebních rozhledech*.¹⁴³

1.4.6. Premiéra 10. 11. 1963

Dirigent: Pavel Pokorný

Režisér: Emil František Vokálek

Výtvarník: Jiří Procházka

Kostýmy: Adolf Wenig

Choreografie: Josef Škoda

Počet Představení: 29

Derniéra: 20. 11. 1964

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Božena Ministrová, **Laca** – Jan Pleticha/František Šifta, **Števa** – Václav Eremiáš/Konrád Tuček, **Kostelnička** – Marie Hůrská-Vozková/Milada Marková, **Jenůfa** – Zdena Talpová/Paraska Vandrová-Janečková, **Stárek** – Hynek Maxa/Josef Šulista, **Rychtář** – Stanislav Bechynský/Josef Klán, **Rychtářka** – Marie Hůrská-Vozková/Milada Marková, **Karolka** – Růžena Jelínková, **Pastuchyňa** – Amálie Braunová, **Barena** – Miroslava Bradová, **Jano** – Vlasta Ployharová/Alexandra Staňková-Holubová, **Tetka** – Božena Trlicová

Dirigentem této inscenace byl šéf opery Pavel Pokorný, který provedl dílo z paměti: „[...] *dobral se dramatické mnohostrannosti Janáčkovy hudby; dovedl i v detailu zdůraznit růst napětí, neforsíroval*

¹⁴³ *Plány operních divadel v sezóně 1954-55*, in: *Hudební rozhledy*, roč. 7, č. 16, 1954, s. 756.

expresivní místa, rozezpíval kantilény [...] a přetlumočil tak přesvědčivě – a velmi prostě Janáčkův jedinečný dramatismus.“¹⁴⁴

Režisér Emil František Vokálek „*znovu osvědčil svou dovednost v aranžování velkých komparsních scén, kterým dal dynamičnost a realistickou pravdivost.*“¹⁴⁵ Vokálkovy režijní záměry „[byly] v dokonalé spolupráci“¹⁴⁶ s choreografií Josefa Škody a scénou Jiřího Procházky.

„*Výkony sboru i sólistů byly na výši.*“¹⁴⁷ Milada Marková se představila v roli Kostelničky. „*Jevišti dominovala [...] tím, jak hluboce prožila a zažila svou Kostelničku, jak se dovedla ponořit do vnitřního, vybuchujícího dramatismu [...], jak bohatý výrazový rejstřík přitom použila.*“¹⁴⁸ Při repríze zpívala Kostelničku Marie Hůrská, neměla tedy lehkou pozici, dělit se o roli s Markovou, ale i její výkon si pozornost zaslouží: „*Její Kostelnička nemá té tvrdosti a dramatické přísnosti, kterou se blýská M. Marková, ale je přesvědčivá, emocionálně působivá, a hlasově pro tuto úlohu výborně připravená.*“¹⁴⁹ Jako Jenůfa účinkovala Paraska Vandrová - nová členka souboru opery, která premiéru převzala za nemocnou kolegyni Zdenu Talpovou. „*Ve své první velké roli ukázala vybroušenou muzikálnost i schopnost výrazu hereckého.*“¹⁵⁰ Lacu zpíval František Šifta, „*výrazově měkčí a ohebnější,*“¹⁵¹ než Jan Pleticha ve stejné roli při reprízách. Václav Eremiáš hrál Števu, při reprízách Konrád Tuček, který „*až příliš ubral Števovi jeho povznesenosti.*“¹⁵² „*A poněvadž i menší role byly tlumočeny vesměs s plným zaujetím, měla premiéra*

¹⁴⁴ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká pastorkyňa*, in: Hudební rozhledy, roč. 16, č. 23-24, 1963, s. 991.

¹⁴⁵ JEDLIČKA, Jaromír: *Olomoucká opera Janáčkově památce: K premiéře Její pastorkyňa*, roč. 43, č. 92, 19. 11. 1963, s. 3.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 3.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 3.

¹⁴⁸ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká pastorkyňa*, in: Hudební rozhledy, roč. 16, č. 23-24, 1963, s. 991.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 991.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 991.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 991.

¹⁵² Tamtéž, s. 991.

v hledišti výjimečný ohlas.“¹⁵³ Úspěšnost inscenace potvrzuje i celkový počet představení, kterých bylo 29

1.4.7. Premiéra 18. 3. 1978

Dirigent: Reginald Kefer

Režisér: František Preisler

Výtvarník: Josef Adolf Šálek j. h.

Kostýmy: Josef Adolf Šálek j. h.

Choreografie: Karel Jurčík

Počet Představení: 42

Derniéra: 16. 3. 1979

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Božena Ministrová, **Laca** – František Šifta/Leo Marian Vodička, **Števa** – Konrád Tuček, **Kostelnička** – Amálie Braunová-Kadlčíková/Zdena Talpová, **Jenůfa** – Petruše Cimburková/Hana Krulíková, **Stárek** – Petr Hlouška/Josef Šulista, **Rychtář** – Ludovít Kovács/Stanislav Zajíček, **Rychtářka** – Božena Trlicová, **Karolka** – Vlasta Ployharová, **Pastuchyňa** – Jana Regalová-Žídková, **Barena** – Libuše Nováková/Naděžda Vodičková, **Jano** – Jana Stupárková, **Tetka** – Iva Svobodová

Divadlo touto inscenací¹⁵⁴ oslavilo padesát let od úmrtí Janáčka. Režisér František Preisler „rozestřel na stylově čisté, ale až příliš cudné scéně [...] přímočaré, koncentrované drama, rostoucí v režijní koncepci z dramatismu Janáčkovy hudby.“¹⁵⁵ Autorem scény byl hostující Josef Adolf Šálek. Toto nové nastudování dirigoval šéf opery Reginald Kefer, bylo pro něj „jedním z prvních tvůrčích úkolů

¹⁵³ JEDLIČKA, Jaromír: *Olomoucká opera Janáčkově památce: K premiéře Její pastorkyňa*, roč. 43, č. 92, 19. 11. 1963, s. 3.

¹⁵⁴ Fotografie v příloze č. 11.

¹⁵⁵ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká Její pastorkyňa*, in: *Stráž lidu*, roč. 58, č. 35, 23. 3. 1978, s. 4.

s olomouckým souborem. Připravil se na něj vsutku pečlivě i pomocí pramenných rešerší a svou koncepci plně soustředil k vnitřnímu organismu Janáčkovy partitury a k plastičnosti detailu.“¹⁵⁶

Laca v podání mladého pěvce Leo Mariana Vodičky „zářil měkkým, lahodným tónem.“¹⁵⁷ Konrád Tuček se představil v roli Števy. „Tučkově herecky přesvědčivé kreaci chybělo snad jen jediné: citlivější diferenciaci Števy furianta a Števy slabocha.“¹⁵⁸ Amálie Braunová jako Kostelnička „podtrhla přísnost a tvrdost této postavy.“¹⁵⁹ Jenůfu zpívala Petruše Cimburková: „Disponuje krásným a vyrovnaným hlasovým materiálem, ale do složitosti titulní postavy nepronikla dosud tak, jak to Jenůfa vyžaduje.“¹⁶⁰ Taktéž i práce sbormistra Michaela Lorence „přinesla tentokrát dobré ovoce v podobě zvukově i barevně kompaktního výkonu sboru.“¹⁶¹

1.4.8. Premiéra 18. 6. 1995

Dirigent: Zvonimír Skřivan/Oldřich Bohuňovský

Režisér: Martin Dubovic

Výtvarník: Ladislav Vychodil j.h.

Kostýmy: Růžena Švecová¹⁶²

Choreografie: Jiří Čada j.h.

Počet Představení: 15

Derniéra: 28. 6. 1996

Osoby a obsazení:

Stařenka Buryjovka – Jana Regalová/Iva Svobodová, **Laca** – Miroslav Urbánek j.h./Václav Málek, **Števa** – Petr Martinek/Jaromír

¹⁵⁶ HUDEC, Vladimír: *Její pastorkyňa v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 31, č. 6, 1978, s. 249.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 249.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 249.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 249.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 250.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 249.

¹⁶² Návrh kostýmů v příloze č. 12.

Novotný j.h., **Kostelnička** – Olga Koubková/Magda Málková, **Jenůfa** – Zdeňka Mollíková/Ludmila Machytková, **Stárek** – Pavel Kamas/Vladimír Kyas/Jaroslav Majtner, **Rychtář** – Pavel Stejskal/Vladimír Třebický, **Rychtářka** – Petruše Cimburková, **Karolka** – Rita Schimkeová/Michaela Dvořáková/Elena Gazdíková, **Pastuchyňa** – Libuše Nováková, **Barena** – Jana Kloučková/Jana Majtnerová, **Jano** – Michaela Dvořáková/Elena Gazdíková, **Tetka** – Renata Jelínková/Iva Svobodová

Poslední inscenací¹⁶³ opery *Její pastorkyňa* se na olomouckém jevišti objevila na konci sezóny 1994/1995. Uskutečnila se pod taktovkou dirigenta Oldřicha Bohuňovského. Bohuňovský byl opavským dirigentem a právě v Opavě došlo k úspěšnému nastudování této inscenace a do Olomouce byla částečně přenesena. Bohužel olomoucký orchestr pod jeho taktovkou „*zněl místy příliš mohutným zvukem na úkor zpěváků a teprve během druhého dějství jakoby našel svou míru.*“¹⁶⁴ Ale „*pochvalu si zasloužil*“¹⁶⁵ sbor připravený Petrem Šumníkem.

Scéna Ladislava Vychodila a kostýmy Růženy Švecové pocházely taktéž z Opavy. Bohužel, tato skutečnost komplikovala práci režiséru Martinu Dubovcovi, který „*nemohl zjevně nic jiného, než v intencích Janáčkovy opery a Vychodilovy scény vytvořit repliku předchozího režijního řešení.*“¹⁶⁶ K Dubovicově režijní práci se Karel Steinmetz vyjadřoval: „*Dubovic měl dbát více na detailnější herecké propracování všech rolí a pohyb pěvců po scéně. [...] Jako samoučelné „klišé“ se zdálo promítání obrazů na zadní plátno.*“¹⁶⁷

Jako Jenůfa se představila Ludmila Machytková. „*Má pro Jenůfu ne zcela vhodný soprán, [...] ale její výkon lze s jistými výhradami*

¹⁶³ Fotografie v příloze č. 13.

¹⁶⁴ HRDINOVÁ, Radmila: *Její pastorkyňa v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 48, č. 8, 1995, s. 19.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 19.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 18.

¹⁶⁷ STEINMETZ, Karel: *Její pastorkyňa v olomoucké opeře*, in: Opus musicum, roč. 27, č. 4, 1995, s. 16.

vůči jejímu typu přijmout.“¹⁶⁸ Magda Málková překvapila v roli Kostelničky: „Vzdor jejímu mládí se jí podařilo vyklenout oblouk postavy od chladné sošnosti [...] až k psychicky i morálně zdeptané bytosti v závěru opery.“¹⁶⁹ „Solidní spolehlivost“¹⁷⁰ charakterizuje výkony Petra Martínka v roli Števy Václava Málka jako Lacy, ale „do herecké přesvědčivosti mají daleko [...].“¹⁷¹

¹⁶⁸ HRDINOVÁ, Radmila: *Její pastorkyňa v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 48, č. 8, 1995, s. 18-19.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 18-19.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 19.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 19.

II. KÁŤA KABANOVÁ

2.1. Geneze opery

Káťa Kabanová byla šestou operou Leoše Janáčka na námět ruského dramatu *Bouře* z roku 1860, jehož autorem byl Alexander Nikolajevič Ostrovskij (1823–1881). Český překlad *Bouře* vydal¹⁷² spisovatel Vincenc Červinka¹⁷³ (1877–1942). Námět Janáčka velmi zaujal a v listopadu 1919 započal svou kompoziční práci, kterou dokončil v únoru 1921.¹⁷⁴ Janáček poprvé uplatnil svou dychtivost po ruském dramatu a jevištně jej zpracoval.¹⁷⁵ „*Text Káti Kabanové jest jedním z nejucelenějších a nejhudebnějších, jež kdy Janáček oděl svými tóny.*“¹⁷⁶ Janáček si dějovou osu dramatu musel upravit podle svých představ, především časové úseky byly zkráceny. Z původního počtu pěti dějství a čtyřiceti jedna scénických výstupů vznikla dějství tři se třemi proměnami. Janáčkův vztah k hudebnímu dramatu komentuje velmi výstižně Jan Ráček: „[...] *problémem celého Janáčkovy života bylo hudební drama.*“¹⁷⁷

Premiéra se uskutečnila 23. listopadu 1921 v Národním divadle v Brně pod taktovkou šéfa opery Františka Neumanna, v režii Vladimíra Marka. Této premiéře se účastnil Max Brod a také ředitel Universal Edition Emil Hertzka z Vídně,¹⁷⁸ který ihned přislíbil vydání této opery.¹⁷⁹

¹⁷² Překlad vydán na jaře roku 1918 v Ottově Světové knihovně. In: ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1961, s. 275.

¹⁷³ Janáček musel zažádat o svolení k použití tohoto textového materiálu. In: ČÁSTKOVÁ, Patricie: *Káťa Kabanová na brněnském jevišti*, Brno, 2003, s. 3.

¹⁷⁴ Další opravy probíhaly v březnu 1921 a nové dohry za 1. a 3. obraz byly přikomponovány až v říjnu 1927. In: ŠTĚDRŮŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976, s. 139.

¹⁷⁵ VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 250.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 252.

¹⁷⁷ *Janáček-dramatik*, in: RÁČEK, Jan: *Poznámky k tvůrčímu profilu*, Olomouc, 1938, s. 39.

¹⁷⁸ SMETANA, Robert: *Vyprávění o Leoši Janáčkově*, Olomouc, 1948, s. 116.

¹⁷⁹ K vydání došlo 1922.

Pražská premiéra proběhla 10. listopadu 1922 s dirigentem Otakarem Ostrčillem, režie se ujal Robert Polák. Zanedlouho po svém českém uvedení si tato opera vybudovala pevné místo i v zahraničí.¹⁸⁰

Káťa Kabanová i předchozí kompozice – *Zápisník zmizelého*,¹⁸¹ byly inspirovány vřelým vztahem ke Kamile Stösslové, což dokládá velké množství dochované korespondence, přes šest set dopisů.¹⁸²

V tomto díle se objevují dvě výrazná, kontrastní témata – rytmické (motiv Tichonova odjezdu) a druhé téma náladové (osudná láska Káti k Borisovi). Pro emoční napětí hlavních postav bylo použito nápěvků mluvy, nejlépe tento fakt vystihl Jaroslav Šeda ve své Janáčkovské monografii, kde velmi výstižně charakterizuje tuto operu: „*Celá tato moderní společensko-psychologická balada, působící jako vášnivý monolog lidského srdce, chvějícího se úzkostí, štěstím i hrůzou, horká, výbušná a těkavá v neovladatelnosti citů a vášní, jejichž laviny tu byly odpoutány, je vystavěna z typických janáčkovských motivických zkratek, vzájemně nejúže spjatých s takovou soustředěností logiky a přitom beze stopy nějakého jen čistě rozumového kompozičního úsilí, že pro to není v opeře 20. století obdoby.*“¹⁸³

Janáček se v této opeře zaměřil především na osobnost a vnitřní pocity hlavní hrdinky Káti, jejíž emoční boj graduje a vrcholí v závěru díla. Velké zlyrizování Káti udržovalo kontinuální napětí v celé dějové linii. Operou *Káťa Kabanová* se Janáček dostal na vrchol svého dramatického umění.¹⁸⁴

2.2. Osoby a jejich hlasové obory

¹⁸⁰ V překladu Maxe Broda, Kolín nad Rýnem, premiéra 8. 12. 1922, dirigent Otto Klemperer. Berlín, premiéra 31. 5. 1927, dirigent Fritz Zweig, In: PŘIBÁŇOVÁ, Svatava – LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana: *Svět Janáčkových oper*, Brno, 1998, s. 112.

¹⁸¹ Cyklus písní pro zpěv a klavír na text Jozefa Kaldy.

¹⁸² „*Tak Kátu Kabanovou už máte. Bylo mi třeba znát velkou bezměrnou lásku při skladbě této opery. [...] A Váš obraz jsem položil si vždy na Kátu Kabanovou, když jsem ji skládal. Její láska šla jinou cestou, ale přece to byla velká, krásná láska.*“ (25. února 1922). In: ŠTĚDRŮŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976, s. 140.

¹⁸³ ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 280.

¹⁸⁴ RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 112-117.

Savjol Prokofjevič Dikoj , kupec.....	bas
Boris Grigorjevič, jeho synovec	tenor
Marfa Ignatěvna Kabanová (Kabanicha), kupcová, vdova.....	alt
Tichon Ivanyč Kabanov, její syn.....	tenor
Katěrina (Káťa), jeho žena	soprán
Váňa Kudrjáš , učitel.....	tenor
Varvara , schovanka v domě Kabanových.....	mezzosoprán
Kuligin , druh Kudrjášův.....	baryton
Glaša , služebná.....	mezzosoprán
Fekluša , služebná	mezzosoprán
Pozdní chodec	mluvená role
Žena z lidu	alt
Sbor , obyvatelé města	

2.3.Děj opery

První jednání

- odehrává se ve městě Kalinově na břehu Volhy v 60. letech 19. st.

Učitel Kudrjáš si povídá s Glašou, služebnou Kabanových. Jejich rozhovor naruší kupec Dikoj, který se hádá se synovcem Borisem. Boris je zamilovaný do vdané Katěrině Kabanové. Káťa s Tichonem není šťastná, jejich domácnost ovládá tchýně Kabanicha, která na Káťu žárlí a synovi vyčítá nedostatek lásky ke své matce.

Proměna

- pokoj v domě Kabanových

Káťa si vypráví se schovankou Varvarou. Bojí se, že poruší manželský slib, protože miluje Borise. Káťa zhřešit nechce, ale velmi se této blížící situace bojí, proto prosí Tichona, aby na trh neodjížděl nebo ji vzal s sebou. Ten však na rozkaz své matky odjet musí.

Druhé jednání

- podvečer v domě Kabanových

Káťa musí opět trpět výčitky Kabanichy, které se nelíbí, že byla nedostatečně smutná z odjezdu svého muže. Varvara přináší klíče, aby se Káťa mohla setkat s Borisem. Ta však váhá, ale její touha je silnější. Za Kabanickou přijde opilý Dikoj, vypravuje ji o příhodě z mládí, jak si nějaký muž přišel pro peníze za odvedenou práci a on ho místo peněz zbil! Žádá Kabanichu o potrestání.

Proměna

- v rokli za zahradou

Varvara se setká se svým Kudrjášem. Přichází Boris, který dostal od Varvary zprávu, že zde má počkat na Káťu. Setkají se, zpočátku se Káťa staví odmítavě, ale jejich vzájemná touha je silnější. Kudrjáš je upozorňuje, že se nyní musí už rozloučit.

Třetí jednání

- mezi druhým a třetím jednáním uplynou dva týdny

Je bouřka a lidé hledají úkryt. Mezi nimi je i Kudrjáš s Dikojem, kteří řeší prapůvod blesků. Varvara potká Borise a vypravuje mu, jak se Káťa po návratu Tichona změnila a chová se jako pomatená. Přihází Kabanovi, na první pohled je všem jasné, že se s Káťou něco děje. Káťa se veřejně k nevěře přiznává a prchá pryč.

Proměna

- břeh Volhy

Tichon a Glaša hledají Káťu. Tichon Káťu stále miluje. Kabanicha si našla novou oběť – Varvara je ovšem s Kudrjášem rozhodnuta utéct do Moskvy. Káťa si přeje naposledy spatřit Borise, který se jí svěřuje, že ho strýc Dikoj vyhání na Sibiř a musí odejít. Káťa je v bezvýchodné situaci a jedině, co ji může vysvobodit, je její smrt. Rozhodne se skočit do Volhy. Tichon se poprvé vzepře své matce a vyčítá jí smrt Káti.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Text je kompilátem z následující publikací.: HOSTOMSKÁ, Anna: *Opera: průvodce operní tvorbou*, 7. dopl. vyd, Praha, 1965, s. 617-619., HAMMER, Ellen: *Děj opery*. In: BLACHUT, Beno: *Leoš Janáček: Káťa Kabanová*, program ND, Praha, 2010, s. 9-11.

Káťa Kabanová

2.4. Olomoucká nastudování

2.4.1. Premiéra 21. 11. 1931

Dirigent: Emanuel Bastl

Režisér: Přemysl Pospíšil j. h.

Výtvarník: Josef Gabriel

Počet představení: 6

Osoby a obsazení:

Dikoj - Ladislav Švarc, **Boris** – Jaroslav Jaroš, **Kabanicha** – Božena Stoegrová, **Tichon** – Jaroslav Pospíšil, **Káťa Kabanová** – Marie Minářová-Štrossová j. h., **Kudrjáš** – Jindřich Vacín/J. Budil,¹⁸⁶ **Varvara** – Soňa Svatošová, **Kuligin** - E. Bergamann, **Glaša** – Marie Lexová, **Fekluša** – Marie Hönigová, **Chodec** – J. Kunst, **Žena** – M. Majerová.

Tato premiéra byla vůbec prvním provedením opery *Káti Kabanové* v Olomouci. Publikum očekávalo další Janáčkovu dramatické dílo i vzhledem k úspěchu provedení *Její pastorkyně*, která se uskutečnila v roce 1924 za přítomnosti Leoše Janáčka.¹⁸⁷

Dobový, regionální tisk¹⁸⁸ na chystající se uvedení opery *Káťa Kabanová* s předstihem upozorňoval a následně i premiéru patřičně analyzoval, nejen pěvecké výkony, ale i další složky podílející se na fungování inscenace. K úspěchu provedení také přispěla přednáška režiséra Přemysla Pospíšila s názvem „K dramaturgii Janáčkovy Káti

¹⁸⁶ J. Budil zpíval pouze premiéru za nemocného kolegu Jindřicha Vacína., in: V. S.: *Janáčková opera Káťa Kabanová v českém divadle v Olomouci*, in: *Našinec*, roč. 67, č. 269, 24. 11. 1931, s. 4.

¹⁸⁷ Více v předchozí kapitole *Její pastorkyňa*.

¹⁸⁸ Nejčastěji *Lidové noviny* a *Našinec* ve své rubrice „Kulturní hlídka“.

Kabanové“, která měla divákům tuto operu více přiblížit.¹⁸⁹ Součástí tohoto „osvětové“ večera byly i klavírní ukázky z opery v provedení dirigenta a šéfa opery Emanuela Bastla,¹⁹⁰ se zpěvem hlavní představitelky Marie Minářové-Štrossově.

„Operu s obvyklou pečlivostí nastudoval, do detailu propracoval a dal jí patřičné vyznění [...].“¹⁹¹ Tato slova byla směřována na šéfa opery a dirigenta této inscenace E. Bastla. P. Pospíšil jako hostující dirigent z Brna, „[...] pokusil se obejít úskalí, jež kladou v cestu režii některá místa libreta [...]“¹⁹² Josef Gabriel a jeho dekorace scény nebyly „tentokrát nikterak pronikavé“¹⁹³, recenze ovšem vyzdvihuje jeho pojetí posledního jednání: „Nejlépe vykouzil závěrečný obraz, kdy zahalil scénu jakýmsi mystériem, před nímž se pokořilo každé srdce, i to, které bylo nejstudenější.“¹⁹⁴

Hlavní představitelka Káti – hostující M. Minářová-Štrossová se dočkala spíše negativního hodnocení: „Jejímu hereckému podání, které mnohdy neodpovídalo ladění celku, dalo by se ledacos vytknouti.“¹⁹⁵ Z pěveckých rolí nejvíce zaujal Ladislav Švarc jako Dikoj, „jehož postava měla sílu a podmanivost jistě přesvědčivou“.¹⁹⁶ Božena Stoe grová se představila v roli despotické Kabanichy. „Podala výkon Zasluhující pozornosti, vzrušený v projevech, bylo by však lépe, kdyby ve svém pojetí šla více do šíře a hloubky charakterotvorné.“¹⁹⁷ Za onemocnělého kolegu Jindřicha Vacína roli zaspíval hostující J. Budil, „u něhož omluvíme nějaké nedopatření, poněvadž zaskočil za

¹⁸⁹ Přednáška se konala 20. 11. 1931 v rámci činnosti Volného sdružení přátel moderní hudby, in: Našinec, roč. 67, č. 265, 19. 11. 1931, s. 4.

¹⁹⁰ V Našinci ze dne 19. 11. 1931 uvedeno jméno dirigenta Jaroslava Budík, ale tento dirigent neměl s touto inscenací nic společného. Dirigentem inscenace je Emanuel Bastl a v Našinci ze dne 22. 11. 1931 se již objevuje pouze jméno Emanuela Bastla.

¹⁹¹ V. S.: *Janáčková opera Káta Kabanová v českém divadle v Olomouci*, in: Našinec, roč. 67, č. 269, 24. 11. 1931, s. 4.

¹⁹² Tamtéž, s. 4.

¹⁹³ Tamtéž, s. 4.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 4.

¹⁹⁵ Našinec, 24. 11. 1931, s. 4.

¹⁹⁶ V. S.: *Janáčková opera Káta Kabanová v českém divadle v Olomouci*, in: Našinec, roč. 67, č. 269, 24. 11. 1931, s. 4.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 4.

*ochuravělého [Vacína]“.*¹⁹⁸ Soňa Svatošová hrála Varvaru, která dle recenze navzdory svému mladému věku byla velmi silným článkem olomoucké opery. „*Dovedla býti roztomilá, rozkošná a opravdová, jak to již několikrát dokázala.*“¹⁹⁹ Tichon v podání Jaroslava Pospíšila „*byl přesný a dobře podaný*“.²⁰⁰ V roli Borise se představil Jaroslav Jaroš, který svou roli dle recenze v Našinci „*vystihl*“. Taktéž i o sboru se dočteme: „*Ačkoliv nemají širší podstavy, vyzněly ukázněně.*“²⁰¹

Z uvedených reakcí a kladné odezvy bylo patrné, že i navzdory malým nedostatkům se jednalo o kvalitní inscenaci, jež plně uspokojila očekávání obecnstva.

2.4.2. Premiéra 25. 9. 1948

Dirigent: Iša Krejčí

Režisér: Václav Černý

Výtvarník: Oldřich Šimáček

Kostýmy: Oldřich Šimáček

Počet představení: 16

Osoby a obsazení:

Dikoj – Alois Tesař, **Boris** – Karel Hauser, **Kabanicha** – Božena Stoe grová, **Tichon** – Jaroslav Sobota, **Káťa Kabanová** – Milada Marková, **Kudrjáš** – Oldřich Spisar, **Varvara** – Jarmila Bošinová, **Kuligin** – Vladimír Ott, **Glaša** – Milena Vavřinová, **Fekluša** – Vlastimila Daňková, **Chodec** – nevedeno, **Žena** – nevedeno.

V tomto jubilejním roce, 20. výročí od skladatelovy smrti, si všechny významné hudební instituce připomněly Janáčkovu tvorbu

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 4.

¹⁹⁹ V. S.: *Janáčkova opera Káťa Kabanová v českém divadle v Olomouci*, in: Našinec, roč. 67, č. 269, 24. 11. 1931, s. 4.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 4.

²⁰¹ Tamtéž, s. 4.

množstvím koncertů, operních představení a besed.²⁰² Proto i Olomoucké divadlo na začátku nové sezóny uvedlo *Káťu Kabanovou*,²⁰³ na kterou se velmi těšil dirigent a zároveň operní šéf Iša Krejčí.²⁰⁴

Podle recenze v Lidových novinách²⁰⁵ byl nejslabším článkem této inscenace orchestr, mj. i z toho důvodu, že potřeboval posílit některé nástrojové skupiny (kontrabasy a tympány), ale opačný pohled na projev orchestru bychom objevili ve *Stráží lidu*: „*Dílo pečlivě nastudoval dirigent Iša Krejčí, snaže se vydobýt z orchestru pravé janáčkovské tóny.*“²⁰⁶

Alois Tesař „*pochopil gestikulací i rusky znějícím basem kupce Dikoje ze všech nelépe [...]*“²⁰⁷ podařilo se mu vytvořit „*naturalisticky věrnou postavu drsného kupce a podal úctyhodný pěvecký výkon*“,²⁰⁸ jeho hlas byl protipólem k Borisovi v podání Karla Hausera: „*[...] jehož tenor je vzorně janáčkovský, veristicky jásavý v krátkých nápěvcích, pohotový a povídavý [...]*“²⁰⁹ Božena Stoe grová „*zosobnila hrubou Kabanichu*“²¹⁰ a Milada Marková²¹¹ vystoupila jako Káťa. B. Stoe grová byla zkušenou pěvkyní: „*Byla si vědoma, že zobrazuje vlastní aktivní sílu dramatu, vložila do jejího zosobnění všechny schopnosti odstíněného a bohatě akcentovaného palanda, dodala jí zloby a vášně [...]*“²¹² M. Marková svou Káťu představila jako „*nábožensky vroucí zotročenou ženu, skrytě prožívající duševní boje, porozumívající více hlavně Janáčkovu vášnivému zjitřování než jeho*

²⁰² Vzpomínkový koncert např. uspořádal Mužský pěvecký sbor Nešvera nebo Moravské kvarteto. In: vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, in: Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²⁰³ Fotografie v příloze č. 14.

²⁰⁴ I. Krejčí měl v plánu přiblížit divákům česká operní díla, především díla Janáčkova. In: Lidové noviny, č. 227, s. 4.

²⁰⁵ vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, in: Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²⁰⁶ -tz-: *Janáčkova Káťa Kabanová na scéně MDO*, Stráž lidu, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²⁰⁷ vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²⁰⁸ -tz-: *Janáčkova Káťa Kabanová na scéně MDO*, Stráž lidu, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²⁰⁹ vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²¹⁰ GREGOR, Vladimír: *Olomoucký hudební přehled*, in: Hudební rozhledy, roč. 1, č. 5, 1948, s. 101.

²¹¹ HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, in: AUPO, Musicologica Olomucensia VIII, Jiří Kopecký, ed., UP v Olomouci, Olomouc 2006, s. 185, zde chybně uvedena role Kabanichy. M. Marková zpívala pouze roli Káti, dle recenzí v tisku – Lidové noviny, Stráž lidu, Hudební rozhledy a archivního materiálu divadla.

²¹² vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

překypujícímu lyrismu v citlivém polohlase.“²¹³ Dle recenze byl její výkon nejlepší na začátku druhého jednání a v závěru opery.²¹⁴ Z dalších rolí se představil Tichon v podání Jaroslava Soboty, který „zvučně vyzpíval zvláště scénu loučení“²¹⁵ a také „dobře vystihl sobeckého manžela ztrácejícího svou ženu pro nedostatek odvahy [...]“.²¹⁶ Jarmila Bošínová v roli Varvary „svým radostným zjevem i promyšlením nenuceného přednesu nápěvků“²¹⁷ a také se představil Oldřich Spisar jako „méně vulgární a zčeštělý Kudrjáš“.²¹⁸ Ani úloha sboru zde není bezvýznamná: „Sbor se zhostil svého úkolu zesilovat dramatické napětí teskným zpěvem za scénou, věštícím nebohé Káti zlé splnění neblahých předtuch.“²¹⁹

Malé odchylky od Janáčkovy předlohy byly zaznamenány v oblasti výpravy, kde Oldřich Šimáček byl donucen udělat několik drobných změn, vzhledem k rychlým proměnám, což se týkalo zejména druhé a třetí proměny.

Režisér Václav Černý se touto inscenací rozloučil²²⁰ s divadlem, za dobu svého působení, od r. 1945, vytvořil přes dvacet představení.

Stráž lidu se k tomuto provedení vyjadřuje velmi výstižně: „S uspokojením konstatujeme, že čas stírá z Janáčkova díla závoj nepochopení a začíná zpřístupňovat širokému obecnstvu jeho uměleckou cenu, nejvyšší originalitu, realismu, a pokrokovost.“

Jednoznačně se jednalo o úspěšné představení, nejen při premiéře, která dle recenzí byla vyprodaná a byla na repertoáru celou sezónu 1948/49.

2.4.3. Premiéra 27. 10. 1961

²¹³ Tamtéž, s. 4.

²¹⁴ -tz-: *Janáčkova Káťa Kabanová na scéně MDO*, Stráž lidu, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²¹⁵ vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²¹⁶ -tz-: *Janáčkova Káťa Kabanová na scéně MDO*, Stráž lidu, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²¹⁷ vg: *Káťa Kabanová v olomouckém MD*, Lidové noviny, roč. 56, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²¹⁸ Tamtéž, s. 4.

²¹⁹ -tz-: *Janáčkova Káťa Kabanová na scéně MDO*, Stráž lidu, č. 227, 28. 9. 1948, s. 4.

²²⁰ Pohostinsky režíroval v letech 1958-1962. In.: HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, s. 185.

Dirigent: Zdeněk Košler
Režisér: Emil František Vokálek
Výtvarník: Jiří Procházka
Kostýmy: Jiří Procházka
Počet představení: 22
Derniéra: 9. 4. 1962

Osoby a obsazení:

Dikoj – Karel Petr, **Boris** – František Šifta, **Kabanicha** – Milada Marková, **Tichon** – Jan Pleticha, **Káťa Kabanová** – Agia Formánková/Zdena Talpová, **Kudrjáš** – Konrád Tuček, **Varvara** – Amálie Braunová, **Kuligin** – František Bartůněk, **Glaša** – Božena Ministrová, **Fekluša** – Marie Hůrská-Vozková, **Chodec** – Josef Vogl, **Žena** – Milada Makešová/Božena Trlicová.

K úspěšnosti tohoto nového nastudování přispěl velkou měrou i režisér Emil František Vokálek, který měl pro tvorbu inscenace velký cit. „Zachytil hned od začátku puls Janáčkova dramatu a uměřenými prostředky vedl zpěváky tak, že jim ponechal nutnou dotvářecí volnost,“²²¹

Dirigent a zároveň i operní šéf Zdeněk Košler disponoval výbornou hudební pamětí, proto se rozhodl dirigovat bez partitury. „Naprosté a suverénní zvládnutí partitury mu umožňuje maximálně soustředěný a nenásilný kontakt s jevištěm a orchestrem.“²²² Z. Košler dokázal spojit lyriku s dramatičností a orchestr po jeho taktovkou „zněl měkkými, ušlechtilými tóny ve všech skupinách a [...] uchoval si intonační a rytmickou přesnost i při reprízách.“²²³

Pěvecké výkony byly velmi vyrovnané, obě představitelky nelehké role Káti – Agia Formánková i Zdena Talpová vystihly přesně

²²¹ HUDEC, Vladimír: *Znovu Káťa kabanová*, in: Hudební rozhledy, roč. 14, č. 23-24, 1961, s. 1007.

²²² Tamtéž, s. 1007.

²²³ Tamtéž, s. 1007.

charakter této role. Z. Talpová využila více svých zkušeností. „Zpívala nosným, tvárným sopránem s velkou škálou výrazových nuancí a dala své Kátě po pěvecké stránce onu křehkost a senzitivnost.“²²⁴ Z ženských úlohoh byla zdařilá i Varvara obsazená Amálií Braunovou.²²⁵ Ovšem role Kabanichy v podání Milady Markové utrpěla „určitou teatrálností“.²²⁶

Podle recenze²²⁷ byly z mužských výkonů dobře ztvárněné tenorové role Borise a Kudrjáše v podání Františka Šifty a Konráda Tučka. „Tučkův projev poněkud kalily některé nepřirozené deklamační návyky.“²²⁸ Dikoje si zazpíval Karel Petr, který „prokázal, že roste v basistu vynikajících charakterizačních kvalit.“²²⁹

„Reakce obecenstva potvrdila, že olomoucký soubor vytvořil kolektivní a soustředěnou práci pravdivé, a tím i přesvědčivé představení.“²³⁰

2.4.4. Premiéra 28. 10. 1973

Dirigent: Miloš Konvalinka/Zvonimír Skřivan

Režisér: Jiří Glogar

Výtvarník: Jiří Procházka

Kostýmy: Eliška Zapletalová²³¹

Počet představení: 26

Derniéra: 8. 9. 1974

Osoby a obsazení:

²²⁴ Hudební rozhledy, č. 23-24, s. 1007.

²²⁵ V Hudebních rozhledech č. 23-24, s. 1007 uvedeno jméno pěvkyně jako E. Braunová, ale jedná se o Amálii Braunovou-Kadlčíkovou.

²²⁶ Hudební rozhledy, č. 23-24, s. 1007.

²²⁷ Recenze ve Stráži lidu ze dne 27. 10. 1961 měla pouze informační charakter, nikoliv hodnotící.

²²⁸ Hudební rozhledy, č. 23-24, s. 1007.

²²⁹ Tamtéž, s. 1007.

²³⁰ Tamtéž, s. 1007.

²³¹ Smlouva na vyhotovení návrhů kostýmů, příloha č. 16.

Dikoj – Ludovít Kovács/Miroslav Král, **Boris** – František Šifta/Leo Marian Vodička, **Kabanicha** – Božena Ministrová, **Tichon** – Václav Eremiáš/Jan Pleticha, **Kát'a Kabanová** – Eva Kinclová/Zdena Talpová, **Kudrjáš** – Konrád Tuček, **Varvara** – Amálie Braunová-Kadlčíková/Jana Žídková, **Kuligin** – František Bartůněk, **Glaša** – Amálie Braunová-Kadlčíková/Jana Žídková, **Fekluša** – Marie Hůrská-Vozková, **Chodec** – neuvedeno, **Žena** – Anna Ježíšková

Inscenace²³² byla do dramaturgického plánu zařazena šéfem opery a dirigentem Milošem Konvalinkou záměrně, vzhledem k blížícímu se „Roku české hudby“ a k Janáčkovu kulatému výročí (sto dvacet let od narození skladatele).

Dirigent Miloš Konvalinka se snažil využít všech výrazových prostředků, jenž mu partitura nabízela a „přenesl [...] do divadelního prostoru vyhraněný smysl pro dynamické rozvrstvení orchestrálního zvuku.“²³³

Premiéra byla svěřena čtyřem mladým sólistům, kteří svůj úkol zvládli a s náročností díla, hlavně v psychologické rovině, se dokázali vypořádat. Eva Kinclová v roli Káti „*V souladu s dirigentovým pojetím uplatnila [...] především dramatické rejstříky svého dobře se utvářejícího hlasu a v expresivně vypjatých scénách byla plně právu Janáčkovu vyostřenému pohledu na tuto stránku konfliktů hrdinky.*“²³⁴

V roli Borise se představil tenorista Leo Marian Vodička, jako pěvec je „*vybavený slibným a příjemně znějícím hlasem a poměrně rychle se zbavuje počáteční jevištní neobratnosti.*“²³⁵ Varvaru „*vkusně zpívala zkušená*“²³⁶ Jana Žídková. Roli Dikoje ztvárnil nový člen souboru Ludovít Kovács. „*Jeho pojetí postavy jej navedlo k tlumení některých hlasových naturalismů, ale zpěvák nesporně vyplní citelnou mezeru*

²³² Rozpočet v příloze č. 15 a fotografie z inscenace v příloze č. 17.

²³³ HUDEC, Vladimír: *V Olomouci zahájili Kátou Kabanovou*, in: Hudební rozhledy, roč. 26, č. 12, 1973, s. 54.

²³⁴ Tamtéž, s. 54.

²³⁵ Tamtéž, s. 54.

²³⁶ HUDEC, Vladimír: *Důstojný začátek operní sezóny*, in: Stráž lidu, roč. 53, č. 130, 3. 11. 1973, s. 4.

v oboru *basso profundo*.“²³⁷ Ze starších, zkušenějších pěvců byl obsazen Konrád Tuček v roli Kudrjáše, který předvedl, že „*je stále hlasově svěží*.“²³⁸ Podobné výkony podali pěvci jako Božena Ministrová v roli Kabanichy či Amálie Braunová jako Glaša.²³⁹

Vhodně zvolená byla scéna Jiřího Procházky, „*kteřá i při omezených prostředcích dovedla navodit mnohdy sugestivní atmosféru*.“²⁴⁰ Také citlivá práce režiséra Jiřího Glogara přispěla bezpochyby ke kvalitnímu představení.

2.4.5. Premiéra 26. 6. 1998

Dirigent: Michel Philippe

Režisér: Václav Věžník j.h.

Výtvarník: Ladislav Vychodil j.h.

Kostýmy: Josef Jelínek j.h.²⁴¹

Počet představení: 14

Derniéra: 9. 1. 1999

Osoby a obsazení:

Dikoj – Armen Karapetyan/Pavel Stejskal/Vladimír Třebický, **Boris** – Václav Málek, **Kabanicha** – Olga Koubková/Magda Málková, **Tichon** – Ondřej Doležal/Tomáš Krejčířík, **Kát'a Kabanová** – Valentina Čavdarová/Ludmila Machytková, **Kudrjáš** – Zoltán Korda j. h./Petr Martínek, **Varvara** – Šárka Brychtová j. h./Elena Gazdíková, **Kuligin** – Jaroslav Majtner/Vladislav Zápražný, **Glaša** – Elena

²³⁷ HUDEC, Vladimír: *V Olomouci zahájili Kát'ou Kabanovou*, in: Hudební rozhledy, roč. 26, č. 12, 1973, s. 54.

²³⁸ HUDEC, Vladimír: *Důstojný začátek operní sezóny*, in: Stráž lidu, roč. 53, č. 130, 3. 11. 1973, s. 4.

²³⁹ Tamtéž, s. 4.

²⁴⁰ HUDEC, Vladimír: *V Olomouci zahájili Kát'ou Kabanovou*, in: Hudební rozhledy, roč. 26, č. 12, 1973, s. 54.

²⁴¹ Návrh kostýmů, příloha č. 18.

Gazdíková/Pavla Zumrová, **Fekluša** – Jana Majtnerová/Jana Regalová,
Chodec – Zdeněk Kadlčík, **Žena** – Renata Jelínková.

Premiéra této *Káti Kabanové* se konala těsně před divadelními prázdninami a ihned za týden zazněla také na Hukvaldech.²⁴²

Orchestr řídil švýcarský dirigent Michel Philippe a zřejmě si nedokázal s Janáčkovou hudbou příliš poradit. „*Některá forte se vymkla kontrole*“²⁴³ ovšem podařilo se mu „*jímavě vyklenout lyrická místa*.“²⁴⁴ Jedna z recenzí mluví o výkonu dirigenta pouze v superlativech: „[...] *s velkou vehemencí zvládá specifika české hudby a na Janáčkově prokázal, nakolik se s ní již sžil*.“²⁴⁵

Při premiéře zpívala Káťa Valentina Čavdarová. „*Věnovala [své roli] do vínku velký niterný rozměr, který prosvítal jejím hlasem, avšak herecky nedosáhl na povrch. Od plynulé hlasové linie se odchylovaly méně znělé nižší tóny a forte*.“²⁴⁶ Kladně byla hodnocena její překonaná jazyková bariéra: „*Je obdivuhodné, jak dokonale zvládla (je totiž Bulharka) v krátké době češtinu*.“²⁴⁷ Jinou podobu měla Káťa v podání Ludmily Machytkové při druhé premiéře, která po herecké stránce prokázala letité zkušenosti, ovšem hlasově byla tato role zvolena zcela mimo její obor. „*Třebaže se snažila velmi uvážlivě hospodařit s hlasovými výrazovými prostředky, barevně přece jen plošší hlas jí nedovoloval v plné míře přenést prožitek i do pěvecké složky role*.“²⁴⁸

²⁴² S touto inscenací soubor opery vystoupil 3. 7. 1998 taktéž na festivalu Janáčkovy Hukvaldy. In: HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, s. 226.

²⁴³ MOUČKOVÁ, Alena: *Jste to vy, Kateřino Petrovo?*, in: Kulturní žurnál ZIP, roč. 2, č. 9, 1998, s. 23.

²⁴⁴ ČECH, Vladimír: *Janáčkova Káťa Kabanová zůstala výpovědí osamocené lidské duše*, in: Svobodné slovo, roč. 90, č. 151, 30. 6. 1998, s. 8.

²⁴⁵ KOLÁŘ, Bohumír: *Káťa Kabanová je skvělým finále divadelní sezóny*, in: Hanácké noviny, roč. 9, č. 89, 29. 6. 1998, s. 6.

²⁴⁶ MOUČKOVÁ, Alena: *Jste to vy, Kateřino Petrovo?*, in: Kulturní žurnál ZIP, roč. 2, č. 9, 1998, s. 23.

²⁴⁷ KOLÁŘ, Bohumír: *Káťa Kabanová je skvělým finále divadelní sezóny*, in: Hanácké noviny, roč. 9, č. 89, 29. 6. 1998, s. 6.

²⁴⁸ HAVLÍKOVÁ, Helena: *Káťa Kabanová v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 51, č. 9, 1998, s. 27.

Nejlépe se v této inscenaci²⁴⁹ dařilo Václavu Málkovi, v roli Borise. „*Jeho Boris není sladkobolný snílek, ale odhodlaný mladý muž, rozhodnutý získat objekt své milostné touhy.*“²⁵⁰ Obecně lze tvrdit, že mužští sólisté neměli tolik problémů se srozumitelností textu a s tímto nelehkým úkolem se vypořádali lépe.²⁵¹ Roli Tichona ztvárnil Ondřej Doležal a Tomáš Krejčířík. Doležal dokázal „*vyjádřit zbabělé slabošství Tichona zřetelněji herecky.*“²⁵² Kabanichu zpívala Magda Málková v alternaci s Olgou Koubkovou. Málková si se svou rolí poradila lépe. „*[...] jako Kabanicha vnáší do vztahů v rodině i okolí obrovské napětí [...].*“²⁵³ V roli Dikoje bylo možno vidět Vladimíra Třebického nebo Armena Karapetyana, „*který byl typově vsutku výstižným těžkopádným grobiánsky mentorujícím kupcem Dikojem, který své repliky hřímá mocným hlasem.*“²⁵⁴ Kvalitní pěvecké i herecké výkony předvedla Šárka Brychtová v roli Varvary a Petr Martínek v alternaci se Zoltánem Kordou jako Kudrjáš.²⁵⁵ „*Barevnějšího hlasového i velmi spontánního hereckého provedení docílil Martínek.*“²⁵⁶

Režie se ujal zkušený Václav Věžník. „*Režisér, který je znám svým známým pietním přístupem k autorským originálům, postupoval i tentokráte v duchu tradice.*“²⁵⁷ V této inscenaci se mu „*zejména podařilo variabilním světelným scénářem podtrhnout dramata lidských*

²⁴⁹ Fotografie v příloze č. 19.

²⁵⁰ HAVLÍKOVÁ, Helena: *Káťa Kabanová v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 51, č. 9, 1998, s. 27.

²⁵¹ ČECH, Vladimír: *Janáčková Káťa Kabanová zůstala výpovědí osamocené lidské duše*, in: Svobodné slovo, roč. 90, č. 151, 30. 6. 1998, s. 8.

²⁵² HAVLÍKOVÁ, Helena: *Káťa Kabanová v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 51, č. 9, 1998, s. 27.

²⁵³ MOUČKOVÁ, Alena: *Jste to vy, Kateřino Petrovo?*, in: Kulturní žurnál ZIP, roč. 2, č. 9, 1998, s. 23.

²⁵⁴ HAVLÍKOVÁ, Helena: *Káťa Kabanová v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 51, č. 9, 1998, s. 27.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 27.

²⁵⁶ MOUČKOVÁ, Alena: *Jste to vy, Kateřino Petrovo?*, in: Kulturní žurnál ZIP, roč. 2, č. 9, 1998, s. 23.

²⁵⁷ ČECH, Vladimír: *Janáčková Káťa Kabanová zůstala výpovědí osamocené lidské duše*, in: Svobodné slovo, roč. 90, č. 151, 30. 6. 1998, s. 8.

*duší v základní ponuré stylizaci ruského prostředí [...].*²⁵⁸ Režijní záměry dobře korespondovaly se scénou od Ladislava Vychodila,²⁵⁹ působila velmi střízlivým dojmem, právě tato skutečnost přidávala správné napětí a nerozptylovala diváky, jež se mohli plně soustředit na dějovou linku. Stejně tak klasický ráz kostýmů od Josefa Jelínka byl tou nejlepší volbou pro důstojné uvedení této opery.²⁶⁰

Inscenace trpěla několika nedostatky, jež byly zmíněny v recenzích a byly patrné i na přiloženém DVD, což také přispělo k tomu, že se inscenace po premiéře dočkala pouze třinácti repríz. Faktem ovšem zůstává, že celkové pojetí inscenace bylo precizní prací všech zúčastněných uměleckých složek a především zpěváků, jenž často byli mimo svůj hlasový obor a tedy jejich výkon ani nemohl být lepší.

²⁵⁸ HAVLÍKOVÁ, Helena: *Káťa Kabanová v Olomouci*, in: Hudební rozhledy, roč. 51, č. 9, 1998, s. 27.

²⁵⁹ Rodák z Náměště na Hané. In: KOLÁŘ, Bohumír: *Opera připravila Janáčkovu Káťu Kabanovou*, Hanácké noviny, roč. 9, č. 87, 26. 6. 1998, s. 6.

²⁶⁰ Patrné i na DVD ukázce, v zadní části této práce.

III. PŘÍHODY LIŠKY BYSTROUŠKY

3.1 Geneze opery

Opera *Příhody lišky Bystroušky*²⁶¹ vznikla na základě povídek Rudolfa Těsnohlídka (1882–1928) a svým námětem, zdůrazňujícím aspekt přírody, se zcela odlišuje od ostatních Janáčkových operních děl. Libreto si Janáček napsal sám.²⁶² „[V tomto díle] je *příroda primum novena – fábulí, postavami, zauzlováním, rozuzlováním i filozofickou myšlenkou.*“²⁶³

Na námět a vhodnost tématu pro zkomponování opery jej upozornila jeho hospodyně Marie Stejskalová, která zašla pro Janáčkovy oblíbené Lidové noviny, kde byl tento příběh pravidelně na pokračování vydáván a obohacen veselými kresbami Stanislava Lolka (1873–1936).²⁶⁴

Janáček Těsnohlídkův text posunul do hlubší roviny, zamýšlel se nad koloběhem života. V jednotlivých dějstvích, proměnách, Janáček přesně předepsal prostředí, které je vhodné respektovat. Janáček se soustředil na postavu Bystroušky, jež obdařil „*odbojnými a revolučními rysy*“.²⁶⁵ „*Bystrouščino životní pásmo je všemi etapami zakotveno v lidovosti.*“²⁶⁶

²⁶¹ Původně se měla liška jmenovat „Bystronožka“, ale tiskařovou chybou se zrodila „Bystrouška“, autor textu R. Těsnohlídek s touto „chybou“ souhlasil a liška byla tedy pojmenovaná „Bystrouška“ a Janáček toto jméno taktéž ponechal, in: VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 257.

²⁶² R. Těsnohlídek Janáček prosil o vyhotovení libreta, ale ten neměl zájem, proto se do práce na libretu pustil sám, in: SMETANA, Robert: *Vyprávění o Leoši Janáčkovi*, Olomouc, 1948, s. 118

²⁶³ PALA, František: *Jevištní dílo Leoše Janáčka*, in: HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, sv. 3, Praha, 1955, s. 154.

²⁶⁴ Stanislav Lolek pocházel z Palonína u Loštic, při svých častých toulkách krajem, kolem hradu Nouzov, na úbočích Třebůvky, lesník Kořínek mu vyprávěl o společnosti, která se schází v hospodě „U jelena“ – o revírníkovi, jeho vnukovi, psovi i neposedné lišce, povídání ho velmi zaujalo a není tedy divu, že maloval veselé obrázky právě s liškou., in: RK: *Pozvánka na premiéru Příhody lišky Bystroušky*, Kdy-kde-co, č. 1. 1989, s. 12.

²⁶⁵ ŠTĚDRŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976, s. 140.

²⁶⁶ PALA, František: *Jevištní dílo Leoše Janáčka*, in: HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, sv. 3, Praha, 1955, s. 161.

Janáčkoví se téma velmi líbilo - jeho srdci je blízké kouzlo lesa, příroda, zvířata. Inspiraci čerpal z Hukvaldské obory, kde chodil pozorovat k doupěti liščích mláďata. „*Janáček nemiluje přírodu proto, aby pobytem v ní unikl ze života lidí; naopak, pochopení přírody vede ho k hlubšímu pochopení člověka a společnosti.*“²⁶⁷

Příběh *Bystroušky* z pera R. Těsnohlídka končí svatebním obřadem lišky s lišákem. Ale Janáček potřeboval více dramatičnosti, proto děj prodloužil a nechal *Bystroušku* zemřít a závěrem potvrzuje koloběh života. „*Život této krásné a chytré bytosti [Lišky Bystroušky] rozvíjí se před námi od zrození až po smrt.*“²⁶⁸

Racek ve své monografii výstižně píše: „*V této zpěvohře vytvořil Janáček jednu ze svých nejlyričtějších a melodicky nejbohatších oper, obestřenou zvláštním kouzle zesmutnělého humoru.*“²⁶⁹

Dále Racek pokračuje: „*V Lišce Bystroušce projevil téměř sedmdesátiletý skladatel nejen vrcholné umělecké mistrovství v motivické hudební drobnokresbě překrásných žánrových scén, bohatý lyrický melodický fond a elementární rytmické cítění, ale i mladistvě optimistický vztah k životu a přírodě.*“²⁷⁰

Do komponování se Janáček pustil v roce 1921 a se svou prací byl hotov v březnu 1923.

Premiéra²⁷¹ se uskutečnila 6. listopadu 1924 v Brně s dirigentem Františkem Neumannem, režie se ujal Ota Zítek. Premiéra proběhla za přítomnosti skladatele, který byl také přítomen i po celou dobu nastudování této opery a v průběhu zkoušek měl možnost udělat ještě závěrečné úpravy v díle.²⁷²

²⁶⁷ ŠEDA, Jaroslav: *O „Lišce Bystroušce“ a jejím hudebním slohu*, booklet k LP, Gramofonový klub, Praha, 1959, nestr.

²⁶⁸ ŠEDA, Jaroslav: *O „Lišce Bystroušce“ a jejím hudebním slohu*, booklet k LP, Gramofonový klub, Praha, 1959, nestr.

²⁶⁹ RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 120.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 124.

²⁷¹ Pražská premiéra se uskutečnila 18. května 1925, šéf opery Otakar Ostrčil dirigoval, režie se ujal Ferdinand Pujman. In: ŠÁLEK, Cyril, ed.: *Leoš Janáček, Příhody lišky Bystroušky*, premiéra 19. 12. 2002 v ND Praha, Praha, 2002, s. 21.

²⁷² Více o změnách a úpravách v partituře: ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, I. díl: *Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010, s. 98.

3.2. Osoby a jejich hlasové obory

Revírník	baryton
* Paní revírníková	alt
+ Rechtor	tenor
△ Farář	bas
Harašta	bas
Pásek, hostinský	tenor
Paní Pásková, hostinská	soprán
Pepík, revírníkův vnuk	soprán
Frantík, jeho kamarád	soprán
Malá Bystrouška	dětský soprán
Lišák	soprán
Cvrček	dětský soprán
Kobylka	dětský soprán
Skokánek	dětský soprán
+ Komár	tenor
Lapák, pes	mezzosoprán
□ Kohout	soprán
Chocholka, slepice	soprán
△ Jezevec	bas
Datel	alt
* Sova	alt
□ Sojka	soprán
Slepice, Lesní havěť	ženský sbor
Lištičky	dětský sbor
Modrá vážka, Mušky	balet
Veverky, Ježek, Malá lištička.	

Role označené těmito symboly: *, +, △, □ zpívá většinou jeden pěvec
– jde o paralely mezi zvířecím a lidským světem.

3.3 Děj opery

První jednání

*Jak chytili Lišku Bystroušku. – Bystrouška na dvoře jezerské myslivny. – Bystrouška politikem. – Bystrouška zdrhla.*²⁷³

Revírník usne v trávě. Malá lištička skotačí, chce si hrát se skokánkem, ale ten uskočí rovnou Revírníkovi na nos. Revírník se vzbudí a vidí malou lišku, chytne ji a odnáší domů do hájovny. Bystroušce je smutno po lese. Děti ji zlobí a Pepíka pokouše. Revírník ji přiváže provazem. Pes Lapák se jí snaží domluvit a kohout se ji posmívá. Liška kohouta zakousne a uteče do lesa.

Druhé jednání

Bystrouška vyvlastňuje. – Bystrouščiny zálety. - Bystrouščiny námluvy.

Bystrouška vyžene jezevce z jeho doupěte a nastěhuje se. V hospodě hrají Revírník, Farář a Rehtor karty, pijí a vzájemně se popichují. Bystrouška potká krásného lišáka. Chová se k ní mile a když jí uloví králíka, odchází s ním do svého doupěte. Když vylezou ven, oznamuje Bystrouška, že se musí vdávat. Oddá je datel a ke svatebnímu veselí se přidávají všichni zvířecí obyvatelé lesa.

Třetí jednání

Bystrouška nadběhla Haraštovi z Líšně. – Jak uhynula Liška Bystrouška. – Malinká Bystrouška „jak by mámě z oka vypadla“.

Harašta vidí mrtvého zajíce, kterého ulovila liška, ale Revírník ho obviňuje z pytláčení. Harašta zastřelí Bystroušku, která se mu nebojácně postavila. Revírník s Rehtorem jsou smutní – našli opuštěné liščí doupě. Revírník vzpomíná na mládí a usíná. Zvířátka přicházejí a dovádějí, je s nimi i malá lištička a skokánek. Revírník se probudí a opět skokánek... Tím se potvrzuje věčný koloběh života.²⁷⁴

²⁷³ JANÁČEK, Leoš: *Příhody lišky Bystroušky: opera o 3 jednáních*, klavírní výtah, Vídeň, 1924, s. 2.

²⁷⁴ Text je kompilátem z následující publikací.: HOSTOMSKÁ, Anna: *Opera: průvodce operní tvorbou*, 7. dopl. vyd., Praha, 1965, s. 619-621. VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 259-262. ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, I. díl: *Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010, s. 102-103.

Příhody lišky Bystroušky

3.4. Olomoucká nastudování

3.4.1. Premiéra 12. 1. 1935

Dirigent: Adolf Heller

Režisér: Oldřich Stibor

Výtvarník: Josef Gabriel

Choreografie: Josef Judl

Osoby a obsazení:

Revírník – Ferdinand Schwarz, **Paní revírníková** – Alba Sehnalová, **Rechtor** - Jaroslav Sobota/Skládal,²⁷⁵ **Farář** – Karel Ludvík, **Harašta** – Vladimír Stropnický, **Pásek** – J. Kunst, **Paní Pásková** – Kamila Dubinová, **Bystrouška** – Ludmila Červinková, **Lišák** – Števa Petrová, **Pepík** - Marie Černožská, **Frantík** –Števa Svačinová, **Lapák**, - Božena Stoegrová, , **Cvrček** – Š. Vyroubalová, **Kobylka** – A. Purketová, **Skokánek** – R. Otčenášková, **Komár** – Jaroslav Sobota, , **Kohout** – O. Malinovská, **Chocholka** – Míla Ledererová, **Jezevec** – Karel Ludvík, **Datel** – Božena Stoegrová, **Sova** – Alba Sehnalová, **Sojka** – Míla Ledererová, **Vážka** – Olga Janotová.(tanec)

Prvnímu uvedení opery *Příhody lišky Bystroušky* v Olomouci předcházela beseda s rozborem této Janáčkovy opery, které se účastnil Emanuel Ambros, dirigent Adolf Heller, režisér Oldřich Stibor a pěvci Ludmila Červinková a Ferdinand Schwarz.²⁷⁶

Obdiv získal při premiéře dirigent Adolf Heller, jenž se s velkou pílí a chutí do tohoto díla pustil: „*Nebojí se ani technických, ani*

²⁷⁵ V roli Rehtora při premiéře zpíval Skládal (zpíval pouze premiéru), který pohotově nahradil zraněného J. Sobotu, který se zranil při divadelním zájezdu v Opavě. In: AMBROS, Emanuel: *K premiéře Lišky Bystroušky v olomouckém divadle*, in: Moravský deník, roč. 30, č. 12, 15. 1. 1935, s. 3.

²⁷⁶ *Kulturní pozvánka*, in: Moravský večerník, roč. 14, č. 8, 10. 1. 1935, s. 5.

uměleckých překážek a seznamuje nás vedle nezbytného starého, běžného repertoaru operního s díly nejnovějšího ražení.“²⁷⁷ Autor recenze E. Ambros byl přítomen i na premiérách Bystroušky v Brně i Praze a mohl tedy porovnávat s olomouckou scénou: „*Projev našeho divadla i při skromnějším orchestru uhájil si úroveň velmi uspokojivou. [...] Naše opera vykonala zase jednou čin, který možno oceniti vřelým i vděčným uznáním!*“²⁷⁸ V orchestru se několik problémů vyskytlo: „[...] některé drsnosti v žesťových nástrojích a slabší obsazení smyčců, vyzněla orchestrální část v případné barvě a vyhověla hlavně po stránce rytmické obtížným požadavkům, jež Janáček klade na hráče mnohdy nemilosrdně.“²⁷⁹

Ludmila Červinková se představila jako Bystrouška a svou roli, dle recenzí²⁸⁰ velmi dobře zvládla: „[...] zahrála a zazpívala ji skvěle: *Její Bystrouška je pohyblivá při vši dravé záludnosti naivně hravá* [...]“²⁸¹ Role Lišáka v podání Števy Petrové vhodně korespondovala právě s výkonem Červinkové. „*V Lišákovi našla [...] znamenitého partnera, jehož elegance a romantický vzlet při námluvách přispěly k účinnosti závěru II. dějství.*“²⁸² Z výkonu Ferdinanda Schwarze jako Revírníka „[...] vyznívá *Janáčková láska k přírodě nejmocněji a z této úlohy vytvořil Schwarz stárnuoucího muže citlivého srdce, hlučného dobráka, milujícího les a vše, co jeho stíny skrývají, prudkého ve svém hněvu, milujícího život.*“²⁸³ Farář v podání Karla Ludvíka byl dobře ztvárněn, „*jedině snad přáli bychom si méně démoničnosti a více sousedské dobroty.*“²⁸⁴ Role Rehtora byla poznamenána absencí Jaroslava Soboty, který se zranil při divadelním zájezdu v Opavě. Pěvec Skládal jej pohotově nahradil, ovšem některé scény touto byly „změnou“

²⁷⁷ AMBROS, Emanuel: *K premiéře Lišky Bystroušky v olomouckém divadle*, in: Moravský deník, roč. 30, č. 12, 15. 1. 1935, s. 3.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 3.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 3.

²⁸⁰ Recenze se objevily v Národních novinách ze dne 16. 1. 1935 a Moravském deníku 15. 1. 1935.

²⁸¹ Č.: L. Janáček: *Příhody lišky Bystroušky*, in: Národní noviny, roč. 10., č. 15, 16. 1. 1935, s. 4.

²⁸² Tamtéž, s. 4.

²⁸³ Tamtéž, s. 4.

²⁸⁴ AMBROS, Emanuel: *K premiéře Lišky Bystroušky v olomouckém divadle*, in: Moravský deník, roč. 30, č. 12, 15. 1. 1935, s. 3.

poznamenány.²⁸⁵ Pes Lapák v podání Boženy Stoegrové „byl *bystře pozorován a pečlivě zazpíván.*“²⁸⁶ I další menší role pěvci interpretovali bez větších potíží.²⁸⁷ Vážku tančila Olga Janotová: „*V taneční části byla znamenitá vážka.*“²⁸⁸

Režijní počiny byly velmi netradiční, ale o to zajímavější. Otáčivé jeviště s využitím světelných efektů, které vytvářely realistické pojetí inscenace, to vše vzešlo ze spolupráce výtvarníka Josefa Gabriela a režiséra Oldřicha Stibora.²⁸⁹

3.4.2. Premiéra 14. 4. 1943

Dirigent: Jaroslav Budík

Režisér: Jiří Fiedler

Výtvarník: Oldřich Šimáček

Choreografie: M. Zavadilová

Osoby a obsazení:²⁹⁰

Revírník – Adolf Frank, **Paní revírníková** – Božena Stoegrová, **Rechtor** – Pavel Kurz, **Farář** – Jiří Herold, **Harašta** – V. Jelínek, **Pásek** – J. Kunst, **Bystrouška** – I. Křivánková, **Lišák** – Marie Hůrská

Hlavní náplní všech recenzí k tomuto druhému nastudování byla zmínka o novém režiséřském počínu a novátorském pojetí díla, kterou vytvořil režisér Jiří Fiedler s výtvarníkem Oldřichem Šimáčkem. „*Scéna režiséra Fiedlera je pokusem velmi zajímavým. Je postavena*

²⁸⁵ AMBROS, Emanuel: *K premiéře Lišky Bystroušky v olomouckém divadle*, in: Moravský deník, roč. 30, č. 12, 15. 1. 1935, s. 3.

²⁸⁶ Č.: L. Janáček: *Příhody lišky Bystroušky*, in: Národní noviny, roč. 10., č. 15, 16. 1. 1935, s. 4.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 4.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 4.

²⁸⁹ AMBROS, Emanuel: *K premiéře Lišky Bystroušky v olomouckém divadle*, in: Moravský deník, roč. 30, č. 12, 15. 1. 1935, s. 3.

²⁹⁰ Kompletní dokumentace, i obsazení rolí k inscenaci není dochováno – období druhé sv. války.

na systému dublování.“²⁹¹ Na jevišti zpívali jen sólisté v lidských rolích, role zvířat byly zpívány ukrytými sólisty a ztvárňovány členy baletu. Ale samotný úkryt pěvců nebyl příliš zdařilý. Tento úkryt znázorňoval sice les, ale příliš se na jeviště svým umělým tvarem nehodil.²⁹² Výstižný komentář nalezneme v *Moravském večerníku*: „*Ale největší nedostatek tohoto provedení vidím v tom, že ona živá, lidsky smýšlející, vtipná, ironická, jindy zase naivní, zamilovaná Janáčková a Těsnohlídkova zvířata byla němá, okolnost, která se základnímu pojetí Těsnohlídkovu a Janáčkovu přímo přičí [...]*“²⁹³

Příliš nepotěšilo ani hudební nastudování dirigenta Jaroslava Budíka: „*Jeho pojetí Bystroušky bylo obecně příliš lyrické a nemělo onoho příznačného vnitřního napětí a ruchu Janáčkova.*“²⁹⁴

Synchronizace zpěváků a baletních sólistů v roli zvířat byla velmi náročná. Nejvíce se to podařilo Bystroušce, kterou zpívala I. Křivánková a tančila Marie Zavadilová.²⁹⁵ Lišáka zpívala Marie Hůrská a tančil Slavibor Jindřich. O dalších sólistech není v recenzích tentokrát mnoho napsáno, snad jen o Boženě Stogrové jako paní Revírníkové nebo také o Faráři v podání Jiřího Herolda.²⁹⁶

Představení i přes velké experimentování a nedokonalosti po stránce hudební dosáhlo úspěchu u diváků: „*Představení tentokrát vyznělo velmi zdařile [...] nadšení účinkujících dovedlo strhnout obecenstvo k vřelému přijetí tohoto krásného díla.*“²⁹⁷

Recenze se kromě hudebního nastudování a provedení zabývaly problematikou zpřístupnění Janáčkovy hudby posluchačům, např. Moravská orlice se snaží ukázat tuto cestu: „*Častější poslech i*

²⁹¹ jč: *Zajímavý pokus olomoucké opery*, in: Lidové noviny, roč. 51, č. 105, 17. 4. 1943, s. 4.

²⁹² S.: *Liška Bystrouška na olomouckém jevišti*, in: Moravský večerník, roč. 22, č. 47, 20. 4. 1943, s. 4.

²⁹³ Tamtéž, s. 4.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 4.

²⁹⁵ S.: *Liška Bystrouška na olomouckém jevišti*, in: Moravský večerník, roč. 22, č. 47, 20. 4. 1943, s. 4.

²⁹⁶ jč: *Zajímavý pokus olomoucké opery*, in: Lidové noviny, roč. 51, č. 105, 17. 4. 1943, s. 4.

²⁹⁷ *Janáčková „Liška Bystrouška“ v Novém divadle v Olomouci*, in: Moravská orlice, roč. 81, č. 91, 18. 4. 1943, s. 5.

*provedení jeho skladeb odkrývá nám neobvyklým způsobem vyjádřenou krásu a citovou hloubku tohoto geniálního skladatele.*²⁹⁸

3.4.3. Premiéra 23. 2. 1957

Dirigent: František Preisler

Režisér: Emil František Vokálek

Výtvarník: František Tröster

Kostýmy: František Tröster

Choreografie: Rudolf Macharovský

Počet představení: 27

Derniéra: 30. 11. 1957

Osoby a obsazení:

Revírník – Otto Kubín/Josef Šulista, **Paní revírníková** – Božena Ministrová/Božena Stoegrová, **Rechtor** - Jaroslav Sobota/ Josef Hladík, **Farář** – Alois Tesař/Stanislav Stolbenko, **Harašta** – Vladimír Stropnický/Vladimír Ott, **Pásek** – Rudolf Prejza, **Paní Pásková** – Leontýna Vacková, **Bystrouška** – Marie Burešová/Jitka Krupová, **Lišák** – Růžena Jelínková/Milada Marková, **Frantík** – Sylvia Gšventnerová, **Pepík** – Marie Stískalová, **Lapák**, - Jarmila Bošínová, **Cvrček** – Dagmar Silná/Jana Malářová, **Kobylka** – Helena Staňková/Jitka Šenkapoulová, **Skokánek** – Vlasta Ployharová/Jaromír Hradil, **Komár** – Jaroslav Sobota/Josef Hladík, **Kohout** – Marie Vozková-Hůrská/Hana Konvalinková, **Chocholka** – Vlasta Ployharová, **Jezevec** – Alois Tesař/Stanislav Stolbenko, **Datel** – Božena Trlicová, **Sova** – Božena Ministrová/Božena Stoegrová, **Sojka** – Marie Hůrská-Vozková/Hana Konvalinková, **Vážka** – Eva Beranová/Milada Chourová (tanec), **Moucha** – Olga Strehuberová/Olga Sotáková

²⁹⁸ Janáčkova „Liška Bystrouška“ v Novém divadle v Olomouci, in: Moravská orlice, č. 91, roč. 81, 18. 4. 1943, s. 5.

(tanec) **Zjev Terinky** – Vlasta Kovalčiková (tanec), **Lesní havěť** – baletní soubor (tanec)

Nastudování se dočkalo kladného hodnocení. „*Třebaže opera nebyla uvítána tak, jako v Berlíně,*²⁹⁹ *zůstane jedním z nejvýznamnějších představení poslední doby.*“³⁰⁰ Divadlo se snažilo divákům, co nejvíce dílo přiblížit, proto i program obsahoval stručný rozbor díla uchopitelný i laikem, ovšem ani to příliš k pochopení díla a Janáčkovy tvorby nepomohlo.³⁰¹ S každou Janáčkovou inscenací se řeší dva největší problémy: získat pro dílo sympatizující diváky a dosadit do alternace hlasově odpovídající pěvce.³⁰²

Za velký kus práce na této inscenaci³⁰³ získal pochvalu celý soubor, ale slabá místa se objevila u dirigenta Františka Preisslera. „*Janáčková hudba není Preisslerovu naturelu a zaměření nejbližší.*“³⁰⁴ Hlavním důvodem tohoto tvrzení bylo nedostatečné rozlišení lyrických míst od ryze dramatických částí, které postrádaly „*typicky Janáčkovskou impulsivnost a nerovnost*“.³⁰⁵ Vladimír Hudec ve své recenzi tuto skutečnost zmiňuje slovy: „*Hudba plynula jakoby v jedné hladině.*“³⁰⁶ Neduhem, který měl dirigent uhlídal, bylo překrývání zpěváků orchestrem. S režisérského počínu Emila F. Vokálka se příliš nevydařila závěrečná scéna: „*Ztrácí na své velikosti nevýrazným závěrem.*“³⁰⁷

Představitelka Bystroušky Marie Burešová se s rolí sžila a prezentovala se „*dokonalým výkonem pěveckým a stylově čistým*

²⁹⁹ *Příhody lišky Bystroušky* zazněly roku 1956 v Komické opeře v Berlíně, dirigoval Václav Neumann a představitel Revírníka byl Rudolf Asmus, režiséra Waltera Feisensteina právě tato inscenace proslavila, dočkala se téměř 300 repríz., in: PŘIBÁŇOVÁ, Svatava, LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana.: *Svět Janáčkových oper*, Brno 1998, s. 117.

³⁰⁰ -jp-: *Rozdávat krásu těm, kdož po ní touží*, in: *Stráž lidu*, roč. 13, č. 20, 8. 3. 1957, s. 4.

³⁰¹ Tamtéž, s. 4.

³⁰² HUDEC, Vladimír: *Olomoucká liška Bystrouška*, in: *Hudební rozhledy*, roč. 10, č. 6, 1957, s. 253

³⁰³ Fotografie v příloze č. 20.

³⁰⁴ -jp-: *Rozdávat krásu těm, kdož po ní touží*, in: *Stráž lidu*, roč. 13, č. 20, 8. 3. 1957, s. 4.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 4.

³⁰⁶ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká liška Bystrouška*, in: *Hudební rozhledy*, roč. 10, č. 6, 1957, s. 254

³⁰⁷ -jp-: *Rozdávat krásu těm, kdož po ní touží*, in: *Stráž lidu*, roč. 13, č. 20, 8. 3. 1957, s. 4.

hereckým projevem.“³⁰⁸ Pochvala zněla i na stranu Lišáka v podání Milady Markové, psa Lapáka Jarmily Bošínové a z mužských rolí se nejlépe uplatnil Josef Šulista jako Revírník. Vladimír Hudec se v Hudebních rozhledech k jeho výkonu vyjadřuje slovy: „*Na revírníku J. Šulisty si cením jeho oproštěného výrazu a klidného zpěvného projevu.*“³⁰⁹

Jednoduchá, ale účelná výprava v podání Františka Trösterera dopomohla ke kvalitní inscenaci. „*Výtvarník pracoval prostými prostředky, umocnil kouzlo Janáčkova lesa a přírody, vžil se dokonale do nálady jednotlivých obrazů a jedinečným způsobem „oděl“ závěrečné vyznání víry a věčnost života.*“³¹⁰

3.4.4. Premiéra 27. 9. 1970

Dirigent: Pavel Pokorný

Režisér: Emil František Vokálek

Výtvarník: Jiří Procházka

Kostýmy: Adolf Wenig

Choreografie: Josef Škoda

Počet představení: 27

Derniéra: 5. 9. 1971

Osoby a obsazení:

Revírník – Miroslav Král/Hynek Maxa/Josef Šulista, **Paní revírníková** – Marie Hůrská-Vozková, **Rechtor** – Václav Eremiáš/Konrád Tuček, **Farář** – Miroslav Král/Josef Klán j.h., **Harašta** – František Bartůněk/Hynek Maxa, **Pásek** – Jan Pleticha, **Paní Pásková** – Božena Ministrová, **Bystrouška** – Vlasta Ployharová/Jana Stupárková-Škrabalová, **Lišák** – Růžena

³⁰⁸ Tamtéž, s. 4.

³⁰⁹ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká liška Bystrouška*, in: Hudební rozhledy, roč. 10, č. 6, 1957, s. 254.

³¹⁰ Tamtéž, s. 254.

Jelínková/Zdena Talpová, **Malá Bystrouška** - Vlasta Ployharová/Jana Stupárková-Škrabalová, **Frantík** – Libuše Pískovská, **Pepík** – Sylva Gšventnerová, **Lapák**, - Amálie Braunová-Kadlčíková/Anna Ježíšková, **Skokánek** – **Komár** – Václav Eremiáš/Konrád Tuček, **Kohout** – Milada Marková-Sochorová, **Chocholka** – Vítězslava Trojanová/Dana Fučíková, **Jezevec** – Miroslav Král/Josef Klán j.h., **Datel** – Milada Marková-Sochorová, **Sova** – Marie Hůrská Vozková, **Sojka** – Vítězslava Trojanová/Dana Fučíková, **Zjev Terinky** – Jaroslava Drábková

Premiéra³¹¹ se uskutečnila v době významného výročí olomouckého divadla, které si připomínalo padesát roků stálého českého divadla v Olomouci (od r. 1920).

Dirigent Pavel Pokorný si velmi dobře poradil s orchestrem. „*Za vzorné spolupráce orchestru dovedl dát dílu logický tvar.*“³¹² S touto inscenací se olomoucká opera účastnila i letního festivalu, na Hukvaldech,³¹³ kde byla tato inscenace amatérsky nafilmována.³¹⁴

Vlasta Ployharová jako Bystrouška se společně s Lišákem, Zdeny Talpové, velmi vhodně doplňovaly a „*byly znamenité sehrané.*“³¹⁵ Další ženské výkony se taktéž řadily ke kvalitním: pes Lapák ztvárněn Amálií Braunovou i Kohout v podání zkušené Milady Markové. Revírníka opět zpíval Josef Šulista, tak jako v předchozí inscenaci v roce 1957.³¹⁶ Závěr se mu však příliš nepovedl. „*V závěrečném monologu podlehl až příliš své suverénní jevištní samozřejmosti.*“³¹⁷ Vladimír Hudec to ve své recenzi komentuje slovy: „*Působil na mne*

³¹¹ Fotografie a rozpočet pro tuto inscenaci v příloze č. 21 a 23.

³¹² Tamtéž, s. 546.

³¹³ Fotografie z produkce na Hukvaldech příloha č. 24.

³¹⁴ Nahrávka v archivu MDO není nikde evidována. In: -bh-: *Ještě jednou Příhody lišky Bystroušky*, Kdy-kde-co, č. 3. 1989, s. 19.

³¹⁵ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká Liška Bystrouška*, in: Hudební rozhledy, roč. 23, č. 12, 1970, s. 546.

³¹⁶ V recenzi V. Hudce chybně uveden rok 1956, premiéra předchozí inscenace Bystroušky byla 23. 2. 1957. HUDEC, Vladimír: *Olomoucká opera zahájila Liškou Bystrouškou*, in: Stráž lidu, roč. 50, č. 117, 8. 10. 1970, s. 4.

³¹⁷ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká Liška Bystrouška*, in: Hudební rozhledy, roč. 23, č. 12, 1970, s. 546.

tenkrát přesvědčivěji a zaníceněji než nyní.“³¹⁸ V dvojroli Jezevece a Faráře se představil hostující brněnský pěvec Josef Klán, který alespoň na nějakou dobu zaplnil místo v oboru basso profundo.³¹⁹ Přínosem pro inscenaci se stalo i účinkování dvacet tří dětí z jedenácti základních škol.³²⁰

V tomto nastudování Lišky Bystroušky se režisér Emil František Vokálek více snažil zobrazovat realistickou podobu, „než rovinu poeticko-symbolickou, kterou do díla vnesl Janáček. [...] Těžišťem práce bylo však přece jen spíše ve scénách „lidských“ než zvířecích.“³²¹

3.4.5. Premiéra 22. 1. 1989

Dirigent: Reginald Kefer

Režisér: Matin Dubovic

Výtvarník: Oldřich Šimáček j.h.

Kostýmy: František Kříž j.h.

Choreografie: Petr Veleta

Počet představení: 31

Derniéra: 14. 2. 1990

Osoby a obsazení:

Revírník – Jaroslav Majtner/Jiří Sulženko, **Paní revírníková** – Amálie Kadlčíková/Olga Koubková, **Rechtor** – Václav Málek/Konrád Tuček, **Farář** – Josef Šulista/Vladimír Třebický, **Harašta** – Jiří Horký/Vladislav Zápražný, **Pásek** – Zdeněk Kadlčík/Jan Koubek, **Paní Pásková** – Libuše Nováková, **Bystrouška** – Jana

³¹⁸ Tamtéž, s. 4.

³¹⁹ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká Liška Bystrouška*, in: Hudební rozhledy, roč. 23, č. 12, 1970, s. 546.

³²⁰ Žádost o povolení účinkování dětí a seznam jmen je uveden v příloze č. 22.

³²¹ HUDEC, Vladimír: *Olomoucká Liška Bystrouška*, in: Hudební rozhledy, roč. 23, č. 12, 1970, s. 546.

Majtnerová/Zdeňka Mollíková, **Lišák** – Petruše Cimburková/Daniela Opravilová, **Malá Bystrouška** – Mária Székelyová, **Frantík** – Mária Székelyová, **Pepík** – Šárka Doleželová, **Lapák** – Jana Regalová/Marie Czmerová, **Skokánek** – Šarka Doleželová, **Komár** – Václav Málek/Konrád Tuček, **Kohout** – Rita Schimkeová, **Chocholka** – Sylva Pivovarčíková, **Cvrček** – Ivana Lukášová/Marie Czmerová, **Kobyłka** – Leona Tučková, **Jezevec** – Josef Šulista /Vladimír Třebický, **Datel** – Libuše Nováková, **Sova** – Amálie Kadlčíková/Olga Koubková, **Sojka** – Rita Schimkeová.

Příhody lišky Bystroušky byly znovu nastudovány k Janáčkovu životnímu výročí (šedesát let od úmrtí a sto třicet pět od narození).

Velkým problémem stále zůstávala návštěvnost Janáčkových operních inscenací, se kterou menší divadla bojují, proto raději tato díla umísťují na repertoár velmi sporadicky, ve srovnání s jinou českou operní tvorbou, Dvořákem a Smetanou, jejichž díla tvoří český repertoár naprosto automaticky.³²² Jeden z problémů by mohl být i nedostatek „vlastních“ pěvců, menší operní sbor do kterého divadla angažují nadšené amatéry či rozpočet na inscenaci. *“Kdybychom se za této situace dočkali skvělé Janáčkovské inscenace, byl by to vlastně velký zázrak.”*³²³

Režisér tohoto nastudování³²⁴ Martin Dubovic naplnil tezi svého učitele Miloše Wasserbauera. *„Liška Bystrouška je nádhernou lyrickou písní o přírodě a o lidském smutku stárnutí.”*³²⁵ K tomuto pojetí dopomohl hostující scénograf Oldřich Šimáček a choreograf Petr Veleta. Dirigent Reginald Kefer se snažil o přehlednost a respektování Janáčkovy hudby, ale chybělo *„zvukové kouzlo i potřebné emocionální*

³²² HAVLÍKOV8, Helena: *O dvou inscenacích Lišky Bystroušky, a nejen o nich*, in: Hudební rozhledy, roč. 42, č. 10, 1989, s. 450-451.

³²³ Na inscenaci Bystroušky v roce 1989 bylo vyčleněno 45.000Kč, pro srovnání ve stejném roce, stejná inscenace, ale v Liberci dostala pouze 30.000Kč. In: HAVLÍKOV8, Helena: *O dvou inscenacích Lišky Bystroušky, a nejen o nich*, in: Hudební rozhledy, roč. 42, č. 10, 1989, s. 451.

³²⁴ Fotografie z představení v příloze č. 26, náklady na divadelní programy pro toto představení v příloze č. 25.

³²⁵ HUDEC, Vladimír: *Příhody lišky Bystroušky*, in: Stráž lidu, roč. 69, č. 20, 16. 2. 1989, s. 4.

napětí“.³²⁶ Pro režiséra M. Dubovce se stal těžištěm díla Revírník, nikoliv Bystrouška, jak to obyčejně bývá.³²⁷

V roli Revírníka se představil Jaroslav Majtner, v alternaci Jiřího Sulženka. Mladý Sulženko se této role nezalekl: „[...] *ve svém patrně prvním tvůrčím setkání s rolí revírníka se nezalekl závažnosti tohoto velkého úkolu, zpíval uvolněně a byl i v masce stárnoucího fořta přirozený a přesvědčivý.*“³²⁸ Bystrouška byla svěřena Janě Majtnerové, která „*dala své Bystroušce půvab, koketérii a velkou pěveckou zkušenost.*“³²⁹ „*Mužného lišáka se zdarem vytvořila*“³³⁰ Petruše Cimburková. Jako Rehtor a Komár se představil Václav Málek byl na tom dobře herecky, ale jeho role nepůsobila příliš celistvě.³³¹

Orchestr dirigoval Reginald Kefer, z recenzí je patrné, že jeho výkon nebyl špatný, ale potřeboval by doladit detaily: „[...] *k maximální čitelnosti Janáčkovy partitury a s respektem k jeho osobitému slohu chyběly mnohdy chvějivost, zvukové kouzlo i potřebné emocionální napětí.*“³³²

3.4.6. Premiéra 16. 5. 2003

Dirigent: Tomáš Hanák

Režisér: Matin Dubovic

Výtvarník: Jan Dušek j.h.

Kostýmy: Jan Dušek j.h.

Choreografie: Daniel Wiesner

Počet představení: 8

Osoby a obsazení:

³²⁶ Tamtéž, s. 4.

³²⁷ Tamtéž, s. 4.

³²⁸ HUDEC, Vladimír: *Příhody lišky Bystroušky*, in: Stráž lidu, roč. 69, č. 20, 16. 2. 1989, s. 4.

³²⁹ Tamtéž, s. 4.

³³⁰ Tamtéž, s. 4.

³³¹ Tamtéž, s. 4.

³³² Tamtéž, s. 4.

Revírník – Pavel Stejskal j.h./Vladislav Zápražný, **Paní revírníková** – Petruše Cimburková/Jana Regalová, **Rechtor** – Ondřej Doležal, **Farář** – David Szendiuch/Vladimír Třebický, **Harašta** – Jakub Kettner/Petr Špaček, **Pásek** – Josef Sitko/Arnošt Svoboda, **Paní Pásková** – Marta Dudková/Olga Koubková, **Bystrouška** – Elena Gazdíková/Klára Novotná, **Lišák** – Hana Kostecká/Magda Málková, **Malá Bystrouška** – Elena Gazdíková/Klára Novotná, **Frantík** – Mária Székelyová, **Pepík** – Šárka Doleželová, **Lapák**, - Hana Kostecká/Olga Koubková, **Skokánek** – Elena Gazdíková/Klára Novotná, **Komár** – Petr Šíma/Jiří Zouhar, **Kohout** – Zdeňka Mollíková/Lea Vítková, **Chocholka** – Jitka Kovaříková/Ludmila Machytková, **Cvrček** – Mária Székelyová/Helena Šlosarová, **Kobyłka** – Hana Hloušková/Jitka Kalasová, **Jezevec** – David Szendiuch/Ladislav Petrů, **Datel** – Hana Kostecká/Olga Koubková, **Sova** – Petruše Cimburková/Jana Regalová, **Sojka** – Zdeňka Mollíková/Lea Vítková.

V této inscenaci³³³ se režie ujal hostující brněnský režisér Václav Věžník,³³⁴ který měl s Janáčkovými operami již velké zkušenosti. Sám Věžník³³⁵ byl s prací s olomouckou operou spokojen: „*Spolupráce se zdejším souborem je vždy výborná.*“³³⁶

Jako dirigent se představil mladý Tomáš Hanák. Kostýmy a scénu navrhl Jan Dušek³³⁷ – obojí se mu podařilo udělat vkusně, s nádechem modernějších prvků, které jsou patrné i v kostýmech Bystroušky i Zlatohřbítka, a přesto si inscenace zachovává klasický ráz s vydařila se i „*dokonalá iluze lesa.*“³³⁸ Stejně tak i choreografie Daniela

³³³ Fotografie z inscenace v příloze č. 29.

³³⁴ Václav Věžník právě s olomouckou operou začínal svou režisérskou kariéru v roce 1954, kdy byl asistentem v inscenaci Čertova stěna Bedřicha Smetany. In: HRADILOVÁ, Vlasta: *Liška Bystrouška se vrací do Moravského divadla*, in: Právo, roč. 13, č. 112, 15. 5. 2003, s. 13.

³³⁵ Rozhovor s Václavem Věžníkem v příloze č. 27.

³³⁶ HRADILOVÁ, Vlasta: *Liška Bystrouška se vrací do Moravského divadla*, in: Právo, roč. 13, č. 112, 15. 5. 2003, s. 13.

³³⁷ Návrhy kostýmů v příloze č. 28.

³³⁸ LEHOTSKÝ, Tomáš: *Hanácká liška Bystrouška se vydařila*, in: Scéna, první kulturní portál, 29. 5. 2003, dostupné: <http://scena.cz/index.php?d=1&o=3&c=2377&r=10>

Wiesnera působila naprosto nenuceně, účelně a i vzhledem k velkému pohybu šestnácti dětí³³⁹ se jevila jako velmi zdařilá, vše bylo patrné i z DVD ukázky této inscenace.³⁴⁰ Jak psal ve své recenzi K. Steinmetz: „*pastva pro oči*“³⁴¹ a i hudební složka nastudování působila velmi vyrovnaně. „*Zvláště dobře připravený orchestr hrál i v náročných místech [...] jistě.*“³⁴²

Hostující Pavel Stejskal zaujal jako Revírník. „*Jeho Revírník je muž stárnoucí, muž žijící životem, jenž je schopen ohlédnout se do minulosti a bilancovat.*“³⁴³ Při druhé premiéře zpíval Revírníka Vladislav Zapražný.³⁴⁴ Také Ondřej Doležal jako Rehtor zvládl svou roli dobře. „*O. Doležal svým zjevem a slamákem tak trochu připomínající Mistra Janáčka, jak ho známe z dobových fotografií.*“³⁴⁵ Ale neobjevil se v roli Komára, jak bývá zvykem, aby vznikla paralela mezi lidským a zvířecím světem. Elena Gazdíková si s rolí Bystroušky dobře poradila a dal jí vše, co tato role potřebuje: „*od dětské zvědavosti, přes liščí koketnost až k její „ženskosti“ a mazanosti.*“³⁴⁶ Při premiéře Bystroušku vhodně doplňoval Lišák v podání Hany Kostelecké.³⁴⁷ Při druhé premiéře se jako Bystrouška představila Klára Novotná, „*která se svého úkolu zhostila nadmíru dobře*“³⁴⁸ a Lea Vítková v roli Lišáka, herecky i pohybově sice tuto roli zvládla, ale „*pěvecky však představitelka zůstává této postavě poněkud dlužna.*“³⁴⁹

³³⁹ Většina dětí jsou členové pěveckého sboru Concordia nebo z baletní třídy ZUŠ Iši Krejčího. HRADLOVÁ, Vlasta: *Liška Bystrouška se vrací do Moravského divadla*, in: Právo, roč. 13, č. 112, 15. 5. 2003, s. 13.

³⁴⁰ V příloze, zadní strana.

³⁴¹ STEINMETZ, Karel: *Opera liška Bystrouška je plná poezie a barev*, in: Olomoucký den, roč. 5, č. 142, 19. 6. 2003, s. 19.

³⁴² Tamtéž, s. 19.

³⁴³ LEHOTSKÝ, Tomáš: *Hanácká liška Bystrůška se vydařila*, in: Scéna, první kulturní portál, 29. 5. 2003, dostupné: <http://scena.cz/index.php?d=1&o=3&c=2377&r=10>

³⁴⁴ V recenzi chybně uvedeno křestní jméno pěvce Zapražného, Zapražný je „Vladislav“, v recenzi uvedeno „Ladislav“. In: Steinmetz, K.: Olomoucký den, s. 19.

³⁴⁵ STEINMETZ, Karel: *Opera liška Bystrouška je plná poezie a barev*, in: Olomoucký den, rpč. 5, č. 142, 19. 6. 2003, s. 19.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 19.

³⁴⁷ LEHOTSKÝ, Tomáš: *Hanácká liška Bystrůška se vydařila*, in: Scéna, první kulturní portál, 29. 5. 2003, dostupné: <http://scena.cz/index.php?d=1&o=3&c=2377&r=10>

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ STEINMETZ, Karel: *Opera liška Bystrouška je plná poezie a barev*, in: Olomoucký den, roč. 5, č. 142, 19. 6. 2003, s. 19.

Ze zvířátek si nejlépe vedl komár v podání Petra Šímy, David Szendiuch se představil jako jezevec a Olga Koubková v roli psa Lapáka.³⁵⁰

Jedno z představení se také odehrálo v červenci 2003 na Hukvaldech. „*Letos se v amfiteátru úspěšně hrála pouze olomoucká inscenace Příhod lišky Bystroušky.*“³⁵¹

Inscenace patřila jednoznačně ke zdařilým nastudováním obsahuje vše, co by si Janáček jistě přál: „*Olomoucká Bystrouška je plná poezie, barev a hudební krásy.*“³⁵² Ovšem tato inscenace se dočkala pouze osmi představení, ale i tak ji stihlo shlédnout celkem 3904 diváků.³⁵³

³⁵⁰ LEHOTSKÝ, Tomáš: *Hanácká liška Bystrouška se vydařila*, in: Scéna, první kulturní portál, 29. 5. 2003, dostupné: <http://scena.cz/index.php?d=1&o=3&c=2377&r=10>

³⁵¹ HERMAN, Josef: *Janáčkovy Hukvaldy trochu tápou,*, in: Hudební rozhledy, roč. 56, č. 9, 2003, s. 16.

³⁵² STEINMETZ, Karel: *Opera liška Bystrouška je plná poezie a barev*, in: Olomoucký den, roč. 5, č. 142, 19. 6. 2003, s. 19.

³⁵³ Archiv MDO.

IV. ŠÁRKA

4.1. Geneze opery

Janáčková prvotní opera *Šárka* byla komponována v letech 1887–1888. Jde o operu tragickou, k textu dramatické hry Julia Zeyera (1841–1901). *Šárku* si Janáček vybral z několika důvodů, mezi které patřila i skutečnost, že toto dílo nebylo tehdy ještě operně zpracováno.³⁵⁴ Také ho lákal „konflikt lidských vášní“,³⁵⁵ což je ústředním tématem díla.

Janáček předpokládal souhlas spisovatele J. Zeyera k použití jeho textové předlohy pro zhudebnění, proto nejdříve své dílo psal „v tajnosti“ a poprosil Antonína Dvořáka, zda by se k jeho pokusům mohl vyjádřit. Odezva Dvořáka byla velmi pozitivní, proto se Janáček rozhodl dílo předložit Zeyerovi s žádostí o povolení, aby opera mohla oficiálně spatřit světlo světa. Ovšem, zde došlo k problému, Zeyer svolení neudělil. Důvodem mohly být neúspěchy Zeyerových prací na scéně Národního divadla, nelibost zkráceného textu,³⁵⁶ nebo také fakt, že Zeyer si přál, aby toto dílo zhudebnil sám Dvořák.³⁵⁷

K prvnímu provedení *Šárky*³⁵⁸ došlo až po první světové válce, dne 11. listopadu 1925 v Brně. Dirigoval František Neumann. Janáček pozažádal o svolení Českou akademii věd a ta mu vyhověla. Skladatele

³⁵⁴ Zdeněk Fibich svou *Šárku* komponoval až 1896-1897. In: ŠTĚDRONĚ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976, s. 31.

³⁵⁵ Termín Vladimíra Helferta. In: ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 186-187. VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 186.

³⁵⁶ HELFERT, Vladimír: *O Janáčkově*: Soubor statí a článků, Praha, 1949, s. 25. Tento Helfertův text o *Šárce* vyšel taktéž v *Hudebních rozhledech* roku 1924, č.1-2, s. 48-55, před prvním provedením *Šárky* v Brně.

³⁵⁷ Více možných spekulací a domněnek podává Jiří Zahradka v předmluvě ke klavírnímu výtahu *Šárky*, in: JANÁČEK, Leoš. *Šárka: opera o třech jednáních: na libreto Leoše Janáčka podle stejnojmenného dramatu Julia Zeyera*, Brno, 2000, s. I-VII.

³⁵⁸ Celkem byla čtyřikrát přepracovaná, třetí znění instrumentoval Janáčkův žák Osvald Chlubna, v letech 1918-1919. In: RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 49.

bohužel už tato pozdní premiéra vůbec netěšila, což dokládají jeho slova: „*Šárka jako by [...] premiéru ani neměla.*“³⁵⁹

Již v této první opeře se formoval Janáčkův osobitý styl – jako např. lomené metrum, pětiosminový takt, třítaktové periody, kvartoly, kvintoly.³⁶⁰ „*V Šárce dovedl Janáček zmocnit se člověka skrze jeho rozehvělé nitro, ovšem způsobem tradičním – recitativem, jemuž však nechybí kantiléna.*“³⁶¹ Pro postavu Šárky Janáček „*našel jímavé tóny, ale zaznívají i výrazné krátké motivy, charakteristické pro pozdějšího Janáčka.*“³⁶² Janáček svou operní prvotinu charakterizoval v roce 1924 (tedy třicet šest let po jejím vzniku) těmito slovy: „*Má Šárka? Všechno v ní je tak blízké mým posledním pracím! Úvod vášnivý. Chmury hvozdů nevykácených čpí mechem...*“³⁶³

4.2. Osoby a jejich hlasové obory

Přemysl , kníže, choť zemřelé Libuše.....	baryton
Ctirad , bojovník oddaný Přemyslovi	tenor
Šárka , bojovnice z Vlastiny družiny.....	dramatický soprán
Lumír , člen Přemyslova dvora	tenor
Sbor vladyků.....	tenor, bas
Sbor bojovnic.....	soprán, alt
Sbor jinochů	tenor, bas
Sbor dívek	soprán, alt

³⁵⁹ SMETANA, Robert: *Vyprávění o Leoši Janáčkovi*, Olomouc, 1948, s. 117.

³⁶⁰ Více o kompozičním stylu v této opeře: VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 88.

³⁶¹ PALA, František: *Jevištní dílo Leoše Janáčka*, in: HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, sv. 3, Praha, 1955, s. 71.

³⁶² ČIČATKA, Jaroslav: *L. Janáček: Šárka*, in: *Našinec*, roč. 74, č. 49, 1. 3. 1938, s. 6.

³⁶³ Úvod k předmluvě klavírního výtahu, in: JANÁČEK, Leoš. *Šárka: opera o třech jednáních: na libreto Leoše Janáčka podle stejnojmenného dramatu Julia Zeyera*, Brno, 2000, s. I.

4.3. Děj opery

První jednání

- nádvoří hradu Libice, hrobka kněžny Libuše

Přemysl truchlí nad zemřelou Libuší. Vchází Ctirad, který přichází na rozkaz svého otce, aby si vzal Trutův štít a mlat, což mu zaručí sílu a statečnost. Přemysl ho uvítá jako Trutova dědice a odejde s vladyky na Vyšehrad. Ctirad slyší zpěv bojovnic, který prahne po lásce. Ctirad si jde pro Trutovu zbraň do sluje, kde přijde i Šárka, která chce vzít Libuši korunu a závoj. Tyto věci chce zanést Vlastě, ale Ctirad ji v tomto činu zabrání. Šárka i její bojovnice raději ustoupí, ale slíbí Ctiradovi krvavou pomstu.

Druhé jednání

- divoké a pusté údolí

Šárka je pomatena svou zamilovaností do Ctirada a zároveň je však pomstychtivá. Chce se zmocnit Trutovy zbroje. Poručí svým bojovnicím, aby ji přivázaly ke stromu a jak uslyší zatroubení rohu, musí vylézt z úkrytu a Ctirada zabít. Ctirad tudy bude totiž projíždět se zbraněmi, kterých se chce Šárka zmocnit. Šárka volá o pomoc a Ctirad přispěchá. Probleskne velká láska, ovšem ta se mu stane osudnou, Šárka dává znamení a bojovnicemi je ubit k smrti. Šárka je ze způsobeného činu zoufalá.

Třetí jednání

- nádvoří Vyšehradu

Lumír a vladykové přinášejí mrtvého Ctirada před Přemysla. Přichází i Šárka se svou uloupenou kořistí – Trutovým štítem a

mlatem, které pokládá k Ctiradově mrtvole. U hořící hranice se vrhá ke Ctiradově mrtvole a podstoupí dobrovolnou smrt.³⁶⁴

Šárka

4.4. Olomoucké nastudování z roku 1938

Premiéra 26. 2. 1938³⁶⁵

Dirigent: Adolf Heller

Režisér: Oldřich Stibor

Výtvarník: Josef Gabriel

Počet představení: 4

Osoby a obsazení:

Šárka – Ludmila Červinková, **Přemysl** - Adolf Frank, **Ctirad** – F. Horan, **Lumír** – E. Rothacker

Janáčková opera *Šárka* byla v Olomouci nastudována pouze jedenkrát.³⁶⁶ Tato opera se dočkala pouze čtyř repríz.³⁶⁷ Opera *Šárka* svou minutáží nevyplnila celý večer (cca. 60 minut), proto byla ve druhé části uvedena opera Maurice Ravela *Španělská hodinka*.

³⁶⁴ Text je kompilátem z následující publikací.: HELFERT, Vladimír: *O Janáčkově*: Soubor statí a článků, Praha, 1949, s. 24., ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 186-187., VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 84-85.

³⁶⁵ V archivu MDO chybně uvedeno datum premiéry 26.2. 1937, dle dobového tisku a Ročenky 1937/1938 je správně 26. 2. 1938.

³⁶⁶ Podle archivního materiálu - listina „Výhled titulů“, ze 3. ledna 1987 (uloženo ve Státním okresním archivu v Olomouci), se měla opera *Šárka* znovu objevit na jevišti v sezóně 1988/1989, na této listině však není uvedena druhá opera, která by vyplnila druhou polovinu večera. *Šárka* však v této, ani v dalších sezónách uvedena nebyla. V sezóně 1988/89 byla uvedena jiná Janáčková opera - *Příhody lišky Bystroušky* (prem. 22. 1. 1989). Fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 21 Ue, č. kart. 9.

³⁶⁷ Pro srovnání, ve stejné sezóně byl uveden Mozartův *Don Giovanni* se 13 reprízami. In: Ročenka sezony 1937/1938, s. 22.

Na chystanou premiéru tohoto operního „dvojvečera“ upozorňovaly pravidelně Lidové noviny³⁶⁸ a Našinec³⁶⁹ ve svých kulturních rubrikách.

Recenze v periodiku Našinec se nezmiňuje pouze o provedení Šárky, ale také v závěru hodnotí (kladně) i druhou polovinu večera – Ravelovu *Španělskou hodinku*, v úvodu recenze je také stručně uvedena stručná historie této opery. Dirigent Adolf Heller byl kladně ohodnocen: „*Hudební provedení dirigenta A. Hellera vyvrcholilo proud, stupňující se mohutnými kontrasty v očišťující hymnický závěr.*“³⁷⁰ Dle dobové recenze v *Našinci*, se jako výborná Šárka představila Ludmila Červinková. „*Krása přednesu a ušlechtilosti hry vyhověly ve všem požadavkům velmi obtížné úlohy.*“³⁷¹ I další sólistické výkony byly oceněny pozitivně: „*[Předvedli] výkony v každém směru pozoruhodné.*“³⁷² Jmenovitě se jedná o mužskou část sólistů: Adolf Frank v roli Přemysla nebo E. Rothacker v roli Lumíra. Potíže měl pouze F. Horan, v roli Ctirada: „*Věnoval postavě Ctirada velkou péči, přednes byl někdy ve výškách nejistý.*“³⁷³ Výtvarník Josef Gabriel a režisér Oldřich Stibor „*dali hře prudce vzestupující dramatickou linii a šíři hymnického závěru v mohutných rysech divnověkosti.*“³⁷⁴

³⁶⁸ Lidové noviny, roč. 46, č. 100, 25. 2. 1938, s. 11., Tamtéž, č. 102, 26. 2. 1938, s. 11.

³⁶⁹ Našinec, roč. 74, č. 46, 25. 2. 1938, s. 4., Tamtéž, č. 47, 26. 2. 1938, s. 4.

³⁷⁰ ČIČATKA, Jaroslav: *L. Janáček: Šárka*, in: Našinec, roč. 74, č. 49, 1. 3. 1938, s. 6.

³⁷¹ Tamtéž, s. 6.

³⁷² Tamtéž, s. 6.

³⁷³ Tamtéž, s. 6.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 6.

V. VĚC MAKROPULOS

5.1. Geneze opery

Po dokončení opery *Příhody lišky Bystroušky* hledal Janáček další námět k opernímu zpracování. Do rukou se mu dostala³⁷⁵ dramatická komedie *Dítě* od Františka Xavera Šaldy. V této době Janáček pracoval na definitivní podobě své opery *Šárka*,³⁷⁶ ale i tak se s velkou chutí a pečlivostí pustil do studia Šaldova díla. Všechny své poznámky si průběžně poznamenával do textu, ale od svého záměru zhudebnění upustil.³⁷⁷ Zároveň ho však v této době uchvátilo tragikomické drama Karla Čapka *Věc Makropulos*. Janáček prosil K. Čapka o spolupráci při tvorbě libreta, ale Čapek spolupráci s omluvou odmítl, ale zároveň Janáčkově povolil s dílem pracovat, dle skladatelovy potřeby.³⁷⁸ Janáček nezasahoval do Čapkovy syntaxe, ani do jeho slovníku.³⁷⁹

Hra K. Čapka *Věc Makropulos* se velmi blízce dotýká tématu života a smrti. Chce lidem sdělit zcela jednoduchou a přesto mnohdy nenaplněnou skutečnost, že není důležité, jak dlouho žijeme na tomto světě, ale jak kvalitně své životy naplníme. Čapek i Janáček se svým zpracováním snaží lidem ukázat smrt jako logické vyústění našeho „bytí“ zde na zemi. To, že je smrt „potřebnou“ součástí našich životů demonstruje na tři sta let staré (díky elixíru stále mladé) ženě Emilii Marty,³⁸⁰ která je již životem unavená, přesycená.

³⁷⁵ Na doporučení Maxe Broda. In: RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 125.

³⁷⁶ ŠTĚDRŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976, s. 159.

³⁷⁷ Na knihu poznamenal: To není živelné; je to strojené.“, In: RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 125.

³⁷⁸ KRŮPKOVÁ, Lenka: *K hudebně dramatické struktuře opery Věc Makropulos Leoše Janáčka*. Olomouc 1995. Diplomová práce (vedoucí práce: BEK, Mikuláš), s. 10.

³⁷⁹ K. Čapek podřizuje slovo postavě, přiřazuje slovu nejen charakterizační, ale i jevištní úlohu..

PALA, František: *Jevištní dílo Leoše Janáčka*, in: HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, sv. 3, Praha, 1955, s. 166.

³⁸⁰ Vlastním jménem Elina Makropulos, později také žije pod jménem Elina Mac Gregor, Elsa Miller, Jakatěrina Myškin, Eugenie Montez. In: ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 322

Čapkovu předlohu skladatel z velké části plně respektoval a taktéž ponechal tři dějství. K úpravám a některým škrtům v textu, hlavně ve třetím dějství, docházelo pouze z důvodů zdynamičtění děje.³⁸¹

Hudba k této opeře se velmi liší od předcházejících kompozic, nenajdeme zde žádné lidové nápěvky, tak typické pro Janáčkovu tvorbu. Ani v rytmice, melodice či harmonii zde nejsou stopy tolik Janáčkem oblíbené folklorní živelnosti.³⁸² Janáček zůstal v této kompozici lyrikem. „*Hned v předehře k I. jednání nasadí široce rozvinutý lyrický motiv. Též v II. dějství milostné intermezzo Janka a Kristy je pěkným příkladem Janáčkovy vroucí a osobité lyriky. Kdežto ve III. Aktu vytváří scény vypjaté osudové tragiky, jež v mnohém připomínají Káťu.*“³⁸³ V této opeře „*Janáček dospěl [...] k osobitému hudebně dramatickému expresionismu*“.³⁸⁴

Janáček započal svou kompoziční práci 11. listopadu 1923 a za dva roky (12. listopadu 1925) měl svou operu hotovou. O rok později, 18. prosince 1926 se konala brněnská premiéra, dirigoval František Neumann, režisérem byl Ota Zítek a scénu navrhl František Foltýn. Premiéra byla úspěšná a zanedlouho (1. března 1928) se konala i pražská premiéra pod taktovkou Otakara Ostrčila. Scénu vytvořil Josef Čapek, bratr K. Čapka. Samotný K. Čapek se pražské premiéry neúčastnil, ale v tento den dostal Janáček od něj obdivný dopis:

*„Mistru dr. Leoši Janáčkoví, autoru „Věci Makropulos“,
Národní divadlo. Drahy mistře, přeji Vám co nejsrdečněji,
abyste dnešního večera sklízel opět plný a velký úspěch.
Přijdu na některou reprízu zatleskat Vašemu velkému dílu,
ke kterému jsem měl tu čest dáti tak trochu podnět. Vám
upřímně oddaný Karel Čapek. Praha, 1. 3. 1927.“*³⁸⁵

³⁸¹ ZAHŘÁDKA, Jiří: Ke genezi Janáčkoví opery *Věc Makropulos*, in: Program ND: *Leoš Janáček, Věc Makropulos.*, Praha, 2008, s. 44.

³⁸² RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 130.

³⁸³ *Na okraj Janáčkovy věci Makropulos*, in: RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Poznámky k tvůrčímu profilu*, Olomouc, 1938, s. 60.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 131.

³⁸⁵ ŠTĚDRŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976, s. 161.

5.2. Osoby a jejich hlasové obory

Emilia Marty	dramatický soprán
Albert Gregor	tenor
Solicitátor Vítek	tenor
Kristina , jeho dcera	mezzosoprán
Jaroslav Prus	baryton
Janek , jeho syn.....	tenor
Advokát dr. Kolenatý	basbaryton
Strojník	bas
Poklízečka	alt
Hauk-Šendorf	operetní tenor
Komorná	alt
Hlasy	mužský sbor

5.3. Děj opery

První jednání

- advokátní kancelář dr. Kolenatého

Solicitátor Vítek objeví v kanceláři spisy sporu Gregor – Prus, spor se táhne sto let. Ve sporu jde o vlastnictví statku Loukov

Bývalý majitel baron Josef Ferdinand Prus neměl potomky a údajně nesepsal ani závěť, proto v dědictví nastoupil jeho bratranec Emerich Prus, ovšem také v tu dobu proti němu vystoupil synovec Prusovy matky baron Szepházy a taktéž Ferdinand Karel Gregor (nemanželský syn, dědeček Alberta Gregora), kterého měl z poměru s Ellian MacGregorovou, se slavnou zpěvačkou Vídeňské opery. Emerich sice tvrdí, že zesnulý „někomu“ statek odkázal, ale byl jím Mach Gregor (česky Řehoř Mach). Díky špatnému přepisu jména vznikl spor.

Do kanceláře vtrhla Vítkova dcera Kristina, začínající zpěvačka, vypravuje o úžasné pěvkyni Emilii Marty, která právě oslnila divadlo.

Emilie Marty zanedlouho přichází a přesvědčuje dr. Kolenatého, aby se vydal do Prusova domu, kde najde v zásuvce závěť. Závěť se skutečně najde, jen je potřeba doložit, že dědeček Alberta Gregora byl opravdu Prusovým synem, ale Emilie Marty slíbí, že dokument dodá.

Druhé jednání

- divadelní zákulisí

Po představení Emilie Marty doznívá nadšení, zvláště u Kristiny, která přišla se svým Jankem (Prusův syn). Přijde i Prus a Gregor. Objeví se zde pomatený Hauk, který v Emilii pozná svou dávnou lásku – španělskou cikánku Eugonii, kterou potkal v Madridu.

Marty Prusovi povídá o Josefu Prusovi i jeho milence Elině Makropulos (matce F. Gregora) a slíbí, že dodá dokumenty, kde bude jasné, že Makropulos a Gregor je stejnou osobou. Po Prusovi chce obálku s řeckými listinami (kde je recept na nesmrtelnost – „věc Makropulos“). Marty pozve Pruse (zamiloval se) do hotelu.

Třetí jednání

- hotelový pokoj

Po společné noci ji dává obálku, ale je zklamán její chladností. Také se dozvěděl, že syn Janek se zastřelil, také toužil po Marty. Všichni zúčastnění začnou vcházet do pokoje. Kolenatý ukazuje fotografii, kde je na ni stejný inkoust a rukopis jako na dokumentech, které slíbila a odeslala. Pobouření účastníci se jí vrhnou do věcí a najdou mnoho listin podepsaných různými jmény, ale stále stejným rukopisem. Marty na jejich nátlak odkrývá svůj příběh. Její otec byl lékařem na dvoře císaře Rudolfa II., vynalezl lektvar prodlužující život, rozhodl se ho na dceři Elině Makropulos vyzkoušet a tím se její život prodloužil o tři sta let. Tato doba právě vypršela. Během tolika let měnila identitu a ztrácela lidské vlastnosti jako jsou cit, láska,

přestala rozlišovat dobro a zlo Listinu nabízí komukoliv, ale o listinu nemá nikdo zájem. Kristina listinu spálí a Marty umírá.³⁸⁶

Věc Makropulos

5.4. Olomoucké nastudování z roku 1958

Premiéra 7. 12. 1958

Dirigent: Zdeněk Košler

Režisér: Jiří Fiedler j. h.

Výtvarník: František Tröster

Kostýmy: František Tröster

Počet představení: 18

Derniéra: 10. 3. 1959

Osoby a obsazení:

Emilia Marty – Milada Marková, **Gregor** – František Šifta, **Vítek** – Jaroslav Sobota, **Kristina** – Vlasta Ployharová, **Prus** – František Bartůněk, **Janek** – Jan Pleticha, **dr. Kolenatý** – Josef Šulista, **Strojník** – Vladimír Stropnický, **Poklízečka** – Božena Ministrová, **Hauk-Šendorf** - Konrád Tuček.

*Věc Makropulos*³⁸⁷ byla v Olomouci uvedena zatím pouze jedenkrát a to i přesto, že se jednalo o inscenaci úspěšnou a divácky zajímavou, což dokazuje i počet osmnácti představení a taktéž dvě recenze.³⁸⁸ Jedna z recenzí v *Hudebních rozhledech* zmiňuje olomoucké divadlo,

³⁸⁶ Text je kompilátem z následující publikací.: HOSTOMSKÁ, Anna: *Opera: průvodce operní tvorbou*, 7. dopl. vyd., Praha, 1965, s. 622-627., VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 296-297., ZAHŘÁDKA, Jiří: *Děj opery*, in: Program ND: *Leoš Janáček, Věc Makropulos.*, Praha, 2008, s. 8-12.

³⁸⁷ Plán premiér a jejich rozpočet v sezóně 1958/1959 je uveden v příloze č. 31, ukázka programu k této inscenaci v příloze č. 30 a fotografie v příloze č. 32

³⁸⁸ V *Hudebních rozhledech* a *Stráži lidu*.

resp. operu, jako specifickou scénu: „*Olomoucká opera patří k oněm z našich mimopražských operních divadel, jejichž dramaturgie šla v minulosti svými osobitými cestami. Objevilo se tam proto na scéně leckteré dílo, jehož uvedení bylo vtipným nebo často i průbojným dramaturgickým činem,*“³⁸⁹ Škoda jen, že autor tohoto výroku neuvedl konkrétní díla.³⁹⁰ Dále v této recenzi autor velmi troufale zmínil a do jisté míry snad i ospravedlňoval absenci Janáčkových děl na olomoucké scéně z důvodu, že „*olomoucké obecenstvo nemělo Janáčka [jeho hudbu, opery] zvláště rádo.*“³⁹¹ O několik řádků dále je již autor ve svých „soudech“ střídmější a naopak inscenaci považuje za zdařilou, pochvalná slova za uvedení této Janáčkovy opery byla uvedena ve *Stráži lidu*: „*Věc Makropulos, stejně jako Liška Bystrouška, byla přijata v Olomouci s neobyčejným zájmem. Úspěch inscenace je výsledkem zaujaté tvůrčí práce celého kolektivu, [...]*“³⁹²

Pro dirigenta Zdeňka Košlera byla tato opera vůbec prvním olomouckým vystoupením, neboť v tuto dobu byl jmenován do funkce šéfa opery po Išovi Krejčím. „*[Košlerovo] hudební nastudování má vláčnost, která láme hrot některým tvrdostem Janáčkovy orchestrálního zvuku, [...] nezůstává nic dlužen Janáčkovu dramatismu, jeho vypracování orchestrální složky je temperamentní a dynamicky dostatečně kontrastní [...]*“³⁹³ Košler nezapomněl ani na tak důležitou sféru, kterou je „*srozumitelnost téměř každé slova [u zpěváků]*“³⁹⁴

Režisér Jiří Fiedler a výtvarník František Tröster k celkovému pojetí scény přistupovali neobvykle, kterou jednoduše rozdělili

³⁸⁹ Ps: *Nový šéf olomoucké opery zahájil Janáčkem*. in: *Hudební rozhledy*, roč. 11, č. 24, 1958, s. 1018.

³⁹⁰ Divadlo roku 1940 získalo ocenění za uvádění českého repertoáru, více v příloze č. 7.

³⁹¹ Ps: *Nový šéf olomoucké opery zahájil Janáčkem*. in: *Hudební rozhledy*, roč. 11, č. 24, 1958, s. 1018.

³⁹² (JP): *K Janáčkově Věci Makropulos*, in: *Stráž lidu*, roč. 14, č. 149, 13.12. 1958, s. 4.

³⁹³ Ps: *Nový šéf olomoucké opery zahájil Janáčkem*. in: *Hudební rozhledy*, roč. 11, č. 24, 1958, s. 1018.

³⁹⁴ Tamtéž, s. 1018.

průsvitnou látkou na dva samostatné prostory.³⁹⁵ Do této inscenace, s množstvím složitých zápletek, to bylo řešením velmi vhodným. V jednom prostoru se pohybovali pouze hlavní protagonisté a druhý prostor byl jakýmsi „okénkem“ do minulosti, s různými světelnými efekty, symboly, snahou o ilustrování děje. Ale zřejmě se projevila nezkušenost s takto netradičně pojatým prostorem, dle recenze to nedopadlo jako nejšťastnější řešení, „*neustálým střídáním projekcí rozptylovanou pozornost diváků [...], nesrozumitelnost některých symbolů, barevnou roztržitost.*“³⁹⁶ Divákům tedy utíkaly některé souvislosti a to vše ještě komplikoval omezenější prostor na jevišti.³⁹⁷

Z pěveckého obsazení se výborným výkonem prezentovala Milada Marková v roli Emilie Marty „[...] jejíž vyvrálé herecké i pěvecké umění dokázalo postihnout tuto postavu v celé její složitosti.“³⁹⁸ V *Hudebních rozhledech* se objevilo i malé srovnání s pěvkyní Marií Podvalovou z Národního divadla.³⁹⁹ „Nelze ji samozřejmě srovnávat se zcela mimořádným výkonem Marie Podvalové, klasické Marty inscenace pražské. Ale je to úctyhodný, v poměrech krajského divadla vynikající výkon herecký i pěvecký.“⁴⁰⁰ Dále zpíval František Šifta: „Výborný je dále F. Šifta jako Gregor – je to pěvec, který vykazuje neustálý vzestup od úkolu k úkolu.“⁴⁰¹ Ovšem na Šitův výkon nalezneme i jinou reakci: „Pěvecky sympatickému výkonu F. Šifty [by prospěla] podle našeho názoru větší soustředěnost a kázeň hereckého projevu.“⁴⁰² „Totéž bychom místy vytkli i osobitému a inteligentním výkonu J. Šulisty.“⁴⁰³ Josef Šulista se představil v roli dr. Kolenatého,

³⁹⁵ Toto jednoduché řešení nesouviselo s nedostatkem finančních prostředků, na tuto inscenaci bylo vyčleněno 18.000 Kčs. Pro srovnání:, ve stejné sezóně: opera Psohlavci K. Kovařovice měla rozpočet 34.000 Kčs, a opera Traviatta G. Verdiho musela vyjít s rozpočtem 6.000 Kč, proto tato průměrná částka není zásadně limitujícím faktorem. Archiv MDO. Kompletní soupis v příloze č. 31

³⁹⁶ (JP): *K Janáckově Věci Makropulos*, in: Stráž lidu, roč. 14, č. 149, 13.12. 1958, s. 4.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 4.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 4.

³⁹⁹ Marie Podvalová roli Emile Marty interpretovala v sezóně 1955/1956, in: PŘIBÁŇOVÁ, Svatava – LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana: *Svět Janáckových oper*, Brno, 1998, s. 121

⁴⁰⁰ Ps: *Nový šéf olomoucké opery zahájil Janáčkem*. in: Hudební rozhledy, roč. 11, č. 24, 1958, s. 1018.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 1018.

⁴⁰² (JP): *K Janáckově Věci Makropulos*, in: Stráž lidu, roč. 14, č. 149, 13.12. 1958, s. 4.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 4.

ovšem k jeho výkonu se naopak *Hudební rozhledy* vyjadřují pouze kladně: „*Bez výhrad [lze] pochválit [J. Šulistu]*“⁴⁰⁴ Roli Pruse hrál František Bartůněk, který „*sice dobře vypadá, méně dobře však už zpívá [...]*“⁴⁰⁵ František Pleticha v roli Janka „*[...] postihl jistý primitivismus této postavy.*“⁴⁰⁶ Konrád Tuček ztvárnil roli Hauka-Šendorfa. Další role jsou v recenzi zmíněny už jen jako výčet osob a obsazení, ale i „*[...] v menších úlohách k úspěchu večera přispěli [...]*“⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ Ps: *Nový šéf olomoucké opery zahájil Janáčkem.* in: *Hudební rozhledy*, roč. 11, č. 24, 1958, s. 1018.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 1018.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 1018.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 1018.

VI. Z MRTVÉHO DOMU

6.1. Geneze opery

Pro svou poslední operu si Janáček zvolil téma z ruského prostředí. Upoutal ho slavný román *Zápisky z mrtvého domu* od Fjodora Michajloviče Dostojevského (1821–1881), který sepsal své vzpomínky a dojmy na období věznění na Sibiři, skrz postavu Alexandra Petroviče Gorjančikova prožíval znovu svůj tehdy nelehký život.⁴⁰⁸ „[Janáčka] zaujal silný etický náboj a zvolil tento námět bez ohledu na malou dramatickosti textu.“⁴⁰⁹ L. Firkušný zmiňuje další důvody, proč Janáček volil právě tento námět: „*Ta věc se mi zalíbila proto, že je tam divadlo v divadle. [...] Opera bude ještě nová v tom, že nemá hlavního hrdiny. Její novost bude v tom kolektivismu. [...] V každém tom zločinci je jiskra boží.*“⁴¹⁰ Dalším důvodem byla jistě i „idea svobody“, která je podtržena závěrem opery.⁴¹¹ Janáček si sám napsal libreto⁴¹² a snažil se, aby soudržnost libreta posílil, proto do každého dějství vložil silný dějový moment. V prvním dějství je pantomimická scéna. Ve druhém Aljejovo zranění. Ve třetím jednání smrt Lukova, předvolání Petroviče k Placmajorovi a závěrečná píseň o svobodě.⁴¹³ „*Janáček svou dramaticky zjitřenou hudbou sestupuje do béd a utrpení [...] chvějícími tóny vše chápajícího soucitu vynáší z temnot vězeňské atmosféry útržky lidských osudů, aby je svou vášnivou, rozhořčeně*

⁴⁰⁸ VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997, s. 333.

⁴⁰⁹ ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, II. díl: Kát'a Kabanová, Z mrtvého domu, Brno, 2011, s. 107.

⁴¹⁰ FIRKUŠNÝ, Leoš: *Poslední Janáčková opera Z mrtvého domu*, Brno, 1937, s. 5-6.

⁴¹¹ V závěru opery je vypuštěn orel na svobodu. PALA, František: *Jevištní dílo Leoše Janáčka*, in: HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, sv. 3, Praha, 1955, s. 183.

⁴¹² Snahy po počestění nesrozumitelných výrazů vedly často ke změnám významu, první úpravy provedl režisér Ota Zítek, in: ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, II. díl: Kát'a Kabanová, Z mrtvého domu, Brno, 2011, s. 109.

⁴¹³ RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963., s. 170.

stranickou hudbou stmelil v děsukrásný obraz drtivě mohutného účinku.“⁴¹⁴

Racek ve své knize dále uvádí, že lze v tomto díle vidět spojitost s *Vojckem* Albana Berga, protože toto dílo Janáček velmi dobře znal a byl jím jistě ovlivněn. Tato opera byla bezesporu syntézou Janáčkových předchozích operních děl - expresivní v harmonii, ruské lidové intonace, staré církevní tóniny.⁴¹⁵

Operu Janáček komponoval od února 1927 do dubna 1928, ale korekce prováděl ještě v červnu 1928. Po Janáčkově smrti neúplnou partituru dopracoval Břetislav Bakala a Osvald Chlubna.⁴¹⁶ Bakala přikomponoval střední hlasy, které Janáček záměrně vynechal, aby bylo docíleno většího naturalističtějšího rázu hudby.⁴¹⁷ Bakala taktéž premiéru dirigoval 12. dubna 1930 v Brně, režie se ujal Ota Zítek.

6.2. Osoby a jejich hlasové obory

Alexandr Petrovič Gorjančikov	baryton
Aljeja , mladý Tatar	mezzosoprán
Filka Morozov , vystupující pod jménem Luka Kuzmič	tenor
Velký vězeň	tenor
Malý vězeň	bas
Placmajor	bas
Staříčkový vězeň	tenor
Skuratov	tenor
Čekunov	baryton
Opilý vězeň	tenor
Kuchař	baryton

⁴¹⁴ WASSERBAUER, Miloš: Janáčkovské vyznání, in: Opus musicum, 1998, roč. 30, č. 4-5, s. 149

⁴¹⁵ ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961, s. 336.

⁴¹⁶ B. Bakala a O. Chlubna byli žáci L. Janáčka, in: RACEK, Jan: *Leoš Janáček a současní moravští skladatelé*, Brno, 1940, s. 22, 27.

⁴¹⁷ FIRKUŠNÝ, Leoš: *Poslední Janáčková opera Z mrtvého domu*, Brno, 1937, s. 19-20.

Kovář	bas
Duchovní	baryton
Mladý vězeň	tenor
Poběhlíci	mezzosoprán
Vězeň, hrající Dona Juana a Brahmína	baryton
Kedril	tenor
Šapkin	tenor
Šiškov	baryton
Čerevin	tenor
Stráž	tenor
Němé role pantomimy, hrané vězni: Rytíř, Elvíra, Ševcová, Popová, Mlynář, Mlynářka, Písařík, Čerti	

6.3. Děj opery

První jednání

- na dvoře věznice

Do věznice u řeky Irtyše je očekáván nový vězeň, kterým je Alexandr Petrovič Gorjančikov – politický vězeň. Placmajor si na něj zasedne a přikazuje: „*Všechno sebrat, prodat*“, ⁴¹⁸ protože „*vězeň nemá mít nic vlastního*.“ A také Gorjančikova ponižuje: „*Hlavu odřít, okovy přikovat*.“ Vězni chtějí alespoň pustit na svobodu zraněného orla, který má poraněné křídlo a nyní sdílí stejný osud jako oni. Pomatenou historku vypráví vězeň Skuratov, který ji zakončí divokým tancem a sborovým: „*Člověk zbytečný*“. Také vězeň Luka Kuzmič vypráví svůj příběh.

Druhé jednání

- na břehu Irtyše

⁴¹⁸ Kurzívou označeny části textu opery, in: ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, II. díl: Káťa Kabanová, Z mrtvého domu, Brno, 2011, s. 113.

Ke Gorjančikovi přilne mladý tatarský chlapec Aljeja, který vzpomíná na svůj domov, na sestru a matku. Je svátek, proto mají vězni možnost volné zábavy a chystají tedy divadelní představení. Skuratov vypráví svůj příběh, jak zabil muže, který mu odloudil jeho dívku. Vězni hrají hru o Kedrilovi a Juanovi, poté pokračují pantomimou O pěkné mlynářce. Vězni jsou rozveselení a jeden z nich v opilosti zraní Almeju.

Třetí jednání

- vězeňská nemocnice

Zraněný Aljeja je v nemocnici. Umírá zde Luka Kuzmič. Šapkin vypráví o svém uvěznění za tuláctví. Také Šiškov vypráví svůj příběh. Dostal za ženu bohatou dívku Akulinu, která byla připravena o čest Filkou Morozovem, proto ji dali chudému Šiškovovi. Ale ukázalo se, že Akulina byla nevinná. Přiznala se mu, že Morozova miluje a Šiškov ji ze žárlivosti zavraždil. Náhle umírá Luka Kuzmiš a Šiškov v něm poznal Filku Morozova.

Proměna

- na vězeňském dvoře

Gorjančikov je na přímluvu matky u cara propuštěn z vězení. Placmajor nařizuje: „*Odstraňte okovy!*“ Vězni vypouštějí již uzdraveného orla se zpěvem: „*Svoboda, svobodička*“. Zpěv je přerušen rázným „*Marš*“, což je opět vrátí zpět do temné reality.⁴¹⁹

Z mrtvého domu

6.4. Olomoucké nastudování z roku 1967

⁴¹⁹ Text je kompilátem z následující publikací.: HOSTOMSKÁ, Anna: *Opera: průvodce operní tvorbou*, 7. dopl. vyd., Praha, 1965, s. 624-625., Program operní inscenace Z mrtvého domu, DOS, 28. 10. 1967, Státní okr. archiv Olomouc., ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, II. díl: Káťa Kabanová, Z mrtvého domu, Brno, 2011, s. 113.

Premiéra 28. 10. 1967

Dirigent: Pavel Pokorný

Režisér: Emil František Vokálek

Výtvarník: Jiří Procházka

Kostýmy: Adolf Wenig⁴²⁰

Choreografie: Josef Škoda

Počet představení: 19

Derniéra: 2. 11. 1968

Osoby a obsazení:

A. P. Gorjančikov – Josef Šulista, **Aljeja** – Amálie Braunová-Kadlčíková/Vlasta Ployharová, **Filka Morozov** – František Šifta, **Velký vězeň** – Konrád Tuček, **Malý vězeň** – Stanislav Zajíček, **Placmajor** – Milan Křesťan, **Staříčkový vězeň** – Jiří Weingärtner, **Skuratov** – Jan Pleticha, **Čekunov** – František Bartůněk, **Kuchař** – Antonín Studený, **Kovář** – Jaroslav Heinrich, **Duchovní** – Pavel Růžička, **Poběhlíce** – Milada Marková, **Mladý vězeň** – Josef Hromádko, **Čerevin** – Konrád Tuček, **Šapkin** – Václav Eremiáš, **Šiškov** – Hynek Maxa, **Stráž** – Zdeněk Kadlčík

Vězeňské divadlo: **Don Juan**, **Brahmín** – Stanislav Zajíček, **Rytíř**, **Mlynář** – František Szepéssy, **Elvíra**, **Popová** – Jiří Bíbrlík, **Ševcová**, **Mlynářka** – Josef Škoda, **Soused** – Jaroslav Gaisbacher, **Písařík** – Václav Válek, **Čerti** – Jaroslav Gaisbacher, Jaroslav Heinrich, Jindřich Šreier, Antonín Studenský

Premiéra představení⁴²¹ se uskutečnila v den 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce. Olomoučané měli možnost toto dílo slyšet poprvé, stejně tak pro dirigenta Pavla Pokorného to byla vůbec

⁴²⁰ Smlouva na vyhotovení návrhů kostýmů, příloha č. 33

⁴²¹ Fotografie v příloze č. 35.

první provedená Janáčkovská inscenace. Za nastudování právě této inscenace získal ocenění – Cenu Oldřicha Stibora.⁴²²

Premiéra opery podle obou⁴²³ recenzí Vladimíra Hudce bylo hodnoceno „jako mimořádný umělecký zážitek“.⁴²⁴ „Úspěch sobotní premiéry tkví ve vskutku kolektivní, zanícené práci všech, kdo se s plnou odpovědností na inscenaci podíleli.“⁴²⁵ Ze strany dirigenta došlo k podcenění srozumitelnosti slova. „[...] nedostatek srozumitelné, zřetelné dikce [...]“⁴²⁶ Janáčkovy opery kladou na dirigenta vysoké nároky. „V tomto ohledu je třeba, aby dirigent doslova „hlídal“ každou příliš expresivně zazpívanou frází a v některých případech snad ještě víc přizpůsobil dynamiku orchestrálního partu zpěvákům.“⁴²⁷ Ale v mnohém si Pokorný zaslouží právem pochvalu: „Orchestr, jehož ukázněný, barevný výkon se stal dominantou celé inscenace, je třeba vyslovit plné uznání za to, jak se podřídil dirigentově jasné stavebné koncepci.“⁴²⁸

„Inscenace [...] opery znamenala maximální vypětí jak pro dvě desítky mužských představitelů na jevišti, tak pro režiséra, znamenitě spolupracujícího se scénografem.“⁴²⁹ Z velkého množství sólových úloh si většina pěvců, dle recenzí vedla velmi dobře, ovšem „na některých představitelích příliš ležela tíha odpovědnosti z mimořádného úkolu,“⁴³⁰ což tato opera bezpochyby je.

Za zmínku stojí, dle Hudcových recenzí, především výkon Jana Pletichy v roli Skuratova,⁴³¹ který „ve svém Skuratovi vytvořil znamenitou pěveckou studii, v níž zcela v dimenzích role – mohl

⁴²² Cena Oldřicha Stibora se v roce 1967 udílela poprvé, předání ceny se konalo 5. ledna 1968. Příloha č. 34.

⁴²³ Vladimír Hudec napsal 2 recenze – stručnější do Stráže lidu a obsažnější do Hudebních rozhledů.

⁴²⁴ HUDEC, Vladimír: *Leoš Janáček – Z mrtvého domu*, in: Stráž lidu, roč. 47, č. 88, 3. 11. 1967, s. 3.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 3.

⁴²⁶ HUDEC, Vladimír: *Olomouc splácí dluh Janáčkově*, in: Hudební rozhledy, roč. 20, č. 12, 1967, s. 741.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 741.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 741.

⁴²⁹ HUDEC, Vladimír: *Leoš Janáček – Z mrtvého domu*, in: Stráž lidu, roč. 47, č. 88, 3. 11. 1967, s. 3.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 3.

⁴³¹ Za roli Skuratova Jan Pleticha získal Cenu O. Stibora. Příloha č. 34.

uplatnit svůj nepřítelš krytý tón“.⁴³² Pozornost si také zasloužil „mužský pěvecký projev“⁴³³ Hynka Maxy v roli Šiškova, „výborný byl“⁴³⁴ Václav Eremiáš v roli Šapkina. Role Aljeji ztvárnila Amálie Braunovou, v alteraci s Vlastou Ployharovou. Vladimír Hudec ve své recenzi preferuje spíše Braunovou, „*kteřá mírou proniknutí do role předčila V. Ployharovou*“.⁴³⁵

Jiří Procházka vytvořil nápaditou scénu „*směřující [...] k symbolu nesvobody – mohutné uzavřené bráně [...] masivní kvádrové stavby a kousek volného nebe pronikající pouze malým stropním otvorem [...]*“.⁴³⁶ Se scénou také souvisela i režijní práce, které se ujal Emil František Vokálek, jeho režie „*soustředěná na detailní práci s herci, měla dost fantazie a výrazových prostředků k tomu, aby tlumočila ústřední myšlenku díla a dovedla ji gradovat do klíčové nemocniční scény ve 3. jednání*“.⁴³⁷

Rozhodnout se pro Janáčkovu operu *Z mrtvého domu*, která má velké nároky na obsazení v sólových mužských hlasech, to je pro většinu divadel nesnadný úkol, ale dle uvedených recenzí se z tohoto počínu stalo velmi kvalitní představení. „*Ten, kdo by hledal smysl opery jen ve sledu lehce plynoucích melodií, byl by [...] zklamán. Ale vy, kteří přiznáváte opeře být dramatem, odhalovat hloubku lidského utrpení, manifestovat víru v lidskost a víru v člověka, nenechte si toto představení ujít*“.⁴³⁸

⁴³² HUDEC, Vladimír: *Olomouc splácí dluh Janáčkově*, in: Hudební rozhledy, roč. 20, č. 12, 1967, s. 741.

⁴³³ HUDEC, Vladimír: *Leoš Janáček – Z mrtvého domu*, in: Stráž lidu, roč. 47, č. 88, 3. 11. 1967, s. 3.

⁴³⁴ HUDEC, Vladimír: *Olomouc splácí dluh Janáčkově*, in: Hudební rozhledy, roč. 20, č. 12, 1967, s. 741.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 741.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 741.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 741.

⁴³⁸ HUDEC, Vladimír: *Leoš Janáček – Z mrtvého domu*, in: Stráž lidu, roč. 47, č. 88, 3. 11. 1967, s. 3.

JANÁČKOVY OPERY NA JINÝCH ČESKÝCH SCÉNÁCH

Opery Leoše Janáčka jsou uváděny na všech českých operních scénách⁴³⁹ i na mnoha zahraničních. Pokud zůstaneme tedy pouze na území České republiky, zjistíme, že zde funguje devět stálých operních scén.⁴⁴⁰

Pokusíme-li se o malé porovnání četnosti nastudování Janáčkových oper na olomoucké scéně s jinými divadly, najdeme mezi jednotlivými scénami shodné i velmi nesourodé prvky. Olomoucká opera a vůbec Moravské divadlo nepatří k velkým scénám, nikoliv nevýznamným!, ale jistě jej nemůžeme srovnávat s operou v Národním divadle v Praze, s Národním divadlem v Brně a ani s Národním divadlem moravskoslezským v Ostravě. V těchto divadlech jsou naprosto odlišné rozpočty na jednotlivé inscenace, velikost souboru, sboru, orchestru, počet dirigentů, vyšší počty hostujících umělců, větší počty inscenací apod.

Pozornost proto zaměříme na operní soubory, které mají stejné či alespoň podobné podmínky. Nejvíce se olomoucké opeře podobá operní scéna z Divadla J. K. Tyla v Plzni.⁴⁴¹ Po první sv. válce byla v plzeňské opeře uvedena *Její pastorkyňa*⁴⁴² celkem ve dvanácti nastudováních, první v roce 1919 a naposledy v roce 2008. V Olomouci byla tato opera uvedena osmkrát. *Káťa Kabanová*⁴⁴³ zazněla v Plzni šestkrát, poprvé v roce 1925 a prozatím naposledy roku 1998, v Olomouci byla uvedena pětkrát. Janáčková opera *Příhody lišky*

⁴³⁹ Ucelený přehled (do roku 1998) najdeme v knize: PŘIBÁŇOVÁ, Svatava – LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana: *Svět Janáčkových oper*, Brno, 1998, s. 99-125.

⁴⁴⁰ Národní divadlo Praha (pod ND patří Stavovské divadlo a Státní opera Praha), „Národní divadlo v Brně, Jihočeské divadlo České Budějovice, Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, Moravské divadlo Olomouc, Slezské divadlo Opava, Národní divadlo moravskoslezské, Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Městské divadlo Ústí nad Labem. Dostupné:

http://en.wikipedia.org/wiki/Opera_houses_in_the_Czech_Republic

⁴⁴¹ Soupis Janáčkových oper, které byly uvedeny na scéně Divadla J. K. Tyla, poskytnuty od Šárky Čermákové, archivářky Divadla J. K. Tyla v Plzni.

⁴⁴² *Její Pastorkyňa* v Plzni byla uvedena v roce 1919, 1925, 1932, 1938, 1942, 1946, 1951, 1964, 1971, 1987, 1993, 2008.

⁴⁴³ *Káťa Kabanová* v Plzni uvedena v roce 1925, 1939, 1949, 1958, 1977, 1998.

*Bystroušky*⁴⁴⁴ byla v Plzni uvedena šestkrát, poprvé 1936 a naposledy 2004, v Olomouci se objevila taktéž šestkrát. Jiná Janáčková opera, kromě tří zmíněných v Plzni nezazněla, oproti Olomouci, kde se hrála také jedenkrát *Šárka*, *Věc Makropulos* a *Z mrtvého domu*. Celkem tedy ze tří Janáčkových oper uvedených v Plzni bylo realizováno dvacet čtyři různých nastudování. V Olomouci je to dvacet dva nastudování, ale ze šesti Janáčkových oper. Na tomto srovnání a velmi blízkému počtu inscenací je patrné, že olomoucká opera, co do četnosti uvádění Janáčkových oper, se příliš neliší. Ale pokud se v dohledné době vedení olomouckého divadla nerozhodne pro nastudování některého Janáčkovy díla, bude rozdíl brzy větší, neboť v posledních deseti letech nebyla uvedena na repertoár žádná z Janáčkových oper.

Podíváme-li se na český repertoár v olomouckém divadle a na četnost uvádění Smetanových a Dvořákových oper,⁴⁴⁵ zde už jsou rozdíly obrovské. Ve sledovaném období 1924–2003 zazněly Smetanovy opery v padesáti sedmi nastudováních a Dvořákovy ve třiceti čtyřech.

Snad bude brzy toto nepříliš vysoké číslo počtu nastudování překonáno a olomoučtí diváci se dočkají nového nastudování některého z Janáčkových operních děl.

Počty nastudování Janáčkových oper v Plzni a Olomouci:

	Plzeň	Olomouc
Její pastorkyňa	12	8
Kát'a Kabanová	6	5
Příhody lišky Bystroušky	6	6
Šárka	0	1
Věc Makropulos	0	1
Z mrtvého domu	0	1

⁴⁴⁴ *Příhody lišky Bystroušky* v Plzni uvedeny v roce 1936, 1953, 1965, 1975, 1992, 2004.

⁴⁴⁵ Archiv MDO, ročenky a programy.

SOUČASNÝ POHLED OLOMOUCKÝCH DIRIGENTŮ A SÓLISTŮ NA JANÁČKOVU TVORBU

Moravské divadlo Olomouc má v sezóně 2012/2013 ve svém operním souboru tři dirigenty, kterými jsou Miloslav Oswald, zároveň vykonává funkci šéfa opery a operety, Petr Šumník (šéfdirigent) a Tomáš Hanák. Počet stálých operních a operetních sólistů je dvacet.

Pohled dirigentů a sólistů na tvorbu Janáčka je různorodý,⁴⁴⁶ ale z velké části pozitivní. Ovšem ani v budoucnu není možné očekávat velké změny, co do četnosti uvádění Janáčkových děl. S blížícím se „Rokem české hudby“ vyvstává otázka, zda právě v roce 2014 neuvede divadlo některou z Janáčkových oper, ale dle slov šéfa opery M. Oswalda: *„V budoucej sezóne nechystáme žiadnu z Janáčkových oper. Ak by k tomu malo prísť tak možno v sezóne 14/15 [...]“*

Co se týče vztahu olomouckých dirigentů⁴⁴⁷ k tvorbě Leoše Janáčka, je potěšující velká odhodlanost šéfdirigenta P. Šumníka: *„Janáček je pro dirigenta vždy výzva, [...]. Kdykoliv se s Janáčkovou hudbou jako dirigent mám možnost potkat, vždy se těším na náročnou a krásnou práci.“*

Pokud bychom vzali v potaz preference obou dirigentů, dočkali by se olomoučtí diváci nastudování *Její pastorkyně*, *Káti Kabanové* pod taktovkou M. Oswalda a pod vedením P. Šumníka by byla nastudována *Věc Makropulos* či *Z mrtvého domu*.⁴⁴⁸

Oba dirigenti mají své zkušenosti s Janáčkovou hudbou a její interpretací již za dob svého dirigentského studia. M. Oswald právě na tuto dobu vzpomíná slovy: *„Bolo to niečo nové, nenapočúvané a v určitom zmysle tento pocit z jeho hudby u mňa pretrváva stále.“* P.

⁴⁴⁶ Všechny otázky a odpovědi dirigentů a sólistů přes e-mailovou korespondenci, která probíhala v listopadu 2012, jsou uvedeny v původním znění, v příloze č. 36.

⁴⁴⁷ Nepodařilo se mi získat názory dirigenta Tomáše Hanáka, který dirigoval v roce 2003 *Příhody lišky Bystroušky*.

⁴⁴⁸ Otázka pro oba dirigenty zněla: *Je nějaká opera (z Janáčkových oper), kterou byste si chtěl zadirigovat?*

Šumník svůj vztah k Janáčkově zúročil již za dob studií: „*Jako dirigent jsem se s Janáčkem setkal prvně na svém absolventském koncertě na JAMU. Místo obvyklé symfonie jsem si do druhé půle koncertu vybral Tarase Bulbu.*“

P. Šumník vidí velký problém u Janáčkovy tvorby v její náročnosti a neochotě posluchačů se snažit tuto hudbu objevovat. „*Prokousat se Janáčkem stojí námahu a jen ten, kdo je ochoten investovat svůj čas a energii, přijde na to, jaká je v jeho hudbě krása. [...] Zdá se mi, že Janáčková hudba zůstane pro „fajnšmekry“.*“

V olomouckém operním souboru se našlo několik ochotných a sdílných pěvců, kteří se k tomuto „Janáčkovskému tématu“ vyjádřili. Jmenovitě je to sopranistka Elena Gazdíková, mezzosopranistka Václava Krejčí-Housková, mezzosopranistka Barbora Polášková, bývalá šéfka opery a operety (v letech 2002–2009), sopranistka Ludmila Machytková a tenorista Jakub Rousek.

Na první otázku: „*Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?*“ se všichni shodli, že vztah k Janáčkově hudbě mají pozitivní. B. Polášková upřímně dodává: „*Má cesta k Janáčkově hudbě však nebyla úplně přímočará, musela jsem se k jeho dílu postupně propracovat a hlavně dozrát.*“ L. Machytková vzpomíná na svou roli Káti a Jenůfy⁴⁴⁹ „*Měla jsem a mám ráda Janáčka - vždycky jsem tíhla k dramatickým rolím, které vám dají možnost hrát divadlo s plným nasazením.*“

Druhá otázka byla zaměřena na vysněnou roli v Janáčkových operách. „*Je nějaká role, z Janáčkových oper, kterou byste si chtěla zazpívat?*“ E. Gazdíková by si chtěla zazpívat Jenůfu z *Její pastorkyně*, V. Krejčí-Housková by toužila po Varvaře v *Káti Kabanové* nebo lišák Zlatohřbítek z *Příhod lišky Bystroušky*, B. Polášková by si ráda zazpívala Kostelničku z *Její pastorkyně* a z téže opery by si chtěl zazpívat Lacu J. Rousek.

⁴⁴⁹ Káti Kabanovou zpívala v roce 1998 a Jenůfu v roce 1995.

Z českého repertoáru dotázaní olomoučtí sólisté jednoznačně preferují Dvořákovu Rusalku.⁴⁵⁰ Otázka byla formulovaná velmi obecně: „Kterou operu (či přímo roli), z českého repertoáru, máte nejraději a proč?“ Ale B. Polášková uvedla i Janáčkovy opery – *Její pastorkyni*, *Příhody lišky Bystroušky* a *Výlety pana Broučka*. Sympatie k opeře *Její pastorkyňa* projevil také J. Rousek.

Čtvrtá otázka: „*Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?*“ E. Gazdíková zpívala pasáčka Jano v *Její pastorkyni*⁴⁵¹ a na tuto zkušenost vzpomíná: „[...] *byla to pro mne dobrá škola, jsou kladeny nároky na exponovanou hlasovou polohu, dobrou srozumitelnost textu a přirozenost ve výrazu.*“ J. Rousek popisuje svou cestu k Janáčkově: „*Pro mě byla na začátku velmi odlišná od ostatních a poněkud zvláštní, ale po čase jsem zjistil, že ty ostatní jsou vlastně velmi jednoduché. Janáčková hudba je zkrátka osobitá.*“

Poslední, pátá otázka byla úvahou, jak alespoň částečně prolomit bariéru mezi Janáčkovou hudbou a posluchači. „*Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?*“ B. Polášková ukazuje logickou cestu: „*Myslím, že si každý musí sám najít cestu k tomuto autorovi. Čím více se jeho hudba bude hrát, tím širší publikum osloví.*“ S tím souvisí i názor L. Machytkové: „*Janáčka musíte pochopit a porozumět mu.*“ E. Gazdíková zdůrazňuje zásadní problém: „*Jinak si myslím, že je jen a jen na šéfech a dramaturgii různých těles, jak často se bude hrát Janáčková hudba, ale to záleží na tom, jaký má kdo svůj osobní vztah k jeho hudbě. [...] Mám pocit, že pořád ještě trochu platí názor, že „doma nikdo není prorokem“ a Janáčkovy hudby si dokážou více cenit v zahraničí než doma.*“

To, zda se olomoučtí diváci dočkají nastudování některé z Janáčkových oper, záleží hlavně na osobních preferencích vedení divadla.

⁴⁵⁰ Tuto operu zmínil a náklonnost k ní vyjádřil i šéf opery M. Oswald. „Z české operní tvorby mám nejraději Dvořákovu Rusalku. Je mi blízka svým hudobním romantismem a krásou myšlienok.“

⁴⁵¹ Také E. Gazdíková zpívala Karolku v této inscenaci *Její pastorkyně* v roce 1995.

ZÁVĚR

Opery Leoše Janáčka tvořily důležitou součást repertoáru olomouckého operního souboru, zvláště v první polovině 20. století, kdy četnost jejich uvádění byla podstatně větší, než v současnosti. Z Janáčkovy tvorby zaznělo na olomoucké scéně šest oper – *Její pastorkyňa*, celkem v osmi nastudováních (a jedné obnovené premiéře roku 1954), *Káťa Kabanová* se dočkala pěti uvedení, v šesti nastudováních *Příhody lišky Bystroušky*, a pouze jedenkrát *Šárka*, *Věc Makropulos* a *Z mrtvého domu*.

Na četnost uvádění nebo neuvádění některých děl mají velký vliv především operní šéfové. Jejich preference se totiž zásadně promítají do dramaturgického plánu. Šéfy souboru se stávali především dirigenti, kteří většinu Janáčkových inscenací také nastudovali. Dirigentem nebyl pouze Václav Málek (šéf v období 1999–2002), jenž se věnoval operní režii a zpěvu, a také pěvkyně Ludmila Machytková (šéfkou v letech 2002–2009).

Prvním představením, jež se uskutečnilo na jevišti českého profesionálního divadla v Olomouci byla *Její pastorkyňa*. Premiéra se konala 4. října 1924 za přítomnosti samotného Janáčka. Olomouckým divákům se tímto nastudováním naskytl možnost setkat se poprvé s Janáčkovým operním dílem. Šéf a dirigent Karel Nedbal se k této opeře vrátil i v roce 1940 při svém druhém působení v Olomouci. Dle dalšího sledu uvádění jeho tvorby, svědčícím o vybudovaném pozitivním vztahu k tomuto autoru, můžeme doložit úctu olomoucké laické i odborné veřejnosti k jeho tvorbě.

Dalším obdobím, v němž se hojně uvádělo Janáčkovu dílo, bylo za šéfa a dirigenta Adolfa Hellera (ve funkci 1932–1939), který často spolupracoval s režisérem Oldřichem Stiborem. Heller uvedl *Příhody lišky Bystroušky*, *Její pastorkyňa* a *Šárku*. Divadlo v této době postrádalo početnější orchestr, což se samozřejmě projevilo zvukovou nevyvážeností. Přínosem těchto inscenací se staly přednášky

seznamující diváky s konkrétním dílem, v návaznosti na chystanou premiéru.

Dle recenzí, lze považovat za nejúspěšnější a nejkvalitnější období Iši Krejčího. Šéfem souboru byl v poválečné době, v letech 1945–1958. Krejčí dokázal výborně interpretovat především český repertoár a za dobu jeho působení v Olomouci zazněly všechny Smetanovy opery, některé Dvořákovy a Fibichovy. Také provedl dvě Janáčkova díla v několika nastudováních – *Její pastorkyňa* (1947, 1952, obnovená premiéra 1954, ke změně došlo pouze na postu několika sólistů) a *Káťa Kabanová* (1948). V této době se v recenzích nepíše nic o „překrývání“ pěvců orchestrem, čímž velmi trpěly předchozí inscenace. V dobových kritikách se zmiňovala jeho práce především s celkovou dynamikou, kterou uměl v dílech správně rozvrhnout a jeho precizní práce s orchestrem i pěvci.

Za nejkvalitnější inscenaci můžeme považovat právě *Její pastorkyni* nastudovanou v roce 1947 pod Krejčího vedením. Tato inscenace dosáhla počtu čtyřiceti osmi repríz. V hlavních rolích se představili znamenití olomoučtí pěvci: Božena Stoeurová (Buryovka), Jaroslav Sobota (Laca), Otakar Pavlis (Števa), Milada Marková (Kostelnička), Marie Hůrská (Jenůfa). V recenzi byla zmíněna i dobrá režijní práce Václava Černého s náležitě korespondující scénou Josefa Gabriela. Díky symbióze všech těchto složek se podařilo vytvořit jedno z nejúspěšnějších představení.

Věc Makropulos (1958) a *Z mrtvého domu* (1967) zazněly pouze jedenkrát, dle tisku se ovšem jednalo o kvalitní inscenace. Právě *Věc Makropulos* si Zdeněk Košler vybral jako první dílo při svém olomouckém působení. *Z mrtvého domu* dirigoval Pavel Pokorný, v kritikách mu byla vytknuta špatná srozumitelnost slova, přestože v této době soubor disponoval výbornými pěvci, jako např.: Amálie Braunová, Marie Hůrská-Vozková, Milada Marková, Božena Ministrová, Vlasta Ployharová, Václav Eremiáš, Hynek Maxa, Jaroslava Sobota, František Šifta, Josefa Šulista, Konrád Tuček.

Káťa Kabanová z roku 1973, nastudovaná Milošem Konvalinkou, se právem řadí k významným inscenacím, vzhledem k dvaceti šesti reprízám. Byla vyzdvihnuta především souhra výtvarníka Jiřího Procházky a režiséra Jiřího Glogara.

Jedna z posledních inscenací, která obdržela pouze kladné hodnocení, byla *Její pastorkyňa* nastudovaná roku 1978 pod vedením Reginalda Kefera. Inscenace měla čtyřicet dva repríz. Přestože Kefer neměl tehdy ještě tolik dirigentských zkušeností, zvláště s náročným Janáčkovým dílem, o to více věnoval úsilí své přípravě a zamýšlel se nad detaily, což se mu dle recenzí zadařilo. Při premiéře byla vyzdvihnuta i práce sbormistra Michaela Lorence, za vyvážený zvuk sboru. Zasluhu na úspěchu této inscenace měli i samotní pěvci v hlavních rolích: Božena Ministrová (Buryjovka), Leo Marian Vodička (Laca), Konrád Tuček (Števa), Amálie Braunová-Kadlčíková (Kostelnička), Petruše Cimburková (Jenůfa).

V 80. letech 20. století utichlo na nějaký čas uvádění Janáčkovy díla. V následujících letech se objevily pouze *Příhody lišky Bystroušky* (1989, 2003), *Její pastorkyňa* (1995), *Káťa Kabanová* (1998). Kritika neměla na úroveň těchto inscenací jednotný názor. Zvláště alternace hlavních rolí představovaly problém, neboť nebyly vyrovnané. Problém se také začal objevovat v ekonomické oblasti, kdy se omezovalo hostování pěvců z jiných divadel a přistoupilo se k obsazování zpěváků mimo jejich hlasové obory. V těchto otázkách také spatřuji důvody, proč již deset let nebyla žádná Janáčkovy inscenace v Olomouci provedena.

Dle srovnání s Divadlem J. K. Tyla v Plzni, si olomoucká scéna, co do počtu provedených Janáčkových inscenací nevede zle a čísla nejsou extrémně nízká. Procentuelně se počet inscenací zvednul díky několika operním šéfům, kteří Janáčka na repertoár řadili pravidelně.

Při srovnání četnosti uvádění oper, v letech 1924–2003, s díly Smetanovými (padesát sedm nastudování) a Dvořákovými (třicet čtyři nastudování), které byly v Olomouci provedeny, rozdíl jsou již velké.

Z rozhovoru, se současným šéfem Miloslavem Oswaldem, zda právě k blížícímu se „Roku české hudby“ divadlo uvažuje o zařazení některého Janáčkovy díla, bylo zjištěno, že je uvedení směřováno až na sezónu 2014/2015.

Doufejme, že brzy olomoucké divadlo na svou úspěšnou historii uvádění Janáčkových oper naváže, a že i olomouckým divákům se dostane opět možnosti slyšet některé Janáčkovy operní dílo.

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

Literatura:

DRLÍKOVÁ, Eva, ed.: *Leoš Janáček: Život a dílo v datech a obrazech*, Brno, 2004.

ČÁSTKOVÁ, Patricie: *Káťa Kabanová na brněnském jevišti*, Brno, 2003.

FIRKUŠNÝ, Leoš: *Poslední Janáčková opera Z mrtvého domu*, Brno, 1937.

HELFERT, Vladimír, ed. *Musikologie: Sborník pro hudební vědu a kritik k 100. výročí narození Leoše Janáčka*, svazek 3, Praha, 1955.

HELFERT, Vladimír: *O Janáčkově*: Soubor statí a článků, Praha, 1949.

HUDEC, Vladimír: *Kalendárium opery a operety*, in: AUPO, *Facultas Philosophica, Philosophica-aesthetica 31, Musicologica Olomucensia VIII*, Olomouc, 2006.

JANÁČEK, Leoš: *Příhody lišky Bystroušky: opera o 3 jednáních*, klavírní výtah, Vídeň, 1924.

JANÁČEK, Leoš. *Šárka: opera o 3 jednáních: na libreto L. Janáčka podle stejnojmenného dramatu J. Zeyera*, klavírní výtah, Brno, 2000.

JOSEFÍK, Josef, ed.: *Almanach k sedmdesátému výročí vzniku českého divadla v Olomouci 1920/1990*, Olomouc, 1990.

KAŠLÍK, Hynek: *Retuše Karla Kovařovice v Janáčkově opeře Její pastorkyňa*, Praha, 1938.

Německé listy vídeňské o zájezdu Olomoucké opery do Vídně 1924. Vídeň, 1924.

NOWAK, Jan, ed., STEINMETZ, Karel, ed.: *Leoš Janáček světový a regionální: sborník z 29. ročníku muzikologické konference Janáčkiana 2008*, (webová konference), Ostrava, 2008.

PETRŽELKA, Ivan: *Leoš Firkušný o Janáčkově a české hudbě*, Brno, 2007.

PŘIBÁŇOVÁ, Svatava, ZAHŘÁDKA, Jiří: *Leoš Janáček ve fotografiích*, Brno, 2008.

- PŘIBÁŇOVÁ, Svatava – LEDEREROVÁ-PROTIVOVÁ, Zuzana: *Svět Janáčkových oper*, Brno, 1998.
- RACEK, Jan: *Leoš Janáček a současní moravští skladatelé*, Brno, 1940.
- RACEK, Jan: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*, Brno, 1963.
- RACEK, Jan: *Poznámky k tvůrčímu profilu*, Olomouc, 1938.
- SCHULZ, Jindřich, ed.: *Dějiny Olomouce*, 2. svazek, Olomouc, 2009.
- SILNÁ, Ingrid, ed.: *Hudba v Olomouci a na střední Moravě III.*, Olomouc, 2009.
- SIMEONE, Nigel, TYRELL, John, STRAKOVÁ, Theodora, ed.: *Janáček's works: a catalogue of the music and writings of Leoš Janáček*, Oxford, 1997.
- SMETANA, Robert: *Vyprávění o Leoši Janáčkově*, Olomouc, 1948.
- SOUKUP, Michal: *Oldřich Šimáček: Scénografie*, Olomouc, 1989.
- STEINMETZ, Karel, ed.: *Almanach: Moravské divadlo Olomouc 1920–2000*, Olomouc, 2000.
- ŠEDA, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha 1961.
- ŠEVČÍKOVÁ, HANA: *Oldřich Stibor: Malá bibliografie k 80. výročí narození*, Olomouc, 1981.
- ŠTĚDRŇ, Bohumír: *Leoš Janáček: K jeho lidskému a uměleckému profilu*, Praha, 1976.
- ŠTĚDRŇ, Miloš: *Leoš Janáček a hudba 20. století: paralely, sondy, dokumenty*, Brno, 1998.
- ŠTEFANIDES, Jiří a kol. *Kalendárium dějin divadla v Olomouci: (od roku 1479)*, Praha, 2008.
- TYRELL, John: *Janáček: Years of a Life. Volume 2 (1914–1928)*, Tsar of the Forests, London, 2007.
- VOGEL, Jaroslav: *Leoš Janáček*, Praha, 1997.
- VIČAROVÁ, Eva, ed.: *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I., In memoriam Vladimír Hudec*, Olomouc, 2007.
- ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, I. díl: *Její pastorkyňa, Příhody lišky Bystroušky*, Brno, 2010.

ZBAVITEL, Jan: *Interpretační poznámky ke studiu inscenací Leoše Janáčka*, II. díl: Káťa Kabanová, Z mrtvého domu, Brno, 2011.

Slovníky:

ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko a ŠTĚDRONĚ, Bohumír, ed.: *Československý hudební slovník osob a institucí, Díl I., A-L*, Praha, 1963.

ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko a ŠTĚDRONĚ, Bohumír, ed.: *Československý hudební slovník osob a institucí, Díl II., M-Ž*, Praha, 1965.

HOSTOMSKÁ, Anna: *Opera: průvodce operní tvorbou*, 7. dopl. vyd, Praha, 1965.

JANOŤA, Dalibor a KUČERA, Jan Pavel.: *Malá encyklopedie české opery*, Praha, 1999.

ŠORMOVÁ Eva, ed.: *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Vyd. 1. Praha, 2000.

TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, I. díl, A-J*, Praha, 1999.

TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, II. díl, K-P*, Praha, 1999.

TOMEŠ, Josef, et al.: *Český biografický slovník XX. století, III. díl, Q-Ž*, Praha, 1999.

Diplomové práce:

KŘUPKOVÁ, Lenka: *K hudebně dramatické struktuře opery Věc Makropulos Leoše Janáčka*, Olomouc 1995. Diplomová práce (vedoucí práce: BEK, Mikuláš).

ONDREJKOVÁ, Alice: *Olomoucké studio Československého rozhlasu – hudební redakce, vysílání, nahrávání a dramaturgie v letech 1949–1993*, Olomouc 2011. Disertační práce (školitel: VIČAR, Jan).

SKROTTOVÁ, Marie: *Působení Karla Nedbala v Olomouci se zaměřením na léta 1940–1944*, Olomouc 2012. Bakalářská práce (vedoucí práce: ONDREJKOVÁ, Alice).

Tisk:

Československý deník

Hanácké noviny

Hudební rozhledy

Kdy-kde-co

Kulturní žurnál ZIP

Lidové noviny

Moravská orlice

Moravský deník

Moravský večerník

Národní noviny

Našinec

Nový den

Olomoucký den

Opus musicum

Právo

Stráž lidu

Svobodné slovo

Volné slovo

Internetové zdroje:

<http://www.hanakostelecka.cz>, foto I. Šimáček.

<http://www.moravskedivadlo.cz/cinohra/umelci/?s=detail&id=54>

<http://www.moravskedivadlo.cz/opera-a-opereta/umelci/>

[http://www.mistopismoravy.cz/print/os.php?os\[id\]=192](http://www.mistopismoravy.cz/print/os.php?os[id]=192)

<http://scena.cz/index.php?d=1&o=3&c=2377&r=10>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Julius_Pelik%C3%A1n

http://en.wikipedia.org/wiki/Opera_houses_in_the_Czech_Republic

Archivní materiály:

Státní okresní archiv v Olomouci, fond: Moravské divadlo Olomouc
(1921) 1945–2005 , M 5–88

Archiv MDO – fotografie a videonahrávky z inscenací

Divadelní ročenky

Programové listy Krajského oblastního divadla v Olomouci (1957)

Programové listy Divadla Oldřicha Stibora v Olomouci (1958, 1963)

Divadelní programy k operním inscenacím uložené ve VKOL

Za oponou, měsíčník MDO (květen 2003)

Soupis Janáčkových oper na scéně Divadla J. K. Tyla v Plzni
(poskytnuty Šárkou Čermákovou, archivářkou divadla v Plzni)

Programy Janáčkových oper v ND Praha, uložené ve VKOL

Rozhovory:

- rozhovory probíhaly v listopadu 2012 formou e-mailové korespondence

Elena Gazdíková

Václava Krejčí-Housková

Ludmila Machytková

Barbora Polášková

Miloslav Oswald

Petr Šumník

Jakub Rousek

SHRNUTÍ

Tato práce se zabývá operami Leoše Janáčka, které byly provedeny na scéně olomouckého divadla v letech 1924–2003. První inscenací, jíž mohli olomoučtí diváci spatřit, byla roku 1924 *Její Pastorkyňa*, premiéra se uskutečnila za přítomnosti skladatele. Naopak poslední dosud nastudovanou premiérou byly *Příhody lišky Bystroušky* z roku 2003. Olomoucký operní soubor v tomto časovém rozmezí provedl z Janáčkova operního díla 6 titulů, v celkovém počtu 22 nastudování. Úroveň všech inscenací byla sledována především v dobových recenzích, v tisku a dalších archivních materiálech. Každému nastudování byla v práci věnovaná samostatná kapitola, která podává ucelený přehled o inscenaci.

SUMMARY

This work deals with the Leos Janacek's operas staged at the Moravian Theatre Olomouc between the years 1924 and 2003. The first production that Olomouc theatre goers could see was *Jenufa* in 1924. The premiere was attended by the composer himself. The most recently prepared production was *The Cunning Little Vixen*, whose premiere took place in 2003. During this time period, the Olomouc opera ensemble prepared 6 titles in a total of 22 productions of Janacek's opera work. The quality of all the productions was observed mainly in contemporary reviews, in the press and other archival materials. Each production is given a separate chapter of this work in the form of a comprehensive overview.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Diplomarbeit befasst sich mit den Opern von Leos Janacek, die auf der Bühne des Theaters in Olmütz zwischen 1924-2003 aufgeführt wurden. Die erste Aufführung, die die Zuschauer in Olmütz sehen konnten, war die Oper *Její Pastorkyňa (Jenufa)* in 1924. Die Erstaufführung fand unter der Teilnahme des Komponisten Leos Janacek statt. Die letzte, bis dahin einstudierte Premiere war *Prihody lisky Bystrousky (Das schlaue Füchlein)* von 2003. In diesem Zeitraum bereitete das Olmützer Opernensemble insgesamt 6 Janaceks Werke mit der Anzahl von 22 Inszenierungen. Inszenierungsniveau wurde v. a. in Rezensionen und weiteren Archivunterlagen gefolgt. Jeder Einstudierung wurde in der Arbeit ein Kapitel gewidmet, das ausführliche Informationen über die Inszenierungen gibt.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 **Premiéry Janáckových oper v Olomouci**
- Příloha č. 2 **Operní šéfové v olomouckém divadle**
- Příloha č. 3 **Ředitelé olomouckého divadla**
- Příloha č. 4 **Janáckův reliéf na divadelní budově, pohled na zadní trakt divadelní budovy**
- Příloha č. 5 **Leoš Janáček s tehdejším ředitelem olomouckého divadla Antonínem Drašarem (Luhačovice 1927)**
- Příloha č. 6 **Leoš Janáček se spolužákem Antonínem Petzoldem (Luhačovice 1928)**
- Příloha č. 7 **Finanční odměna za uvádění českého repertoáru, 1940**
- Příloha č. 8 **Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1947)**
- Příloha č. 9 **Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1952 a 1954)**
- Příloha č. 10 **Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1963)**
- Příloha č. 11 **Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1978)**
- Příloha č. 12 **Návrh kostýmů Růženy Švecové pro inscenaci Její pastorkyňa (1995)**
- Příloha č. 13 **Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1995)**
- Příloha č. 14 **Fotografie scény od Oldřicha Šimáčka pro inscenaci Káťa Kabanová (1948)**
- Příloha č. 15 **Rozpočet pro inscenaci Káťa Kabanová (1973)**
- Příloha č. 16 **Smlouva na návrh kostýmů pro inscenaci Káťa Kabanová (1973)**
- Příloha č. 17 **Fotografie z inscenace Káťa Kabanová (1973)**
- Příloha č. 18 **Návrh kostýmů Josefa Jelínka pro inscenaci Káťa Kabanová (1998)**
- Příloha č. 19 **Fotografie z inscenace Káťa Kabanová (1998)**

- Příloha č. 20 **Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1957)**
- Příloha č. 21 **Rozpočet pro inscenaci Příhody lišky Bystroušky (1970)**
- Příloha č. 22 **Žádost o povolení účinkování dětí v opeře Příhody lišky Bystroušky (1970), seznam dětí**
- Příloha č. 23 **Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1970)**
- Příloha č. 24 **Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1970) - Hukvaldy**
- Příloha č. 25 **Náklady na divadelní programy v sezóně 1988/1989**
- Příloha č. 26 **Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1989)**
- Příloha č. 27 **Rozhovor s režisérem Václavem Věžníkem o Bystroušce (2003)**
- Příloha č. 28 **Návrh kostýmů Jana Duška pro inscenaci Příhody lišky Bystroušky (2003)**
- Příloha č. 29 **Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (2003)**
- Příloha č. 30 **Titulní strany k programu Příhody lišky Bystroušky (1957) a Věc Makropulos (1958)**
- Příloha č. 31 **Plán premiér a rozpočet na rok 1958**
- Příloha č. 32 **Fotografie z inscenace Věc Makropulos (1958)**
- Příloha č. 33 **Smlouva na návrh kostýmů pro inscenaci Z mrtvého domu (1967)**
- Příloha č. 34 **Ceny Oldřicha Stibora, 1967**
- Příloha č. 35 **Fotografie z inscenace Z mrtvého domu (1967)**
- Příloha č. 36 **Přepisy rozhovorů s dirigenty a sólisty MDO**

Příloha č. 1

Premiéry Janáčkových oper v Olomouci

Premiéra	Opera	Dirigent	Režisér
4.10.1924	Její pastorkyňa	Karel Nedbal	Bohuš Vilím
21.11.1931	Kát'a Kabanová	Emanuel Bastl	Přemysl Pospíšil
12.1.1935	Příhody lišky Bystroušky	Adolf Heller	Oldřich Stibor
21.9.1935	Její pastorkyňa	Adolf Heller	Oldřich Stibor
26.2.1938	Šárka	Adolf Heller	Oldřich Stibor
30.11.1940	Její pastorkyňa	Karel Nedbal	Oskar Linhart
14.4.1943	Příhody lišky Bystroušky	Jaroslav Budík	Jiří Fiedler
14.3.1947	Její pastorkyňa	Iša Krejčí	Václav Černý
25.9.1948	Kát'a Kabanová	Iša Krejčí	Václav Černý
7.9.1952*	Její pastorkyňa	Iša Krejčí	Karel Jernek
23.2.1957	Příhody lišky Bystroušky	František Preisler	Emil F. Vokálek
7.12.1958	Věc Makropulos	Zdeněk Košler	Jiří Fiedler
27.10.1961	Kát'a Kabanová	Zdeněk Košler	Emil F. Vokálek
10.11.1963	Její pastorkyňa	Pavel Pokorný	Emil F. Vokálek
28.10.1967	Z mrtvého domu	Pavel Pokorný	Emil F. Vokálek
27.9.1970	Příhody lišky Bystroušky	Pavel Pokorný	Emil F. Vokálek
28.10.1973	Kát'a Kabanová	Miloš Konvalinka	Jiří Glogar
18.3.1978	Její pastorkyňa	Reginald Kefer	František Preisler
22.1.1989	Příhody lišky Bystroušky	Reginald Kefer	Martin Dubovic
18.6.1995	Její pastorkyňa	Oldřich Bohuňovský	Martin Dubovic
26.6.1998	Kát'a Kabanová	Michel Philippe	Václav Věžník
16.5.2003	Příhody lišky Bystroušky	Tomáš Hanák	Václav Věžník

* 21. 8. 1954 obnovená premiéra této inscenace

Příloha č. 2

Operní šéfové v olomouckém divadle

Funkční období	Jméno
1920 - 1921	Jaroslav Stuka-Wilkonski
1921 - 1928	Karel Nedbal
1928 - 1932	Emanuel Bastl
1932 - 1939	Adolf Heller
1940 - 1945	Karel Nedbal
1945 - 1958	Iša Krejčí
1958 - 1962	Zdeněk Košler
1963 - 1972	Pavel Pokorný
1972 - 1977	Miloš Konvalinka
1977 - 1989	Reginald Kefer
1990 - 1998	Martin Dubovic
1999 - 2002	Václav Málek
2002 - 2009	Ludmila Machytková
2010 - dosud	Miloslav Oswlad

Příloha č. 3

Ředitelé olomouckého divadla

Funkční období	Jméno
1920 - 1921	Jaroslav Stuka-Wilkonski
1921 - 1931	Antonín Drašar
1931 - 1943	Stanislav Langer
1943 - 1954	Julius Lébl
1954 - 1957	Stanislav Křupka
1957 - 1976	Svetozar Vitek
1976 - 1985	Josef Srovnal
1985 - 1989	Miroslav Klimeš
1989 - 1996	Josef Josefík
1996 - 2002	Václav Kožušník
2002 - 2003	Daniel Wiesner
2003 - 2009	Václav Kožušník
2010 - dosud	Josef Podstata

Příloha č. 4

**Janáčkův reliéf na divadelní budově, pohled na
zadní trakt budovy** (autor reliéfu Julius Pelikán)

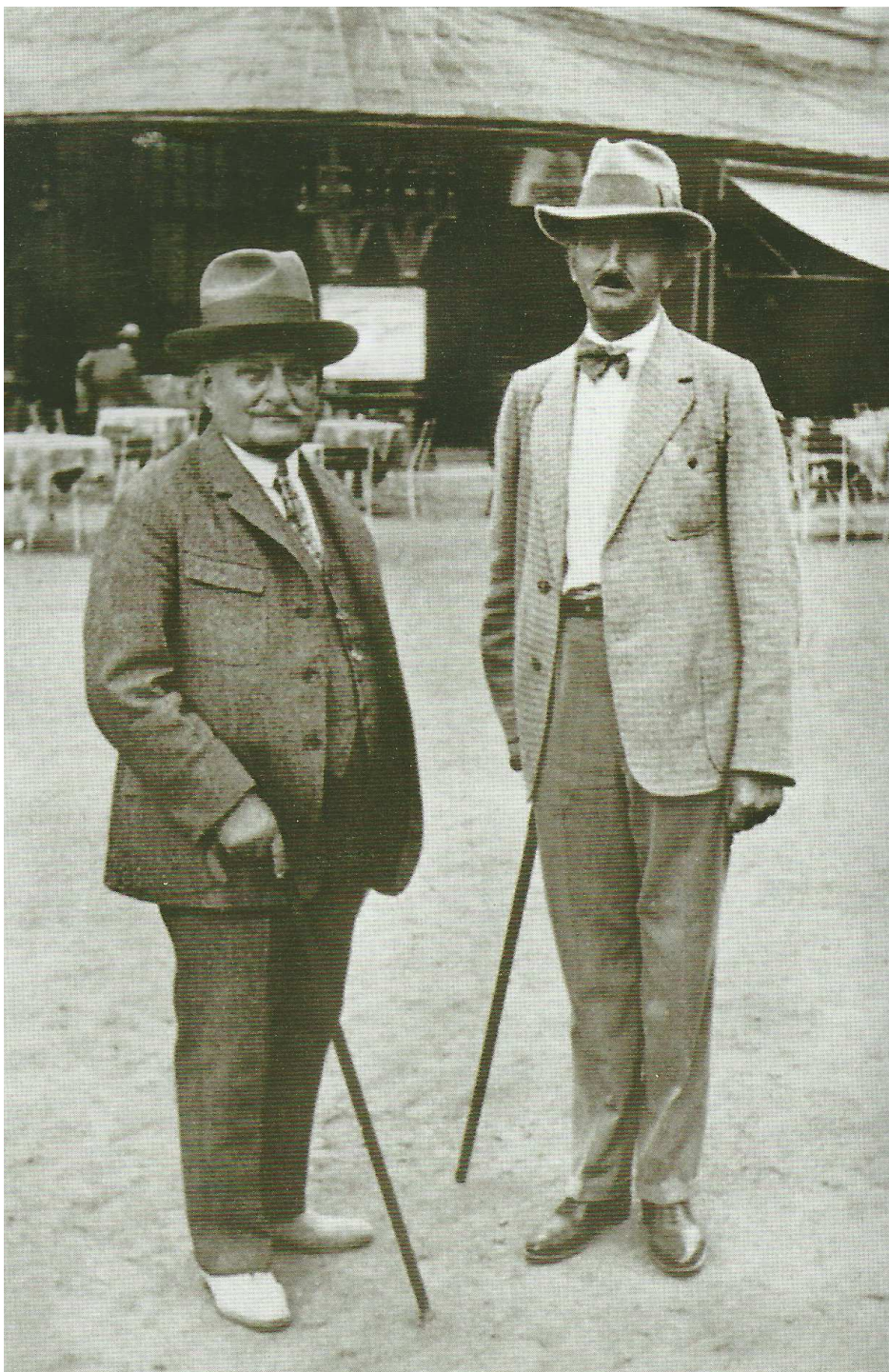
zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Julius_Pelik%C3%A1n

zdroj: autorka

Příloha č. 5

Leoš Janáček s tehdejším ředitelem olomouckého divadla Antonínem Drašarem (Luhačovice 1927)

zdroj: PŘIBÁŇOVÁ, S., ZHRÁDKA, J.: *Leoš Janáček ve fotografiích*, Brno, 2008.

Příloha č. 6

**Leoš Janáček se spolužákem Antonínem Petzoldem
(Luhačovice 1928)**

zdroj: PŘIBÁŇOVÁ, S., ZAHŘÁDKA, J.: *Leoš Janáček ve fotografiích*, Brno, 2008.

Příloha č. 7

Finanční odměna za uvádění českého repertoáru, 1940

SBOR PRO ZŘÍZENÍ
DRUHÉHO NÁRODNÍHO DIVADLA
V PRAZE
NÁRODNÍ MUSEUM

Dne 15. listopadu 1940.

sekretariát Praha I., Dušní 17.

Tit.

506

Ředitelství Českého divadla

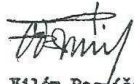
v Olomouci.

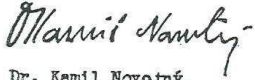
Vážení pánové,

správní výbor Sboru pro zřízení Druhého Národního Divadla v Praze uděluje Vám po slyšení poroty, v níž zasedali vedle paní Leopoldy Dostalové pánové Dr. A. Chaloupka, Karel Engelmüller, dr. Ludvík Kundera a dr. Kamil Novotný odměnu K 30.000 za umělecky hodnotný převážně český repertoar Vašeho divadla v údobí posledního roku.

Sdělujíc Vám toto usnesení, vyslovujeme své blahopřání a přejeme zdar Vaší další umělecké činnosti.

SBOR PRO ZŘÍZENÍ
DRUHÉHO NÁRODNÍHO DIVADLA
V PRAZE.

Dr. Vilém Pospišil,
předseda.

Dr. Kamil Novotný,
jednatel.

zdroj: Olomoucká opera 1920-1941, Olomouc, 1941, s. 33.

Příloha č. 8

Fotografie z inscenace *Její pastorkyňa* (1947)

zdroj: Kabeláč, V.: *Olomoucké divadlo v desetiletí 1945-1955*, Olomouc, 1957.

Příloha č. 9

Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1952 a 1954)

Milada Marková - Kostelnička

zdroj: Programové listy, č. 3, 1963, s. 7.

Příloha č. 10

Fotografie z inscenace *Její pastorkyňa* (1963)

Paraska Vandrová-Janečková – Jenůfa, František Šifta – Laca

zdroj: Stráž lidu, roč. 69., č. 20, 16.2. 1989, s. 4, foto Karel Konečný.

P. Vandrová-Janečková – Jenůfa, Jan Pleticha – Laca

zdroj: Programové listy, č. 6, 1963, s. 5.

Václav Eremiáš – Števa, Milada Marková - Kostelnička

Božena Ministrová – Stařenka Buryjovka, Konrád Tuček - Števa

zdroj: Programové listy, č. 6, 1963, s. 6.

Příloha č. 11

Fotografie z inscenace *Její pastorkyňa* (1978)

Leo Marian Vodička – Laca, Petruše Cimburková - Jenůfa

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

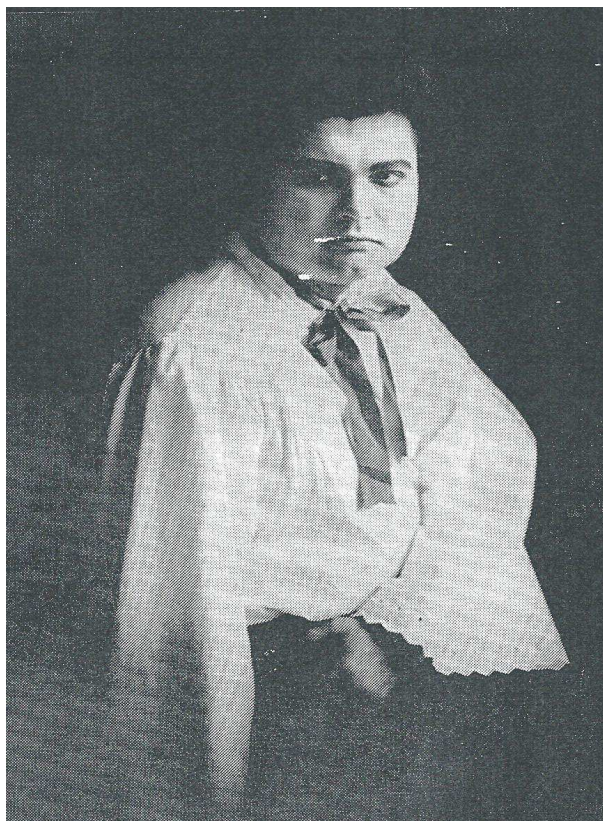
Petruše Cimburková – Jenůfa, Stanislav Zajíček - Rychtář
zdroj: Kdy-kde-co, č. 5, 1978, s. 21, foto Ivan Šimáček.

P. Cimburková – Jenůfa, Konrád Tuček - Števa

Amálie Braunová-Kadlčíková - Kostelnička

Leo Marian Vodička - Laca

zdroj: Divadelní program olomoucké premiéry 18. 3. 1978, VKOL.

Příloha č. 12

Návrh kostýmů Růženy Švecové pro inscenaci *Její pastorkyňa* (1995)

Návrh kostýmu pro Števu

Návrh kostýmu pro Jenůfu

zdroj: Divadelní program olomoucké premiéry 18. 6. 1995, VKOL.

Příloha č. 13

Fotografie z inscenace Její pastorkyňa (1995)

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

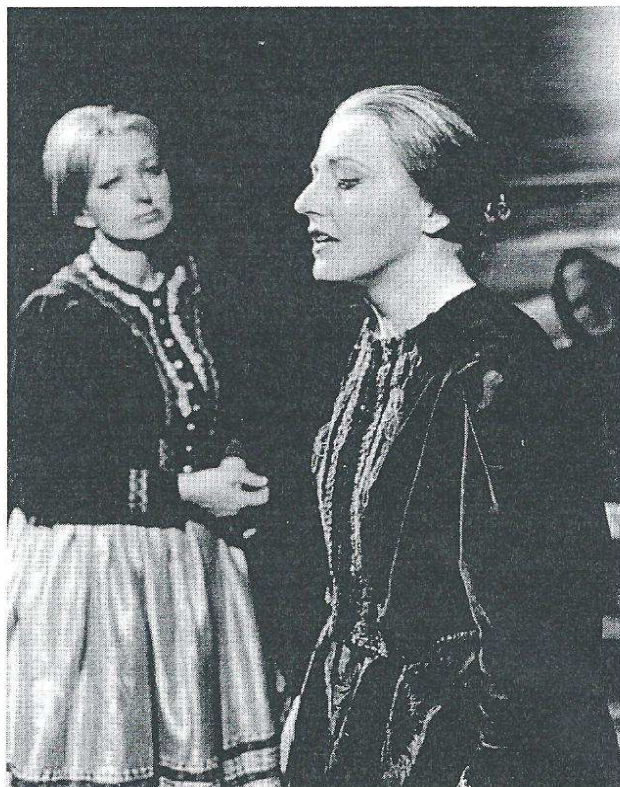

Petr Martínek - Števa

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

Ludmila Machytková (Jenůfa) a Magda Málková (Kostelnička) v olomoucké Její pastorkyni Foto Ivan Šimáček

zdroj: Hudební rozhledy, roč. 48, č. 8, 1995, s. 18.

L. Machytková – Jenůfa

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

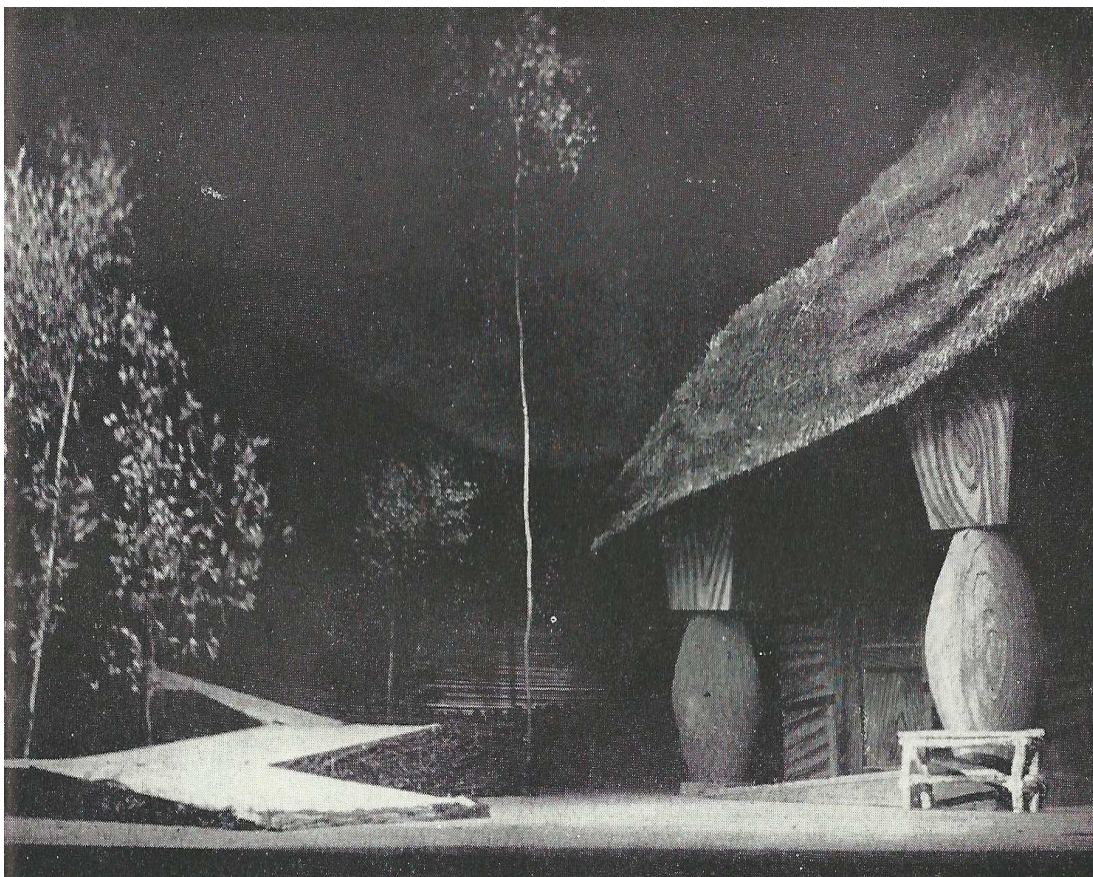

M. Málková – Kostelnička, L. Machytková - Jenůfa

Zdroj: Právo, roč. 5, č. 149, 27.6. 1995, s. 4, foto I. Šimáček.

Příloha č. 14

**Fotografie scény od Oldřicha Šimáčka pro inscenaci
Káťa Kabanová (1948)**

zdroj: Kabeláč, V.: *Olomoucké divadlo v desetiletí 1945-1955*, Olomouc, 1957.

Příloha č. 15

Rozpočet pro inscenaci Káťa Kabanová (1973)

Divadlo Oldřicha Stibora Olomouc
 Premiéra dne: 28.10.1973 v Olomouci
 Režie: J. Glagar

Hra: Káťa Kabanová - výroba
 dekoraci: J. Procházka
 kostýmů: E. Zapletalová

Číslo práce: 745
 Dne: 31.10.1973
 Inv. č.

VPV/1 - dekorční dílny	Materiál	Mzda	Režie	Celkem	Účtový předpis		
					Úset	MD	D
stolarská dílna	5.306,53			5.306,53	111/7-1		13.503,85
malířská dílna	7.602,82			7.602,82	111/7-2		13.303,81
zámečnická dílna	513,52			513,52	300/8	26.807,66	
čalounická dílna					070/4	26.807,66	
rekvizitáma	80,98			80,98	080/4		26.807,66
VPV/1 - celkem	13.503,85			13.503,85			
VPV/2 krejčovská a vlasenkářská dílna							
krejčovna pánská	5.041,91	Loď kom- Kčs	526,93/	5.841,91			
krejčovna dámská	6.421,55			6.421,55			
vlasenkářská dílna	1.040,35			1.040,35			
VPV/2 - celkem	13.303,81			13.303,81			
	26.807,66			26.807,66			
Celkem náklady na výrobu DKP				26.807,66			
Náklady na opravu DKP	2.420,54			2.420,54			

Celkem 53.615,32 53.615,32

předepsal: _____
 zautřoval: _____

zpracoval: J. Procházka
 Rozpočet 43.493 Kčs
 Výsledek 41.524 Kčs
 Rozdíl (+, -) 191 Kčs

NZ k účtování:
 111/7-1-Káťa 13.503,85
 111/7-2 11.736,53
 111/7-2-Loď kom. 526,93
 111/7-2-Vpr.vlasů 1.040,35
 26.807,66

Glagar klášel účten
Procházka provedl účten
Zapletalová vedoucí účten

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 152 Mp, č. kart. 56.

Příloha č. 16

Smlouva na návrh kostýmů pro inscenaci Kát'a Kabanová (1973)

Divadlo Oldřicha Stibora
v Olomouci

V Olomouci dne 28. 6. 1973

Dohoda o provedení práce ve vedl. pracovní činnosti

Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci a výtvarník
Eliška Zapletalová Olomouc
vedoucí úseku kostýmní výtvarny DOS bytem
zaměstnaný v Divadle Oldřicha Stibora v Olomouci

uzavřeli podle ustanovení § 232, odst. 2b a § 238 ZP, tuto dohodu:

- 1/ Výtvarník vypracuje pro Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci po dohodě s režisérem návrhy scénické výtvarny - návrhy kostýmů pro hru :
"Kát'a Kabanová"
Barevné návrhy scénických dekorací budou dodány s půdorysy jednotlivých scén a rozkresy detailů v měřítku nejméně 1 : 50 nebo modelem scény. U kostýmních návrhů bude uveden doporučený materiál a připojeny detaily ornamentů, ozdob a pod.
Výtvarník odpovídá za slohovou a dobovou správnost a za uměleckou kvalitu díla. Vedoucí výtvarník divadla je však oprávněn bez újmy stylu a umělecké hodnoty návrhů přizpůsobit je daným podmínkám divadla.
31. 8. 1973
- 2/ Návrhy budou dodány do
Výtvarník bude na dožádání divadla nápomocen při realizaci návrhů v dílnách a zúčastní se technických příprav generálních zkoušek.
- 3/ Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci zaplatí výtvarníkovi honorář podle § 13 vyhl.č.90/70 Sb.
50,- za 1 kostýmní návrh - padesátkorun ---
Kčs slovy
Honorář je splatný po dodání a schválení návrhů. Honorář podléhá srážce daně z literární a umělecké činnosti a příslušné srážce pro Ochrannou organizaci autorskou při Českém fondu výtvarných umělců v Praze. Honorář se rozumí včetně provozovacího honoráře jednou provždy.
Zdanění bude provedeno a/ srážkou zálohy ve výši ... %, jež divadlo poukáže výplat. místu, b/ srážkou 3%ní sazby na základě předloženého potvrzení z výplat. místa (zákon č. 160/68 Sb.).
- 4/ Při cestě do Olomouce a pobytu v Olomouci (resp. na zájezdové scéně) na pozvání divadla vyplatí Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci výtvarníkovi cestovné a noležné podle normálních sazeb.
- 5/ Nebude-li termín dodání dodržen, vyhrazuje si divadlo právo srážet ze sjednané částky 1% za každý den zpoždění, případně od smlouvy odstoupit, kdyby zpožděním byl ohrožen termín premiéry.
- 6/ Výtvarník je povinen předložit potvrzení organizace, u níž je v řádném pracovním poměru, že mu byla externí spolupráce s Divadlem Oldřicha Stibora v Olomouci povolena.

Ředitel DOS : Výtvarník : Zapletalová

Divadlo
Oldřicha Stibora
Olomouc

MTZ-12-1559-70

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 153 M9, č. kart. 56.

Příloha č. 17

Fotografie z inscenace *Káťa Kabanová* (1973)

Eva Kinclová - Káťa

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

Zdena Talpová – Káťa

František Šifta - Boris

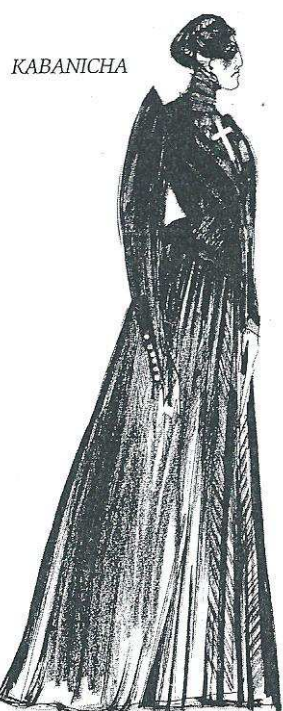

Božena Ministrová - Kabanicha

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 153 Mp, č. kart. 56, divadelní program z premiéry 28. 10. 1973.

Příloha č. 18

Návrh kostýmů Josefa Jelínka pro inscenaci Kát'a Kabanová (1998)

zdroj: Divadelní program olomoucké premiéry 26. 6. 1998, VKOL.

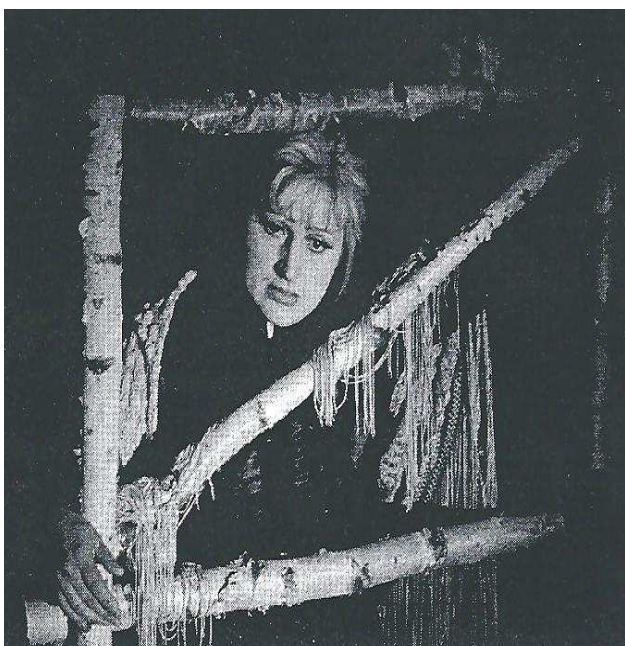
Příloha č. 19

Fotografie z inscenace *Káťa Kabanová* (1998)

Ludmila Machytková – Káťa, Tomáš Krejčířek - Tichon

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

Valentina Čavdarová – Káťa

L. Machytková - Káťa

zdroj: Kulturní žurnál ZIP, roč. 2, č. 9, září 1998, s. 23, foto I. Šimáček.

Ondřej Doležal – Tichon, L. Machytková - Káťa

Zdroj: Hudební rozhledy, roč. 51, č. 9, září 1998, s. 27, foto I. Šimáček.

Magda Málková – Kabanicha, Tomáš Krejčířík - Tichon, V. Čavdarová - Káťa

zdroj: Svobodné slovo, roč. 90, č. 151, 30. 6. 1998, s. 8, foto I. Šimáček.

V. Čavdarová - Káťa, Václav Málek - Boris

zdroj: Hanácké noviny, roč. 9, č. 89, 29. 6. 1998, s. 6, foto I. Šimáček.

Příloha č. 20

Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1957)

Milada Marková - Lišák, Jitka Krupová - Bystrouška

zdroj: Programové listy, č. 3, 1957, s. 18, foto František Bartůněk.

*Alois Tesař - Jezevec,
J. Krupová - Bystrouška*

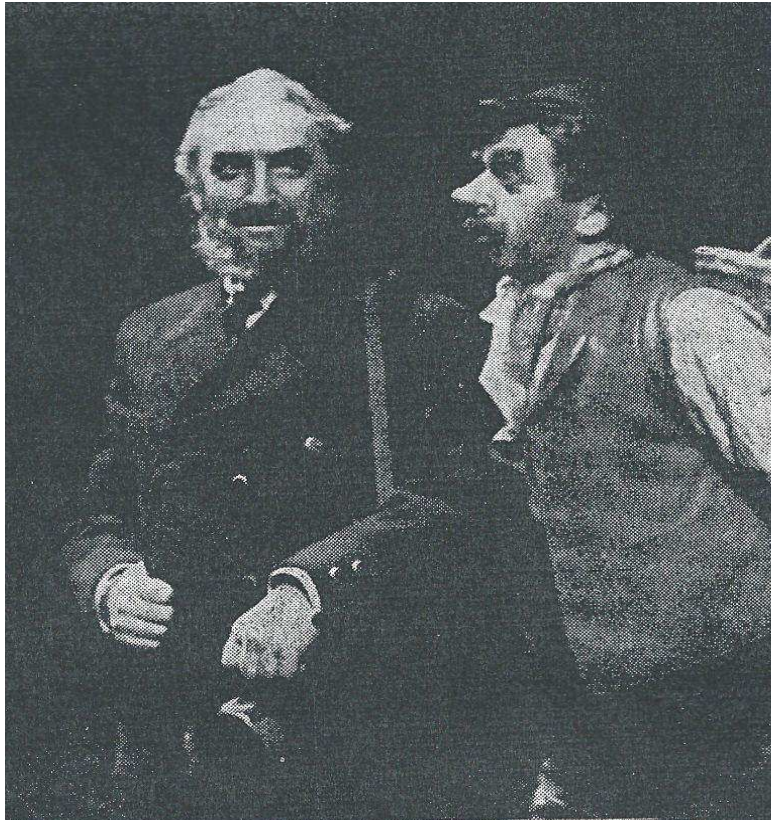
zdroj: Programové listy, č. 3, 1957, s. 12, foto F. Bartůněk.

Marie Burešová – Bystrouška, Růžena Jelínková - Lišák

M. Burešová – Bystrouška, R. Jelínková – Lišák
zdroj: Programové listy, č. 3, 1957, s. 12, foto F. Bartůněk.

Otto Kubín – Revírník, Vladimír Ott – Harašta

Josef Šulista – Revírník, Jarmila Bošínová - Lapák

zdroj: Programové listy, č. 3, 1957, s. 12, foto F. Bartůněk.

Příloha č. 21

Rozpočet pro inscenaci Příhody lišky Bystroušky (1970)

Divadlo Oldřicha Stibora Olomouc **Hra: Příhody lišky Bystroušky - výroba**

Premiéra dne: 27.9.1970 v Olomouci **Číslo práce: 788**

Režie: E. F. Jekel **dekoraci: J. Procházka**

Inv. č.: **Konfirmaci: A. Henig**

Dne: **Inv. č.:**

VPV / 1 - dekorční dílny	Materiál	Mzda	Režie	Celkem	Účtový předpis		
					Účet	MD	D
stolářská dílna	5.932,61			5.932,61	111/7-1	21.856,70	
masířská dílna	15.056,14			15.056,14	111/7-2	7.372,80	
zámečnická dílna	816,15			816,15	330/3	29.239,50	
lépárně-šitářská dílna osvětlovací	91,80			91,80	070/4	29.239,50	
rekrutážní					350/4	29.239,50	
VPV / 1 - celkem	21.856,70			21.856,70			
VPV / 2 - krejčovská a vlásenkářská dílna							
krejčovská pánská	932,24			932,24			
krejčovská dámská	6.383,56			6.383,56			
vlásenkářská dílna							
VPV / 2 - celkem	7.372,80			7.372,80			
Celkem náklady na výrobu DKP	29.239,50			29.239,50			
Náklady na opravu DKP							

Celkem 58.479,-- 58.479,--

předeplatil: **Kčn 36.340,--**
 zaúčtoval: **Kčn 33.888,26**
Rozpočet Kčn 2.451,24
Výhled Kčn
Rozdíl Kčn

MZ k účtování:
 111/7-1 - Liška 21.856,70
 111/7-2 - " 7.372,80

 29.239,50

Procházka vedoucí účetní
Henig skladní účetní

prov. aml. předst. *Procházka* vedoucí účetní

ml. 15.03.80 0744 7407

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 152 Mp, č. kart. 56.

Příloha č. 22

Žádost o povolení účinkování děti v operě Příhody lišky Bystroušky (1970), seznam dětí

Seznam dětí olomouckých škol, účinkujících v operě "Příhody lišky Bystroušky"

Olomoucký úřad školství
23. IX. 1970
V O p e ř e
Příloha č. 17 IX. 70

ZDŠ Olomouc, Dvořákova ulice
1. Jana Foglová
2. Irena Grohmannová
3. Kateřina Hudcová
4. Magda Kulovaná
5. Helena Šabková
6. Jiří Procházský
7. Lubomíra Novotná

ZDŠ Olomouc, Zeyerova ulice
8. Sárka Doleželová
9. Zuzana Veselá

ZDŠ Jiřího z Poděbrad, Olomouc
10. Degan Horanová
ZDŠ Komenium, Olomouc
11. Anna Jančíková
12. Ivana Rikalová

ZDŠ Olomouc, Hájkova ulice
13. Jarmila Černá
14. Alena Zavadilová
ZDŠ Olomouc-Řepčín
15. Vladimír Zelenka
16. Eva Zelenková
17. Petr Prošek

ZDŠ Olomouc-Meřetín
18. Hana Martinová
19. Ivana Petrá

ZDŠ R. Terera, Olomouc
20. Lenka Krejčířová

ZDŠ Františka Štupky, Olomouc
21. Irena Prášilová
ZDŠ Olomouc Pvl. K. Marze
22. Zuzana Stiborová
ZDŠ Bratří Cervíů, Olomouc
23. Iveta Pacáková

Odbor školství ONV v Olomouci souhlasí s tím, aby uvedení žáci vystupovali v operě Leoše Janáčka "Příhody lišky Bystroušky" za předpokladu, že bude zabezpečen pedagogický dozor.

Vedoucí odboru školství ONV v Olomouci
Okresní národní výbor Josef Št. v Olomouci
odbor školství

Okresní národní výbor
školský odbor
O l o m o u c
15. září 1970

Žádost o povolení účinkování žáků olomouckých škol v inscenaci opery Leoše Janáčka "Příhody lišky Bystroušky"

Vážení soudruzi,
k 50. výročí trvání stálého leského divadla v Olomouci připravujeme slavnostní premiéru opery Leoše Janáčka "Příhody lišky Bystroušky", jež bude uvedena v neděli dne 27.9.1970 v 19 hodin večer ve Velkém divadle v Olomouci.

V této operě je skladatelem používán dětský pěvecký sbor včetně několika sólových dětských partů, jenž je v naší inscenaci navíc ještě doplněn dětskými tanečními kreacemi. Navázali jsme - jako již mnohokrát před tím - spolupráci s učiteli s.L. dislavem Klimešem a jeho dětským sborem, jehož členové budou v operě vystupovat. Ředitelé jednotlivých škol jsme požádali o povolení vystupování pro jednotlivé žáky s tím, že o děti bude během představení postaráno odborným dozorem. Přikládáme seznam účinkujících dětí dle jednotlivých škol a prosíme, abyste jejich externí spolupráci s naším divadlem laskavě povolili.

Děkujeme Vám předem co nejlépe za pochopení a se soudrušským pozdravem

seznam
Dr. V/os

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 152 Mp, č. kart. 56.

Příloha č. 23

Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1970)

Vlasta Ployharová – Bystrouška, Zdena Talpová - Lišák

zdroj: SDOS Olomouc v desítiletí 1965-1975, 1975, s. 100, foto I. Šimáček.

V. Ployharová - Bystrouška

zdroj: Kdy-kde-co, č. 12, 1970, foto I. Šimáček.

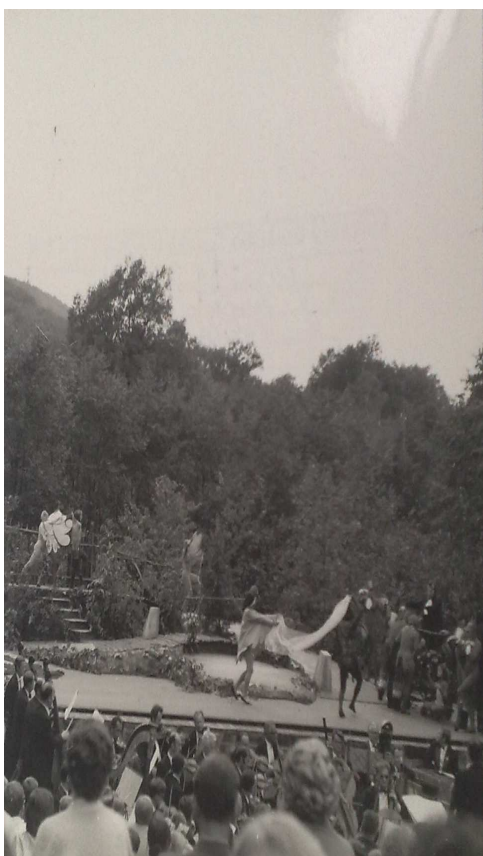
zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

zdroj: Archiv MDO, foto I. Šimáček.

Příloha č. 24

**Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky
(1970) - Hukvaldy**

zdroj: Archiv MDO, foto I.Šimáček.

Příloha č. 25

Náklady na divadelní programy v sezóně 1988/1989

Inscenace sezóny 1988/89 - náklady programů, číslo

Název	Prem	Náklad	Pozn.	Číslo	
1. Škola pro ženy	18.9.88	4.500	H	o 380032088	✓
2. Jak se v Čechách tancovalo	27.9.88	3.500	H	o 380032188	✓
3. Rigolletto	9.10.88	7.500	H, HM	o 380032288	✓
4. Uherská svatba	23.10.88	8.000	H, HM	o 380032388	✓
5. Loupežnická historie	1.11.88	4.000	H	o 380032588	✓
6. Thyl Ulenspiegel	30.10.88	4.000	H	o 380032488	✓
7. Titus	27.11.88	4.000	H, HM, SP	o 380032688	✓
8. Hledá se panie	11.12.88	6.000	H, HM	o 380032788	✓
9. Svatební noci	18.12.88	4.000	H	o 380032888	✓
10. Neapolská choroba	? .12.88	600	SP	o 380033488	✓
11. Popelka a princ	Z 1.1.89	5.500		o 380032988	✓
12. Příhody lišky Bystroušky	22.1.89	7.500	H, HM	o 380033088	✓
13. Dům u tří děvčátek	12.2.89	8.000	H	o 380033188	✓
14. Sluha dvou pánů	19.2.89	5.000	H	o 380033288	✓
15. Bludný Holanďan	19.3.89	4.000		o 380033388	✓
16. Limonádový Joe	2.4.88	8.000	H	o 380033588	✓
17. Srpnová neděle	9.4.88	5.500	H	o 380033688	✓
18. Baletní triptych	30.4.89	4.000	H	o 380033788	✓
19. Smrt obchodního cestujícího	21.5.89	5.000		o 380033888	✓
20. Cikánský baron	4.6.89	10.000	H	o 380033988	✓
21. Dvanáctá noc	11.6.89	4.500	H	o 380034088	✓
22. Z Košic do Aše a zpět	25.6.89	4.000		o 380034188	✓

Schváleno Sm KNV - OK č.j. Kult. 1331/88-Nem-Tk-403/16 z 7.7.1988

Na vědomí: s. Sulovský, s. Hertlová

Za správnost opisu: Arelyová, v.r.

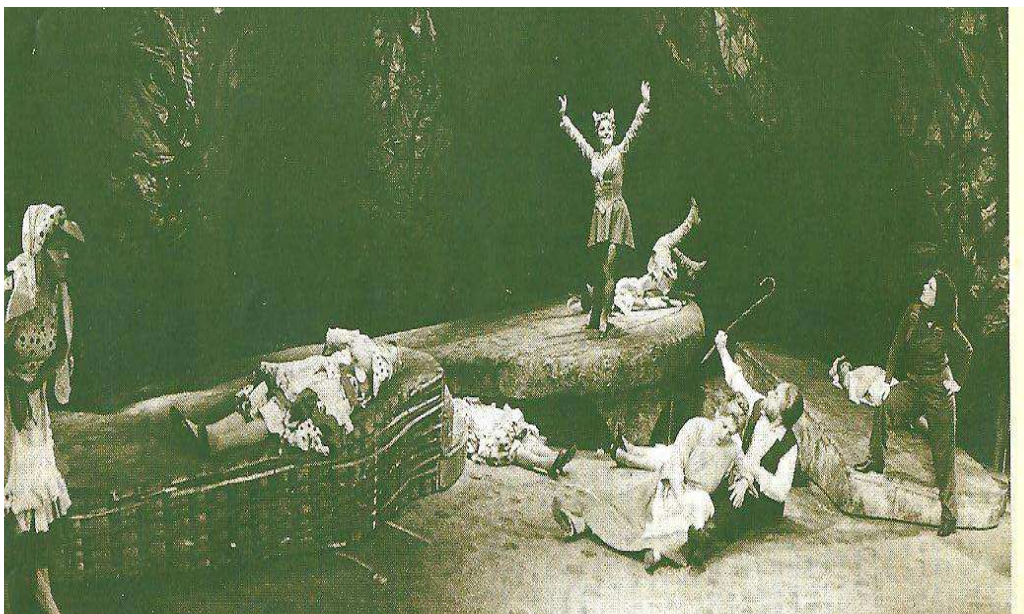
Příloha č. 26

Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (1989)

Jana Majtnerová - Bystrouška

zdroj: Stráž lidu, roč. 69, č. 20, 16.2. 1989, s. 4, foto I. Šimáček

J. Majtnerová - Bystrouška

zdroj: Almanach MDO 1920-2000, Olomouc, 2000, s. 39, foto I. Šimáček.

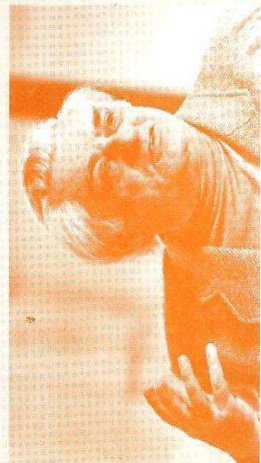
Rozhovor s režisérem Václavem Věžníkem o Bystroušce (2003)

Premiéra

PŘÍHODY LIŠKY BYSTROUŠKY

Hejten o Bystroušce s Václavem Věžníkem...

Přední český operní režisér Václav Věžník nastudoval se souborem MDO Janáčkovo Lišku Bystroušku Olomouci je hned po Brně jeho nejčastějším působištěm. Jako režisér nastudoval kolem 200 inscenací a jeho "osudovými" hudebními skladateli jsou W.A.Mozart, Giuseppe Verdi, Bedřich Smetana a právě Leoš Janáček – počet inscenací jejich děl se blíží jednomu slitu. „To si teprve mohu dovolit říct, že jim rozumím,“ tvrdí sám režisér. Nejpodstatnější postřehy a názory na operu zachytil ve své autobiografii Život s operou.

režisér Václav Věžník

Jaký je Váš názor na současné snahy o modernizaci opery?

Jediný problém v operě je ten, že režiséři propadají touze dělat módní inscenace. Nejde přece o to, dělat operu pro nějaké znalce, kteří dilo vidějí několikrát a chtějí by je zhlédnout v „nové“ úpravě. Proč by člověk, který určitý kus nezná, měl vidět právě ozvláštěnou verzi? To je vydáváno za modernizaci opery, ale je to poslední hřebík do rakve opery, protože opera potřebuje svoje ozvučení, to potřebuje právě podpořit stylizaci, má svůj skladebný styl, který je vynášen zpěvem. V operě existuje taková licence, že vše, co je zpěvu podřízeno (dueta, sborů), to vše vytváří divadelní estetiku, která je nenapodobitelná. V momentě, kdy přijde činoherní režisér do opery, neví, co má např. se sborem dělat, protože v činohře se s tím nesetkal, a tak se sbory škrtá. Nebo si vezme choreografa a on mu vymyslí nesmyslné tanečky.

Je možné hovořit o krizi opery?

Ano, ale spíše v tom smyslu, že se nepíše dobrá nová opera. V současné době nahrazuje operu muzikál, to je nová forma opery – próza, písnička, duet, sbor.

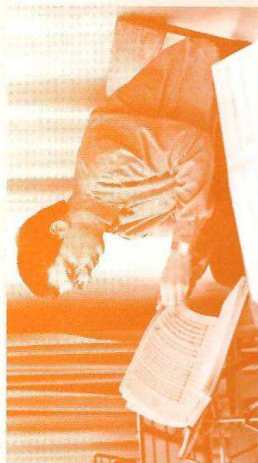
režisér Václav Věžník

Premiéra

Proč operní skladatelé nevezmou to, co funguje v muzikálu? Snaží se o duchaplné věci, intelektuální texty, ale to nefunguje a v operě ani fungovat nemůže, protože podstatou opery není působit na rozum, ale na srdce, na cit. Hudba sama o sobě působí velmi silně na city člověka. A výborná hudba musí být prvním režisérem divadla. Promlouvá srdce, promlouvá afekt - emoce. Poezie musí být poslušnou sestrou hudby, jak říká Mozart. Já беру operu v dnešní době jako velice nutný lék pro společnost, protože si myslím, že společností by potřebovala daleko více citovosti a jednoduchoosti, prostoty, proto hrozně bráním např. Smetanu, o němž kritici tvrdí, že nemá co říci dnešku. Ale to není pravda, protože on se zabýval prostými city člověka.

Inscenoval jste Lišku Bystroušku již několikrát, naposledy v Brně, mění se nějak zásadně Váš pohled na tuto operu?

Tady jsou sice jiné možnosti, než v Brně, to ale neznamená, že by tím měla být ta inscenace ochuzena. Něco je ku prospěchu pro Janáčka na malé scéně, že ta srozumitelnost může být větší.

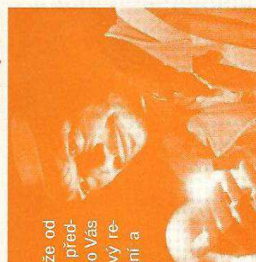
dirigent inscenace Tomáš Hanák

Jde o princip pohledu z různých perspektiv. Janáček se na to dívá hned očima člověka, čili v té lidské dimenzi, a hned očima zvířete. Je třeba Janáčkově věřit, vytvořil epos o přírodě a on sám neviděl přírodu pokrivenou. Dnešní trend režie by měl být především moderními prostředky umocňovat sílu hudby, a to podle mého názoru je dneska hlavně světo. Jde ale o to podtrhnout to, co autor říká. Ideální je, když práce režiséra končí tím, že on sám zmizí v herci. Když z něj režisér dokáže tolik vytráhnout, že si sám bude myslet, že to udělal bez režiséra – to pak bude ten nejlepší výkon.

-kol-, -kyz-, -fis-

Divadelní předání pro sezonu 2003/2004

Vážení diváci, rádi bychom Vás upozornili, že od května budeme opět prodávat a obnovovat předplacené pro nadcházející sezonu. I tentokrát pro Vás Moravské divadlo Olomouc připravilo poutavý repertoár, čítající tituly baletní, operní, operetní a činoherní. Stranou nezůstane ani dětský divák, kterým nabízáme jejich pravidelné nedělní toulky pohádkovými kraji. Vše a mnohem více se dozvíte z katalogu předplatného, který je pro Vás k dispozici zdarma.

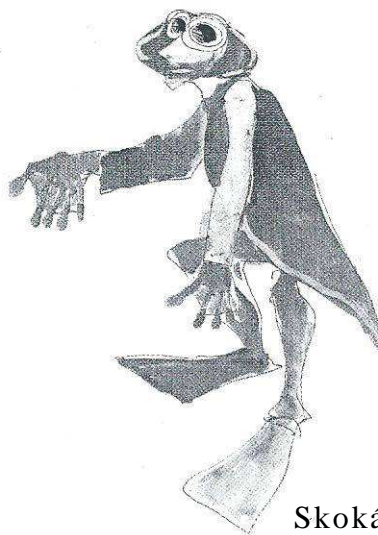

Příloha č. 28

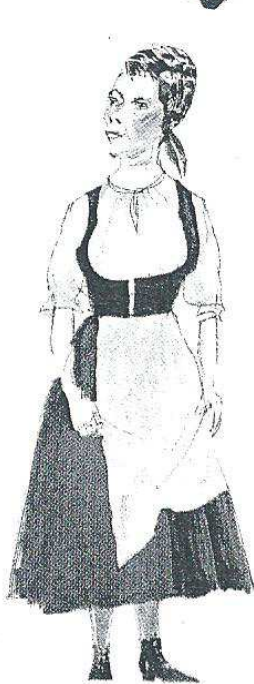
Návrh kostýmů Jana Duška pro inscenaci Příhody lišky Bystroušky (2003)

Liška

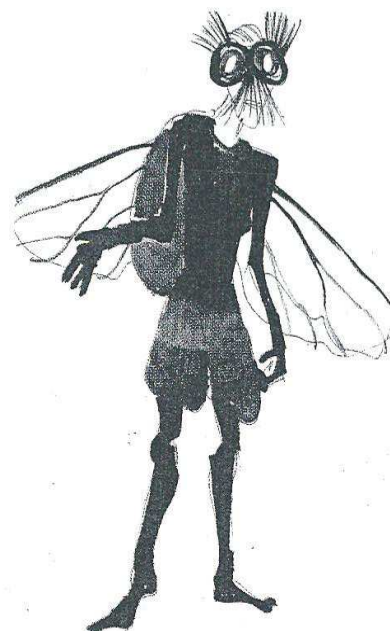
Skokánek

Paní revírníková

Revírník

Komár

zdroj: Divadelní program olomoucké premiéry 16. 5. 2003, VKOL.

Příloha č. 29

Fotografie z inscenace Příhody lišky Bystroušky (2003)

Hana Kostelecká - Lišák, Elena Gazdíková - Bystrouška

zdroj: <http://www.hanakostelecka.cz>, foto I. Šimáček.

H. Kostelecká – Lišák, E. Gazdíková - Bystrouška

zdroj: Hudební rozhledy, roč. 56, č. 9, 2003, s. 16, foto Lenka Šaldová.

Klára Novotná - Bystrouška, Lea Vítková - Lišák

zdroj: Právo, Střední Morava, roč. 13, č. 112, 15. 5. 2003, foto Vlasta Hradilová.

H. Kostecká - Lišák, E. Gazdíková - Bystrouška

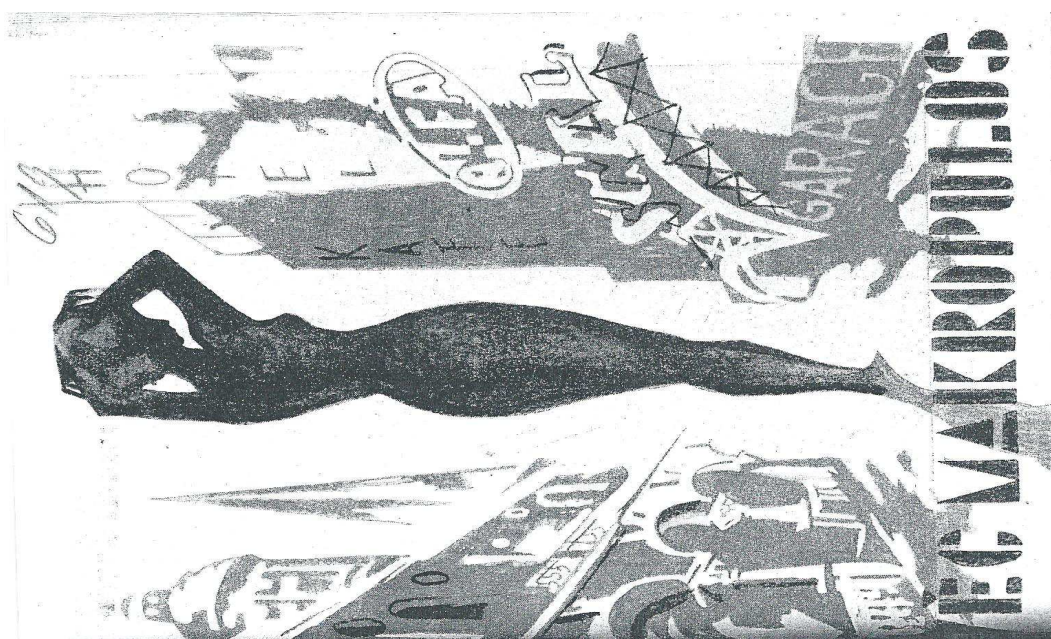
zdroj: <http://scena.cz/index.php?d=1&o=3&c=2377&r=10>

Příloha č. 30

Titulní strany k programu Příhody lišky Bystroušky (1957) a Věc Makropulos (1958)

zdroj: Divadelní program olomoucké premiéry 23. 2. 1957, VKOL.

zdroj: Divadelní program olomoucké premiéry 7. 12. 1958, VKOL.

Plán premiér a rozpočet na rok 1958

B. P l á n p r e m i é r

Čís.	Název hry	Autor	Druh	Premiéra	Rozp. limit	Ceny	Divadlo	Předplatné
1.	Jak přišla basa do nebe	M. Kubátová	1. činohra	5. I.	10.000,-	Z	ND	1958
2.	Psychlavci	K. Kovařovic	1. opera	1. II.	34.000,-	Z	VD	"
3.	Host z Paříže	L. Tabi	1. opereta	9. II.	8.000,-	Z	ND	"
4.	O veselém pěvci	A. Holková	1. hra pro ml.	9. II.	1.000,-	D	ND	mimo
5.	Kupec benátský	W. Shakespeare	2. činohra	22. II.	28.000,-	Z	VD	1958
6.	Taková láska	P. Kohout	3. činohra	2. III.	12.000,-	Č	VD	"
7.	Létající koberec	C. Hindem	2. hra pro ml.	8. III.	1.000,-	M	VD	mimo
8.	Marta	Fr. v. Flotow	2. opera	15. III.	20.000,-	Z	VD	1958
9.	Fatinica	Fr. Suppé	2. opereta	29. III.	18.000,-	Z	ND	"
10.	Petrůška-Scherezáda	L. Stravinskij	1. balet	12. IV.	22.000,-	Z	VD	"
11.	Bílá nemoc	M. R. Kopsakov	4. činohra	27. IV.	22.000,-	Č	VE	"
12.	Paní Marjánka	J. K. Tyl	3. opereta	9. V.	20.000,-	Z	ND	"
13.	Divadlo za bránou	B. Martinů	3. opera	18. V.	18.000,-	Z	VD	"
14.	Xantipa	J. Morstin	5. činohra	8. VI.	10.000,-	Č	VD	"
15.	Jitřní paní	P. Casona	6. činohra	15. VI.	8.000,-	Č	VD	"
16.	Okouzlující přítel	Mikodem-Pečke	4. opereta	22. VI.	20.000,-	Z	ND	"
17.	Traviata	G. Verdi	4. opera	29. VI.	6.000,-	Z	VD	mimo
18.	Všichni moji bližní	C. M. Pensa	7. činohra	28. IX.	10.000,-	Č	VD	1958
19.	Píseň tajey	J. Miljutin	5. opereta	5. X.	16.000,-	Z	ND	"
20.	Hra pro mládež	xx	3. hra pro ml.	5. X.	1.000,-	D	VD	mimo
21.	Faust a Markéta	Ch. Gounod	5. opera	12. X.	20.000,-	Z	VD	1958
22.	Když hleďme radost	V. Rozov	8. činohra	26. X.	8.000,-	Č	VD	"
23.	Periwóla	J. Offenbach	6. opereta	16. XI.	20.000,-	Z	ND	"
24.	Věc Makropulos	L. Janáček	6. opera	23. XI.	18.000,-	Z	VD	1959
25.	Lebůčí jezero	P. I. Čajkovskij	2. balet	7. XII.	12.000,-	Z	VD	mimo
26.	Růžové poupě	E. Zola	9. činohra	14. XII.	8.000,-	Č	ND	1958
27.	Peer Gynt	H. Ibsen	10. činohra	21. XII.	20.000,-	Z	VD	1959

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 109 Kp, č. kart. 40.

Příloha č. 32

Fotografie z inscenace Věc Makropulos (1958)

*Milada Marková – Emilia Marty, Josef Šulista – dr. Kolenatý,
František Šifta - Gregor*

zdroj: Programové listy, č. 3, 1963, s. 7.

Příloha č. 33

Smlouva na návrh kostýmů pro inscenaci Z mrtvého domu (1967)

Divadlo Oldřicha Stibora
v Olomouci

V Olomouci dne 2.9.1967

Smlouva o dílo

Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci a výtvarník
Zas. umělec Adolf Wenig bytem Praha 5, Janáčkovo nám. 5
zaměstnaný v
uzavřeli tuto smlouvu:

- 1) Výtvarník vypracuje pro Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci po dohodě s režisérem návrhy scénické výpravy a kostýmů pro hru:
"L. Janáček "Z mrtvého domu"
Barevné návrhy scénických dekorací budou dodány s půdorysy jednotlivých scén a rozkresy detailů v měřítku nejméně 1:50 nebo modelem scény. U kostýmních návrhů bude uveden doporučený materiál a připojeny detaily ornamentů, ozdob a pod.
Výtvarník odpovídá za slohovou a dobovou správnost a za uměleckou kvalitu díla. Vedoucí výtvarník divadla je však oprávněn bez újmy stylu a umělecké hodnoty návrhů přizpůsobit je daným podmínkám divadla.
- 2) Návrhy budou dodány do 13.10.1967
Výtvarník bude na dožádání divadla nápomocen při realizaci návrhů v dílnách a zúčastní se technických, příp. generálních zkoušek.
- 3) Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci zaplatí výtvarníkovi honorář
Kčs 40 - za 1 kostým návrh - čtyřicet korun -
Honorář je splatný po dodání a schválení návrhů. Honorář podléhá srážce daně z literární a umělecké činnosti a příslušné srážce pro Ochrannou organizaci autorů při Českém fondu výtvarných umělců v Praze. Honorář se rozuší včetně provozu honoráře jednou provždy.
- 4) Při cestě do Olomouce a pobytu v Olomouci (resp. na zájezdové scéně) na pozvání divadla vyplatí Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci výtvarníkovi cestovné a noční sazby podle normálních sazeb.
- 5) Nebude-li termín dodání dodržen, vyhrazuje si divadlo právo srážeti za sjednané částky 1% za každý den zpoždění, případně od smlouvy odstoupit, kdyby zpožděním byl ohrožen termín premiéry.
Z honoráře bude poukázáno 10% výplat. místu a 2% pro fond výtvarných umělců.

Ředitel DOS: Výtvarník:

Divadlo Oldřicha Stibora
OLMOUC

MTZ/13/Z-30/1988/66

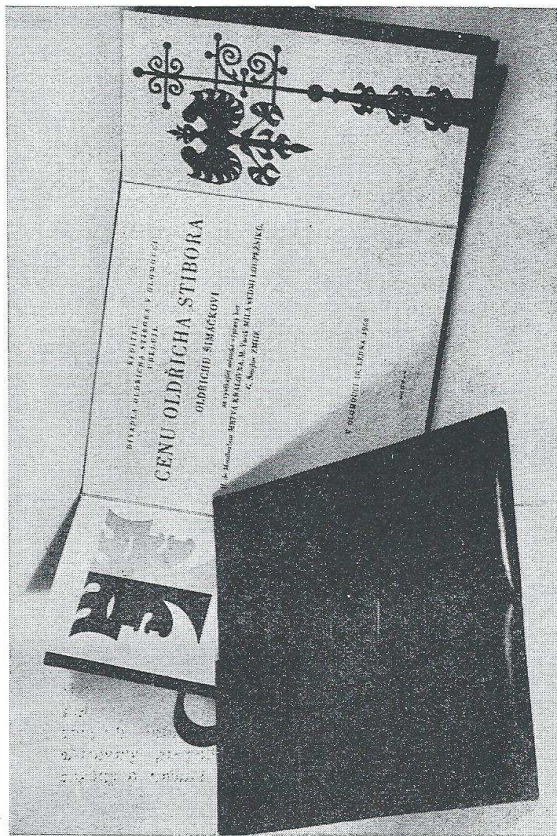
Adolf Wenig

zdroj: Státní okresní archiv Olomouc, fond: Divadlo Oldřicha Stibora v Olomouci (1921) 1944 - 1990, Sig. M 5-88., inv. č. 44 Rch, č. kart. 17.

Ceny Oldřicha Stibora, 1967

CENY OLDŘICHA STIBORA

byly poprvé uděleny na slavnostním zasedání
umělecké rady divadla dne 5. ledna 1968
k 25. výročí smrti Oldřicha Stibora

— 8 —

CENY OLDŘICHA STIBORA ZA ROK 1967

MICHAELE KUBISOVĚ

za vynikající umělecký výkon ve hře G. Šmejlova-
A. N. Tolstého Zmije v roli OLGY ZORINOVÉ

JANU PLETICHOVI

za vynikající umělecký výkon v opeře L. Janáčka
Z mrtvého domu v roli SKURATOVA

OTAKARU PAVLISOVI

za vynikající umělecký výkon v muzikálu My fair
Lady v roli PLUKOVNÍKA PICKERINGA

PAVLU POKORNĚMU

za vynikající hudební nastudování opery L. Janáčka
Z MRIVÉHO DOMU

JIŘÍMU SVOBODOVI

za vynikající inscenaci revoluční hry G. Šmejlova-
A. N. Tolstého ZMIJE

OLDŘICHU ŠIMÁČKOVÍ

za vynikající scénické výpravy her
H. de Montherlant MRTVÁ KRÁLOVNA
M. Vacek MILÁ SEDMI LOUPEŽNÍKŮ
G. Šmejlov-A. N. Tolstoj ZMIJE

Dr. JOSEFU TRÁGROVI

za publicistické zhodnocení osobnosti a díla
OLDŘICHA STIBORA

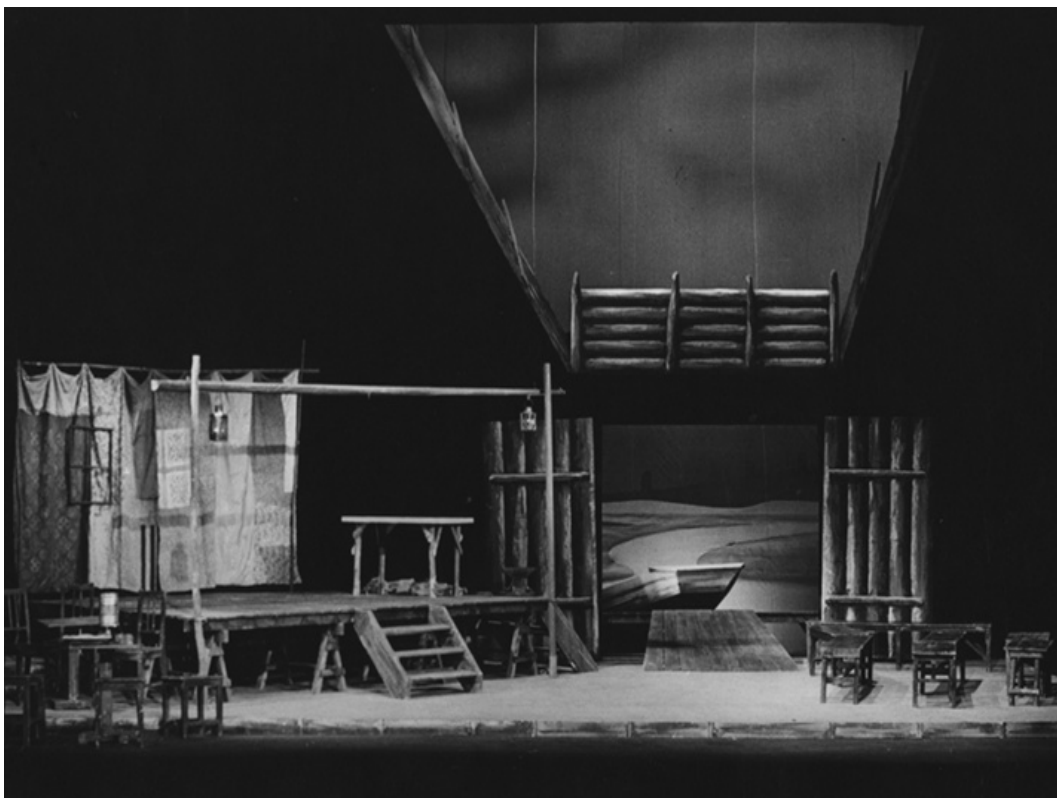
— 9 —

Příloha č. 35

Fotografie z inscenace Z mrtvého domu (1967)

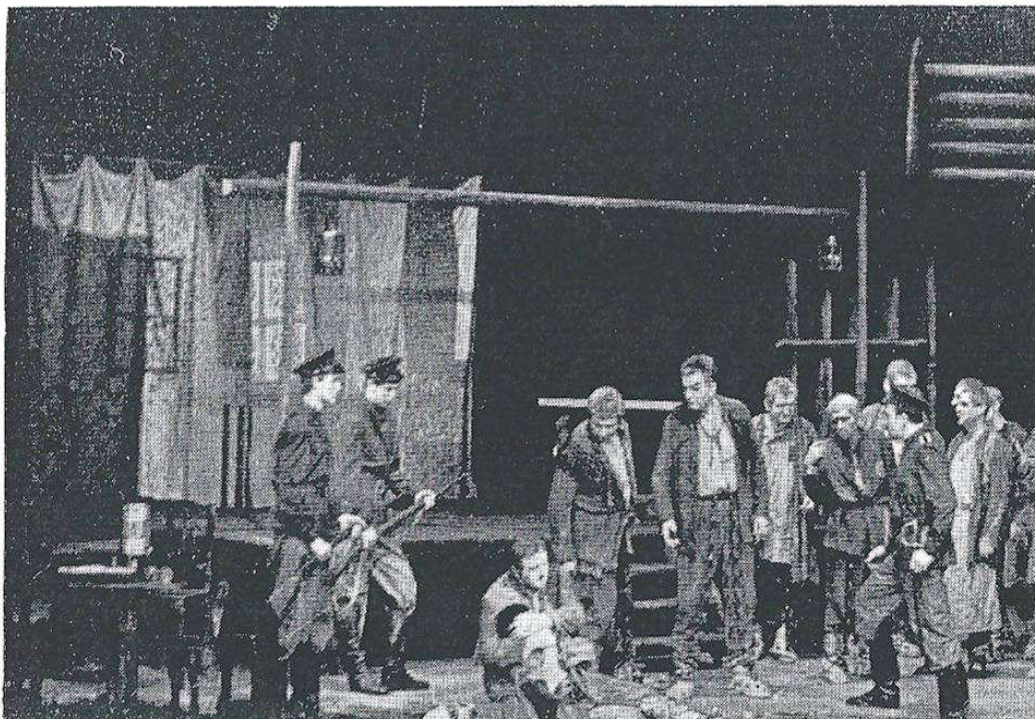

zdroj: Archiv MDO, foto R. Zahradník.

zdroj: Archiv MDO, foto R. Zahradník.

Scéna arch. J. Procházky k II. aktu olomoucké inscenace Janáčkovy opery Z mrtvého domu

zdroj: Hudební rozhledy, roč. 20, č. 12, 1967, s. 741.

Příloha č. 36

Přepisy rozhovorů s dirigenty a sólisty MDO

Miloslav Oswald – šéf opery a operety, dirigent

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Janáčka vidím, ako svetovo uznávaného autora s vlastným, typickým hudobným jazykom.

2) Je nějaká opera (z Janáčkových oper), kterou byste si chtěl zadirigovat?

Nemám presne vybratú operu z Janáčkovej tvorby, po ktorej túžim. Ale mohla by to byť Jenůfa alebo Káťa.

3) Kterou operu, z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Z českej opernej tvorby mám najradšej Dvořákovú Rusalku. Je mi blízka svojím hudobným romantizmom a krásou myšlienok.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

Stretnutie s Janáčkovou hudbou bolo ešte pri mojich dirigentských začiatkoch. Išlo o štúdium Jenůfy na hodinách dirigovania. Bolo to niečo nové, nenapočúvané a v určitom zmysle tento pocit z jeho hudby u mňa pretrváva stále.

5) Příští divadelní sezóna 2013/2014 bude "Rokem české hudby", chystá MDO nějakou Janáčkovskou inscenaci?

V budúcej sezóne nechystáme žiadnu z Janáčkových opier. Ak by k tomu malo prísť tak možno v sezóne 14/15 kedy v roku 2014 bude 160 výročie narodenia Janáčka.

6) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

Nezodpovězeno.

Petr Šumník – šéfdirigent

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Janáček je pro dirigenta vždy výzva, je to krásná hudba. Mám pocit, že je to výzva i pro posluchače - není jednoduché vyznat se v kolikrát složitých harmoniích a rytmech. Kdykoliv se s Janáčkovou hudbou jako dirigent mám možnost potkat, vždy se těším na náročnou a krásnou práci.

2) Je nějaká opera (z Janáčkových oper), kterou byste si chtěl zadirigovat?

Určitě bych někdy chtěl dirigoval Věc Makropulos, lákalo by mě i Z mrtvého domu.

3) Kterou operu, z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Český operní repertoár je mi celkově blízký, ale pokud bych měl jmenovat jeden titul, tak snad Martinů Řecké pašije. Libreto samo o sobě má velkou sílu a o hudbě snad nemusím psát. Je to nadčasové, nádherné, hluboké. Kdybych měl tuhle operu s něčím srovnat, napadají mě jedině Poulencovy Dialogy Karmelitek.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

Jako posluchač jsem se divil, když jsem poprvé slyšel Glagolskou mši, co na tom všichni vidí, vždyť je to takové divné. Tuhle skladbu jsem objevil tak po pátém poslechu. Jako dirigent jsem se s Janáčkem setkal prvně na svém absolventském koncertě na JAMU. Místo obvyklé symfonie jsem si do druhé půle koncertu vybral Tarase Bulbu. Hrála Filharmonie Brno a dodnes na ten zážitek vzpomínám.

5) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

To je problém - viz bod 1. Myslím, že spousta posluchačů není ochotna vzít na vědomí, že cokoliv má hodnotu, stojí námahu.

Prokousat se Janáčkem stojí námahu a jen ten, kdo je ochoten investovat svůj čas a energii, přijde na to, jaká je v jeho hudbě krása. Dnes lidi raději chodí na „lívivou“ na první poslech - nic proti, i ty jsou potřeba. Zdá se mi, že Janáčková hudba zůstane pro „fajnšmekry“.

Elena Gazdíková – sopranistka

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Můj vztah k Janáčkově hudbě je velmi pozitivní.

2) Je nějaká role, z Janáčkových oper, kterou byste si chtěla zazpívat?

Nemam vysněnou roli od Janáčka, kterou bych si toužila zazpívat, miluji Jenůfu, ale nejsem si jista, zda je to zrovna role vhodná pro můj hlas, ale pokud bych něco od Janáčka zpívat v budoucnu chtěla, je to právě Jenůfa.

3) Kterou operu (či přímo roli), z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Z českého repertoáru mam nejraději Rusalku, kterou jsem již zpívala, měla jsem tedy možnost toto dílo poznat hlouběji, ale i všechna ostatní díla od Dvořáka psaná pro lidský hlas jsou výjimečná svou citovostí a to mne vždy zaujalo.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

S Janáčkovou hudbou jsem se poprvé jako interpretka setkala v roli Jano- pasáček, v Jenůfě a byla to pro mne dobrá škola, jsou kladeny nároky na exponovanou hlasovou polohu, dobrou srozumitelnost textu a přirozenost ve výrazu.

5) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

Co se týká operní hudby, konkrétně oper, určitě bych volila každopádně titulky pro diváky, i když se jedna o české opery, orchestrální party jsou psané velmi exponovaně a využívají hodně žesťových nástrojů a často v této dynamice zanikají lidské hlasy, proto jsem raději Janáčka poslouchala z nahrávek, ale zvýraznění textu by podle mne velmi pomohlo pro srozumitelnost. Ve světě je to už dnes běžné, dokonce jsem se s tím setkala v Janáčkově divadle v Brně a velmi to pomohlo.

Jinak si myslím, že je jen a jen na šéfech a dramaturgii různých těles, jak často se bude hrát Janáčková hudba, ale to záleží na tom, jaký má kdo svůj osobní vztah k jeho hudbě. Můj je pozitivní, ale ne všichni mají stejný názor. Za sebe říkám, že kde můžu, tam jeho zásluhy vyzdvihuji a propaguji krásy jeho hudby. Mam pocit, že pořad ještě trochu platí názor, že „doma nikdo není prorokem“ a Janáčkovy hudby si dokážou více cenit v zahraničí než doma. Přála bych si, aby se to změnilo.

Václava Krejčí-Housková – mezzosopranistka

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Kladný a pozitivní. Miluji jeho opery a zbožňuji Glagolskou mši.

2) Je nějaká role, z Janáčkových oper, kterou byste si chtěla zazpívat?

Rozhodně Varvara v Káče Kabanové nebo Zlatohřbítek v Příhodách lišky Bystroušky.

3) Kterou operu (či přímo roli), z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Nejraději mám Rusalku (první opera, ve které jsme zpívala), ale nejoblíbenější rolí je Káča z Dvořákovy opery Čert a Káča. Bláznivá sympatická postava. Nádherná hudba, krásné zpívání. Pohádka, která pobaví nejen děti.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

Bohužel marně pátrám v paměti.

5) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

Myslím, že nejen Janáčkovu hudbu, ale obecně vážná hudba by se měla více zpřístupnit posluchačům. Posluchače si musíme vychovat. Tak možná více zajímavých koncertů pro školáky a rozumné vedení škol, které je tam zavedou (což je někdy také problém).

Barbora Polášková – mezzosopranistka

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Můj vztah k hudbě Leoše Janáčka je velice kladný, miluji snad všechna jeho díla, nejen písně a opery, ale i orchestrální skladby. Má cesta k Janáčkově však nebyla úplně přímočará, musela jsem se k jeho dílu postupně propracovat a hlavně dozrát.

2) Je nějaká role, z Janáčkových oper, kterou byste si chtěla zazpívat?

Velice ráda bych si někdy chtěla zazpívat Kostelničku v Její Pastorkyni. Ale vzhledem k vypjatosti a dramatičnosti této role si na ni budu muset ještě pár desítek let počkat.

3) Kterou operu (či přímo roli), z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Jsem velký fanoušek Dvořákovy hudby, mezi mé nejoblíbenější české opery proto patří Rusalka a samozřejmě role Ježibaby. Pěvecký part této postavy totiž skvěle vyjadřuje její charakter.

Z Janáčkových děl je mi velice blízká Zefka ze Zápisků zmizelého, kterou jsem měla možnost zpívat na festivalu Janáčkovy Hukvaldy. Z Janáčkových oper dávám přednost, kromě výše zmíněné Její

Pastorkyně, také operám Příhody lišky Bystroušky či Výlety pana Broučka.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

Úplně poprvé jsem se s Janáčkovou hudbou setkala na koncertě v Rudolfinu, kde Česká filharmonie hrála jeho Sinfoniettu. Zprvu jsem byla trochu zaskočená touto neobvyklou hudbou, ale podnítilo mě to ke koupi kompaktního disku a k dalšímu poslechu, který mi postupně otevřel bránu k celému Janáčkovu dílu. Na konzervatoři jsme pak povinně interpretovali jeho Moravskou lidovou poezii v písni. Láska k tomuto žánru mi zůstala dodnes: pro vystoupení s kytarovým duem jsme upravili některé z jeho Dvaceti šesti lidových balad.

5) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

Myslím, že si každý musí sám najít cestu k tomuto autorovi. Čím více se jeho hudba bude hrát, tím širší publikum osloví.

Ludmila Machytková – sopranistka, bývalá sólistka

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Už od dětství jsem se s Janáčkem setkávala (zpívala jsem v dětském sboru) - byly to písně. Později jsem měla tu čest zpívat v divadle Jenůfu a Káťu Kabanovou. Čím jsem se s rolí víc seznamovala, tím mě více zasahovala. Janáček nesnese faleš, vyjádřit city a nálady na tak malé ploše, jakou nám hudba poskytuje, je velmi náročné. Rychlé střídání motivů a situací vyžaduje důkladnou hereckou přípravu. O hudební ani nemluvě. Měla jsem a mám ráda Janáčka - vždycky jsem tíhla k dramatickým rolím, které vám dají možnost hrát divadlo s plným nasazením. Vzpomínám si, jak ze mě byl nešťastný pan dirigent Bohuňovský, když mě po dramatické scéně ve III.jednání tekly slzy. Sama jsem měla děti a dokázala jsem dobře pochopit, co Jenůfa

musela prožívat. Musela jsem ale velice dávat pozor, abych měla city pod kontrolou. Martin Dubovic, který představení režíroval, měl pro mě pochopení. Káťa Kabanová - to byla velice krásná práce s panem profesorem Věžníkem. Přesně věděl co po nás chce a představení mělo logiku děje a silný citový náboj. Aspoň tak na tuto inscenaci vzpomínám já.

2) Je nějaká role, z Janáčkových oper, kterou jste si chtěla zazpívat?

Že budu někdy zpívat velkou roli v opeře Leoše Janáčka mě nikdy nenapadlo. Dvě nádherné role jsem si zazpívala a po dalších jsem netoužila.

3) Kterou operu (či přímo roli), z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Z lásky k Janáčkovu jsem se už vyznala a kdybych měla označit další operu která mě uchvátila, byla by to Rusalka. Tolik citu, lásky, vášně, obětování a tak vroucí hudbu - to se hned tak neslyší.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

Mé první operní setkání jsem už popsala - byla to Jenůfa.

5) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

Janáčka musíte pochopit a porozumět mu. Často jezdím do Vídně na představení a jejich dramaturgický plán je na naše poměry velmi odvážný. Hudba 20. století je zde silně zastoupena. Tak jak vezmeme do ruky tužku a učíme se malovat, tak si myslím, že je to i s vnímáním hudby. Začít od jednodušších tvarů a dospět až k abstrakci. Jsem ráda, že za mého působení v olomoucké opeře se podařilo prosadit inscenaci opery Příhody Lišky Bystroušky. Podle mého názoru představení bylo i výtvarně velmi zajímavé - scénu a kostýmy navrhl pan profesor Dušek. Pozorovala jsem reakci dětí a byla jsem velmi mile překvapena.

Jakub Rousek - tenorista

1) Jaký je Váš vztah k Janáčkově hudbě?

Můj vztah k Janáčkově hudbě je velmi kladný, jsem totiž tzv. Janáčkovec.

2) Je nějaká role, z Janáčkových oper, kterou byste si chtěl zazpívat?

Role Laca, i když jsem ji už zpíval, ještě bych se s ní rád potkal.

3) Kterou operu (či přímo roli), z českého repertoáru, máte nejraději a proč?

Jenůfa její pastorkyňa, role Laca Klemeň. Je to opera, která má vynikající příběh a hudba se přirozeně pojí s textem. Roli Laca mám rád, protože je to takový sice vesnický mládenec, ale s obrovským srdcem.

4) Jak vzpomínáte na své první setkání s Janáčkovou hudbou?

Pro mě byla na začátku velmi odlišná od ostatních a poněkud zvláštní, ale po čase jsem zjistil, že ty ostatní jsou vlastně velmi jednoduché. Janáčková hudba je zkrátka osobitá.

5) Máte nějaký nápad, návrh, jak Janáčkovu hudbu, nejen operní, více zpřístupnit posluchačům?

Posluchačům se dá přiblížit jedině tak, že se začnou hrát jeho opery ale také jeho koncerty a suity. I když stále nechápu, proč je u nás tolik nepochopený a neuznávaný, jako ve světě.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2009/2010

Studijní program: Teorie a dějiny hudebního umění
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Muzikologie (MUZ)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. ZAPLETALOVÁ Alice	Polívkova 16, Olomouc - Nová Ulice	F090221

TÉMA ČESKY:

Provedení Janáčkových oper na scéně olomouckého divadla

NÁZEV ANGLICKY:

The presentations Janáček's Operas at the Scene Olomouc Theatre

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Alice Kučerová - KMU

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Práce s literaturou, excerpte z tisku, práce s archivními materiály vážícími se k tvorbě L. Janáčka uvedené v ol. divadle
2. Komparace materiálů
3. Uvedení děl L. Janáčka v Olomouci
4. Přehledný katalog představení
5. Dobová reflexe jednotlivých uvedení

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Štědroň, Miloš: Leoš Janáček a hudba 20. století. paralely, sondy, dokumenty. Brno, Georgetown 1998.
Tyrrell, John: Janáček: Years of a Life. Volume I. (1854 - 1914), The lonely blackbird. London, Faber and Faber 2006.
Tyrrell, John: Janáček: Years of a Life. Volume II. (1914 - 1928), Tsar of the forests. London, Faber and Faber 2007.
Ráček, Jan: Leoš Janáček a současní moravští skladatelé. Praha, Knihovna unie československých hudebníků z povolání 1940.
Vogel, Jaroslav: Leoš Janáček. Praha, Státní hudební vydavatelství 1963.

Podpis studenta:

Alice Zapletalová

Datum: 7.11.2009

Podpis vedoucího práce:

Alice Kučerová

Datum: 7.11.2009

Podpis vedoucího katedry:

Jan Vrána

Datum: 4.12.2009

Podpis děkana:

J. Hlavinka

Datum: 16.12.2009

ANOTACE

Jméno autora: Bc. Alice Blahunková

Katedra a fakulta: Katedra muzikologie, FF UP

Název práce: Provedení Janáčkových oper na scéně olomouckého divadla

Vedoucí práce: Mgr. Alice Ondřejková, Ph.D

Počet stran: 176

Počet znaků: 186 992

Počet příloh: 36 + DVD

Počet titulů použité literatury: 42

Klíčová slova: Leoš Janáček, Moravské divadlo Olomouc, Divadlo Oldřicha Stibora, opera, operní soubor, recenze

Charakteristika práce: Tato práce se zabývá operami Leoše Janáčka, které byly provedeny na scéně olomouckého divadla v letech 1924–2003. První inscenací, jíž mohli olomoučtí diváci spatřit, byla roku 1924 *Její Pastorkyňa*, premiéra se uskutečnila za přítomnosti skladatele. Naopak poslední dosud nastudovanou premiérou byly *Příhody lišky Bystroušky* z roku 2003. Olomoucký operní soubor v tomto časovém rozmezí provedl z Janáčkovy operního díla 6 titulů, v celkovém počtu 22 nastudování. Úroveň všech inscenací byla sledována především v dobových recenzích, v tisku a dalších archivních materiálech. Každému nastudování byla v práci věnovaná samostatná kapitola, která podává ucelený přehled o inscenaci.